

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI

TÜRKÇENİN YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİMİ
BAĞLAMINDA SATUK BUĞRA HAN DESTANI'NIN B1
DÜZEYİNE UYARLANMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ERAY GELMEZ

GAZİANTEP
MAYIS 2024

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI

**TÜRKÇENİN YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİMİ
BAĞLAMINDA SATUK BUĞRA HAN DESTANI'NIN B1
DÜZEYİNE UYARLANMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ERAY GELMEZ

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Kadir KAPLAN

GAZİANTEP
MAYIS 2024

TEZ ONAY SAYFASI**Öğrencinin Adı ve Soyadı :** Eray GELMEZ**Üniversite :** Gaziantep Üniversitesi**Enstitü :** Eğitim Bilimleri Enstitüsü**Ana Bilim Dalı ve Bilim Dalı :** Türkçe ve Sosyal Bilimler / Türkçe Eğitimi**Tezin Başlığı :** Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Bağlamında Satuk Buğra

Han Destanı'nın B1 Düzeyine Uyarlanması

Tezin Savunma Tarihi: 22 / 05 / 2024

Bu tezin yüksek lisans tezi olarak gerekli şartları sağladığını onaylarım.

Prof. Dr. Kadir Kaan BÜYÜKİKİZ
Enstitü ABD Başkanı

Bu tez tarafımda okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Kadir KAPLAN
Tez Danışmanı

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından bir yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri İmzası

Doç. Dr. Kadir KAPLAN

Doç. Dr. Tayfun HAYKIR

Prof. Dr. Kadir Kaan BÜYÜKİKİZ

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Onayı

Doç. Dr. Mahmut KALMAN
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde, bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu kabul ederim. Bu bilgiler doğrultusunda tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edilmesi halinde doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu onayladığımı beyan ederim.

İmza:.....

Adı ve Soyadı: Eray GELMEZ

Öğrenci Numarası: 202634111032

Tezin Savunma Tarihi:22.05.2024

ÖN SÖZ

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanında eksikliği hissedilen hususların başında öğrencilerin ders sürecinde edinin öğrendiklerini destekleyecek yardımcı materyaller gelmektedir. Bu ihtiyaçtan hareketle şekillenen çalışmada Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen öğrencilerin Türk dilinin tarihî derinliğini keşfetmelerine olanak tanıyacağını düşündüğümüz Satuk Buğra Han Destanı B1 dil düzeyine uyarlanmış, uyarlanmış metnin ve uyarlanmış metinden hareketle oluşturulan etkinliklerin yardımcı okuma materyali olarak sunulması öğrencilerin okuma-anlama becerilerinin gelişimine katkıda bulunulabileceği düşünülmüştür.

Akademik yolculuğumun ilk adımında benden destek ve yardımını esirgemeyen değerli tez danışmanım Doç. Dr. Kadir KAPLAN başta olmak üzere bütün hocalarıma, varlıkları ile beni her zaman güçlü kılan aileme, 2019'dan bu yana Afrin'de güzel dilimiz Türkçenin bayraktarlığını birlikte yaptığım mesai arkadaşlarıma teşekkürü borç bilirim.

Mayıs 2024
Eray GELMEZ

Zaferleri ve mazisi insanlık tarihiyle başlayan, her zaman zaferle beraber medeniyet nurları taşıyan kahraman Türk ordusunun Zeytin Dalı, Fırat Kalkanı ve Barış Pınarı Harekâtlarında destan yazan Türklere...

ÖZET

TÜRKÇENİN YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİMİ BAĞLAMINDA SATUK BUĞRA HAN DESTANININ B1 DÜZEYİNE UYARLANMASI

GELMEZ, Eray
Yüksek Lisans Tezi,
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı
Türkçe Eğitimi Bilim Dalı
Tez Danışmanı: Doç. Dr. Kadir KAPLAN
Mayıs-2024, 137 sayfa

Son yıllarda Türkçeye ve Türk kültürüne karşı oluşan ilgi, Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi ile ilgili akademik alanda ve uygulama sahasında pek çok çalışmanın yapılmasını gerekli kılmıştır. Yapılan çalışmalarda, Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanında, öğrencilerin ders sürecinde edinin öğrendiklerini destekleyecek nitelikte materyallerin yetersiz olduğu sıkça belirtilmiştir. Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen bireylerin, özellikle okuma-anlama becerilerini geliştirmek için ana dili kullanıcılarına yönelik hazırlanan kısa hikâye, roman vb. eserlere yöneldikleri, bu durumun Türkçe öğrenimini güçleştirdiği alanyazında yer almıştır. Alanyazında belirtilen bu problemten hareketle yapılan çalışmada Türk edebiyatına ait Satuk Buğra Han Destanı inceleme nesnesi olarak kabul edilmiştir. Satuk Buğra Han Destanı'nın özgün hâli Türkiye Maarif Vakfı tarafından hazırlanan Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Programı'nda yer alan ortaöğretim (lise) B1 düzeyi izlenice tablosundaki okuma becerisi kazanımları ve dil yapıları dikkate alınarak uyarlanmıştır. Uyarlanan metne son şekli Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanında çalışan üç okutmandan alınan görüşler çerçevesinde verilmiştir. Uzman görüşlerinin alınmasında uyarlanmış metin değerlendirme formu kullanılmıştır. Destan metin türünün seçiminde öğrencilerin Türkçenin tarihî derinliğini keşfetmelerini sağlayacağı düşüncesi etkili olmuştur. Araştırma temel nitel araştırma desenine göre yürütülmüştür.

Anahtar Sözcükler: Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi, destan, uyarlanmış metin, okuma

ABSTRACT**THESIS TITLE**

GELMEZ, Eray
MA Dissertation,
Department of Turkish and Social Sciences Education
Discipline of Turkish Education
Supervisor: Doç. Dr. Kadir KAPLAN
Mayıs-2024, 137 pages

The interest in Turkish and Turkish culture in recent years has triggered many studies in the academic field and application field on teaching Turkish as a foreign language. Studies have frequently stated that one of the most fundamental issues regarding teaching Turkish as a foreign language is that there are insufficient materials to support learning. Individuals learning Turkish as a foreign language should use short stories, novels, etc. that appeal to native language users, especially to improve their reading-comprehension skills. It has been stated in the literature that they tend to focus on works of art and that this situation makes learning Turkish difficult. Based on this problem stated in the literature, the universe of the study consists of epics from Turkish literature and the sample is the Satuk Buğra Khan Epic. The original version of the Satuk Buğra Khan Epic was adapted by taking into account the reading skill gains and language structures in the secondary education (high school) B1 level syllabus table in the Teaching Turkish as a Foreign Language Program prepared by the Turkish Maarif Foundation. The final version of the adapted text was given within the framework of the opinions received from three instructors working in the field of teaching Turkish as a foreign language. An adapted text evaluation form was used to obtain expert opinions. The idea that it would enable students to discover the historical depth of Turkish was influential in the selection of the epic text genre. The research was conducted according to the basic qualitative research design.

Key Words: Teaching Turkish as a foreign language, epic, adapted text, reading

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
TEZ ONAY SAYFASI	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI	ii
ÖN SÖZ	iii
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ	x
KISALTMALAR	xi
EKLER LİSTESİ	xii

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı	4
1.3. Araştırmanın Önemi	4
1.4. Sayıtlar	5
1.5. Sınırlılıklar	5
1.6. Tanımlar	6

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Dil	7
2.1.1. Ana Dili ve Hedef Dil	8
2.1.2. Kültür	8
2.1.3. Dil ve Kültür İlişkisi	9
2.1.4. Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Kültürel Etkileşim	10
2.2. Okuma	13
2.2.1. Okuma Süreci	14
2.2.1.1. Okuma Öncesi	14
2.2.1.2. Okuma Sırası	15

Sayfa

2.2.1.3. Okuma Sonrası	16
2.2.2. Okumanın Aşamaları	16
2.2.2.1. Görme	16
2.2.2.2. Tanıma	16
2.2.2.3. Kavrama / Algılama	17
2.2.2.4. Belleme / Akılda Tutma	17
2.2.3. Okuma ve Anlama	17
2.2.4. Yabancı Dil Öğretiminde Okuma Becerisi	18
2.2.5. Yabancı Dil Öğretiminde Yardımcı Okuma Kitaplarının Yeri ve Önemi	20
2.3. Yabancı Dil Öğretiminde Edebî Nitelik Taşıyan Metinlerin Kullanımı	21
2.3.1. Yabancı Dil Öğretiminde Kullanılan Metin Çeşitleri	23
2.3.1.1. Özgün ve Üretilmiş Metinler	23
2.3.1.2. Uyarlanmış Metinler ve Yabancı Dil Öğretiminde Metin Uyarlama Teknikleri	24
2.3.1.3. Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Destanlar Neden Kullanılmalı?	25
2.4. Türkiye Maarif Vakfı Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Programı	27
2.5. Araştırma Konusu ile İlgili Ulusal Düzeyde Yapılan Bazı Çalışmalar	27

BÖLÜM III**YÖNTEM**

3.1. Araştırma Modeli	32
3.2. İnceleme Nesnesi	32
3.3. Verilerin Toplanması	32
3.4. Verilerin Çözümlemesi	33

BÖLÜM IV**BULGULAR**

4.1. Satuk Buğra Han Destanı'nın Özgün ve Uyarlanmış Hâli	35
4.2. Özgün Metin B1 Düzeyine Uyarlanırken Yapılan İşlemler	96
4.3. Satuk Buğra Han Destanı'nın Türkçe - Türkçe Sözlük Çalışması	103
4.4. Satuk Buğra Han Destanı'nın Etkinlik Örnekleri	106

BÖLÜM V**TARTIŞMA**

5.1. Tartışma	110
---------------------	-----

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuç ve Öneriler.....	112
KAYNAKLAR.....	114
EKLER LİSTESİ.....	118
ÖZ GEÇMİŞ	123
VİTAE	123

TABLÖLAR LİSTESİ**Sayfa**

Tablo 2.1. AOBM B1, B2 ve C1 seviyesindeki kazanımları	12
---	----

KISALTMALAR

AOBM	: Avrupa Ortak Başvuru Metni
TMV	: Türkiye Maarif Vakfı
TYDOÖP	: Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Programı
Ö.C	: Özgün Cümle
U.C	: Uyarlanmış Cümle

EKLER LİSTESİ**Sayfa**

EK 1. TMV TYDOÖP’de yer alan ortaöğretim (lise) kademesi B1 düzeyi okuma becerisi kazanımları ve dil yapıları.....	118
EK 2. Uyarlanmış metin değerlendirme formu	122

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Yabancı dil öğrenmek geçmişten günümüze kadarki süreç içinde bir ihtiyaç olarak insanoğlunun karşısına çıkmıştır. Bu ihtiyaç teknolojik alandaki ilerlemelere bağlı olarak çeşitliliği ve yaygınlığı artan iletişim araçlarının etkisiyle daha belirgin hâle gelmiştir. İletişim araçlarının geçmişte hiç olmadığı kadar insan hayatına müdahil olduğu 21. yüzyılda yabancı dil öğrenme ihtiyacının daha yoğun bir şekilde hissedildiği söylenebilir.

Teknolojinin ve küreselleşmenin etkisiyle uluslar arasındaki etkileşimin arttığı günümüzde Türkçeye ve Türk kültürüne karşı bir ilgi oluşmuştur. Söz konusu bu ilginin oluşmasında Türkiye'nin diğer ülkeler ile askerî, politik, ekonomik vb. zeminlerde kurduğu ilişkiler etkili olmuştur. Ayrıca UNESCO tarafından 1980 yılında yapılan bir tespite göre Türkçenin dünyada en çok kullanılan beşinci dil olması (Barın ve Güzel, 2020, s.11), farklı uluslara mensup pek çok kişinin yükseköğrenim görmek için ülkemizi tercih etmesi, kendi ülkelerindeki savaştan kaçan göçmenlerin ülkemize sığınmaları da Türkçeye ve Türk kültürüne olan ilginin artmasındaki diğer faktörlerdir (Erdem, 2009; Kaya, 2019; Göçer ve Moğul, 2011; Şimşek, 2022). Bahsedilen bu hususlardan hareketle eğitimin, göçün, diğer ülkelerle farklı alanlarda kurulan ilişkilerin Türkiye'nin resmî dilini öğretme politikasını şekillendirdiği ve bu konu ile ilgili çalışmaların, hizmet veren kurumların sayısının artmasını sağladığı söylenebilir.

“Yabancılarla yönelik Türkçe öğretimi genel itibarıyla yurt içinde, üniversitelere bağlı kurum ve kuruluşlar, özel kurslar ile Birleşmiş Milletler ve Avrupa birliği gibi uluslararası kuruluşların desteklediği göçmen kamplarındaki projeler; yurt dışında ise Yunus Emre Enstitüsü, Maarif Vakfı Okulları ve Türkoloji bölümlerine sahip üniversiteler aracılığıyla yürütülmektedir” (Çelik, 2018, s.793).

Bahsedilen kurumlarda Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yönelik yapılan faaliyetler pek çok eksikliği ve problemi gün yüzüne çıkarmıştır. Er, Biçer ve Bozkırlı (2012) “Yabancılar Türkçe Öğretiminde Karşılaşılan Sorunların İlgili Alan Yazını Işığında Değerlendirilmesi” başlıklı makalelerinde ders öğretim araç gereçleri bakımından yaşanan yetersizliklere ve Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde yararlanılabilecek kaynakların yetersizliğine dikkat çekmişler, ders öğretim araç gereçlerindeki eksikliği gidermek için ders materyallerinin çeşitlendirilmesi ve niteliklerinin artırılması gerektiğinden bahsetmişlerdir. Aytan, Çakır, Belikara ve Ustaoglu (2018) Türkçe öğrenimine yönelik ilginin arttığı günümüzde materyal eksikliğinin daha çok hissedildiğini söylemiş, Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yönelik hazırlanan setlerin tek başına yetersiz olduğunun altını çizmişlerdir. Söz konusu çalışmada yabancı dil öğrenebilmek için okuma becerisinin geliştirilmesi gerektiği vurgulanmış, seviyelere göre hazırlanmış okuma kitaplarının ihtiyacı karşılayamadığından bahsedilmiştir.

Üzerinde durulması gereken bir diğer husus öğrenme / öğretme sürecinde kullanılacak olan materyallerdir. Kutlu (2015) eğitimin her basamağında verilecek öğelerin ve kullanılacak gereçlerin niteliğinin sağlamlaştırılması ile tüm becerileri etkin biçimde öğrenci ile tanıştırmayı, eğitimin en önemli öğelerinden biri olan başarıma duygusunu öğrenciye tattırmayı dil öğretiminin hedefini oluşturan esaslardan biri olarak ifade etmiştir. Dil öğretiminin süreklilik istediğini ifade eden Barın (2004) dünyada dil öğreten ciddi kurumların öğrencilerin düzeylerine göre oluşturulmuş destekleyici kitaplar yayımladıklarını belirtmiştir. Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi özelinde düşünüldüğünde bahsedilen destekleyici kitapların materyal çeşitliliğinin artmasına katkı sağlayacağı söylenebilir. Materyal çeşitliliğinin artması Türkçe öğrenme sürecinin daha verimli bir şekilde ilerlemesine yardımcı olacaktır. “Dil öğretiminde materyaller çeşitlendikçe öğrenci daha fazla uyarana maruz kalır. Bu durum da dil öğretimini olumlu yönde etkileyecek unsurlardan biridir” (Miçooğulları, 2021, s.15).

Yukarıda verilen bilgilerden hareketle Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde öğretim setlerinde yer alan okuma metinlerinin tek başına yeterli olmadığı, seviyelere uygun olarak hazırlanmış yardımcı okuma materyallerine ihtiyaç duyulduğu sonucuna ulaşılabilir. “Bazı devletler bu eksikliği gidermek için kendi edebiyatlarının önemli eserlerini dil öğrenen kişilerin düzeylerine uyarlayarak gidermeye çalışmıştır” (Gürler, 2017). Bu yolla hem dil öğrenen kişiler için kaynak

oluşturulmuş hem de kendi edebiyatlarına ait eserler dünyaya tanıtılmıştır. Bahsedilen konunun daha iyi anlaşılabilmesi için Fransa örneğine bakılabilir.

“Fransızlar kendilerine ait önemli edebi eserleri için, dillerinin kelimelerinin kullanım sıklığını dikkate alarak, en çok kullanılan ilk sekiz yüz kelimenin veya diyelim, ilk bin iki yüz kelimenin kullanıldığı uyarlama çalışmaları yapmışlardır. Sözgelimi Sefiller romanı Fransızca olarak en çok kullanılan dokuz yüz ve bin iki yüz kelime kullanılarak farklı metinler halinde yeniden kaleme alınmış ve diğer ülkelerdeki Fransızca öğretimi için okuma kitabı haline getirilmiştir. Fransızların en ünlü yayınevi Hachette bu amaca yönelik olarak 227 tane edebi eseri kolay Fransızca metinler adlı bir seride yayımlayarak dünyada Fransızcanın öğretilmesine en büyük katkıyı sağlamıştır. Hachette yayınevinin listesinde Sefillerden yapılmış çeşitli düzeylerdeki uyarlamaların sayısı yedidir” (Türkçede.org, 2014’ten aktaran Eroğlu, 2015).

Fransızların yaptıkları bu uyarlama çalışmaları yabancı dil öğretiminde edebî metin kullanımının ne kadar önemli olduğu hususunda fikir vermektedir. Kırkkılıç ve Sevim (2012, s.364) yabancı dil öğrenen kişilerin öğretim setlerinde yer alan sunî nitelikteki metinler yerine duygu birliği içine girebildikleri edebî metinlerle karşılaşmalarının motivasyonlarını artıran bir faktör olduğunu belirtmişler, öğretim sürecinde edebî metinlerin kullanılması gerektiğinden bahsetmişlerdir. Ayrıca dil ve kültür arasındaki ilişki göz önünde bulundurulduğunda yabancı dil öğretiminde edebî metinlerden faydalanmanın hedef dile ait kültürün öğrencilere aktarımına yardımcı olacağı söylenebilir. Bu bağlamdan hareketle Türk edebiyatına ait edebî nitelik taşıyan metinlerin düzeylere uygun olarak hazırlanması ve Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi sürecine dâhil edilmesi ihtiyacı karşımıza çıkmaktadır. Bu ihtiyacı giderebilmek için “Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Bağlamında Satuk Buğra Han Destanının B1 Düzeyine Uyarlanması” başlıklı çalışmanın hazırlanmasına karar verilmiştir. Destan metin türünün seçiminde yabancı dil öğretiminde modern döneme ait edebî nitelik taşıyan metinlerden yararlanılabileceği gibi dilin köklü geçmişinden beslenen metinlerin öğrenme / öğretme sürecinde faydalı olacağı düşüncesi etkili olmuştur. Ayrıca Türk edebiyatına ait yüzyıllar önce yazılan bir metnin Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılabilecek bir materyal hâline dönüştürülmesiyle öğrencilerin Türk dilinin zengin tarihî geçmişini fark etmelerine yardımcı olunacağı düşünülmüştür.

1.2. Araştırmanın Amacı

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanında seviyelere uygun olarak hazırlanmış yardımcı okuma materyallerine ihtiyaç duyulmaktadır. “Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde ders materyalleri konusunda eksiklikler giderilse de ders dışı basılı destek materyaller konusunda eksiklik hâlâ hissedilmektedir” (Aktan, 2019, s. 2). Yardımcı okuma materyallerine duyulan ihtiyaç yabancı dil öğrenen öğrencileri ana dili Türkçe olan eserlere yönlendirmekte, bu durum Türkçe öğrenimini güçleştirmekte ve sekteye uğratmaktadır. Bu ihtiyacı giderebilmek için hazırlanan bu çalışmanın amacı; Satuk Buğra Han Destanının B1 düzeyi dil yeterlikleri dikkate alınarak öğrencilerin seviyesine uyarlanmasıdır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Alanyazın tarandığında Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yönelik yapılan uyarlama çalışmalarının modern edebiyatımıza ait metinler etrafında yoğunlaştığı görülmüş (Eroğlu, 2015; İpek, 2018; Kaymaz, 2018; Aktan, 2019; Yayan, 2019; Yaşar, 2019; Atalay, 2021; Yılmaz, 2021; Sevcihan, 2021), Türkçeye ait eski metinlerden çok azının farklı düzeylerdeki uyarlama çalışmalarına dâhil edildiği saptanmıştır (Oğuztürk, 2019; Kaya, 2019; Sekitmen, 2021). Bu bağlamda dilimizin eski metinlerinden birisi olan Satuk Buğra Han Destanı’nın, Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılabilecek bir materyal hâline dönüştürülmesi bu çalışmayı değerli kılmaktadır.

Çalışmanın ana omurgasını oluşturan destan metni, Türkiye Maarif Vakfı tarafından hazırlanan Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Programı’nda yer alan ortaöğretim (lise) B1 düzeyi izlenice tablosundaki okuma becerisi kazanımları ve dil yapıları listesi göz önünde bulundurularak uyarlanmıştır. Uyarlanmış metin, Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanında çalışan üç okutmanca Şimşek (2022)’ten uyarlanan uyarlanmış metin değerlendirme formu kullanılarak gözden geçirilmiş ve alınan dönütlerden hareketle uyarlanmış metin üzerinde birtakım değişiklikler yapılmıştır. Metin, B1 düzeyindeki öğrencilerin anlayabileceği hâle getirilirken birden fazla uyarlama tekniğinden faydalanılmıştır. Sözcük düzeyindeki değişikliklerde Yazılı Türkçenin Kelime Sıklığı Sözlüğü kullanılmış, öğrencilerin metni anlayabilmelerini kolaylaştırmak amacıyla anlamının bilinmeyeceği tahmin edilen sözcükler kullanılarak Türkçeden Türkçeye sözlük çalışması yapılmıştır..

Çalışma, hem yabancı dil olarak Türkçe öğrenen bireylere yüzyıllar önce yazılan bir metin aracılığıyla Türk kültürüne ait öğeleri tanıma imkânı vermesi hem alanyazında eksikliği hissedilen bir hususu tamamlamaya çalışması hem de bulguları bakımından önemli ve değerlidir.

1.4. Sayıtlılar

Çalışmada;

- Türk destanlarından Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde okuma-anlama becerilerini geliştirebilecek materyaller olarak faydalanılabileceği,
- Türk destanlarının Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen öğrencilerin Türk dilinin tarihî derinliğini keşfetmelerine olanak sağlayabileceği,
- Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde öğrenmeleri destekleyici nitelikte seviyelere göre hazırlanmış yardımcı okuma materyallerine ihtiyaç duyulduğu,
- Uyarlanmış metinlerin yabancı dil olarak Türkçe öğrenen bireylerin okuma-anlama becerilerinin gelişmesine katkı sağlayacağı,
- Destan türünün barındırdığı fantastik öğeler bakımından okurda merak ve gerilim duygularının oluşmasına olanak sağlayacağı ve bu durumun okurun yardımcı materyal talebine olumlu etki edeceği varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

Bu çalışma;

- Okuma Becerisi
- Türkiye Maarif Vakfı Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Programı'nda yer alan ortaöğretim (lise) B1 düzeyi izlence tablosundaki okuma becerisi kazanımları ve dil bilgisi listesi ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Okuma: Okuma, “yazıyı oluşturan sembolleri görmek, tanımak ve bu sembollerin anlamlarını kavramaktır. (Özbay, 2006, s.7).

Özgün metin: “Ana dil konuşurları için hazırlanmış, eğitsel amaç taşımayan, üzerinde hiçbir değişiklik yapılmamış metinlerdir” (Şimşek, 2022).

Uyarlanmış Metin: Özgün metinlerin, yabancı dil öğretiminde kullanılmak üzere hedef kitlenin seviyesine uygun olarak düzenlenmesi veya yeniden yazılması işlemidir.

Destan: Destanlar, “kahraman-bilge şahsiyetlerin menkıbevi ve hakiki hayatları etrafında teşekkül etmiş uzun didaktik hikâyelerdir”. (Elçin, 2019, s. 15).

BÖL ÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Dil

Serüveni dünyada ilk insanın var olması ile başlayan dil, tarihin her döneminde insan hayatının vazgeçilmez bir parçası olmuştur. İlk çağlardan günümüze dek olan süreçte insanların değişen ihtiyaçlarına ve zamana hâkim olan zihniyete paralel olarak farklı boyutları ile ele alınan dil, anlaşma aracı olma özelliğini her zaman korumuştur. İnsanoğlu tarihin karanlıkta kalmış çağlarında basit sesleri bir araya getirerek çevresini anlamlandırmaya, çevresi ile etkileşim kurmaya çalışmıştır. İnsanoğlunun bu çabaları basit bir anlaşma mekanizması olarak adlandırabileceğimiz dil sistemlerinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Dünyanın değişmesi, insan medeniyetinin gelişmesi ile birlikte dil denen yapı da gelişip değişmiş ve bir araya gelen sesler soyut kavramları, karmaşık durumları, insanların duygu, düşünce ve hayal dünyalarını ifade etmelerini sağlayacak bir sistem hâline evrilmiştir.

Dil, insan topluluklarının ayrışmasında da etkili olan öğelerden bir tanesidir. Her insan topluluğunun dünyaya ve olaylara bakış açısı birbirinden farklıdır. Bakış açısındaki bu farklılık insan topluluklarının anlaşma aracı olarak kullandıkları dile de yansımış ve uluslaşma sürecinin başlamasında etkili olmuştur. Dünyayı anlamlandırmak, olayları ve durumları betimlemek, duygu ve düşünceleri ifade etmek için benzer söz kalıplarını kullanan insanlar kendilerini aynı ulusun bireyleri olarak görmeye başlamışlardır. Bu bağlamdan hareketle dilin, insan ve ulus kavramlarının şekillenmesinde yadsınamaz bir önemi olduğu sonucuna ulaşılabilir.

2.1.1. Ana Dili ve Hedef Dil

Ana dili ve hedef dil kavramları farklı öğrenme süreçlerini ifade eder. Ana dili, “çocuğun ailesinden veya içinde yaşadığı topluluktan edindiği dil” (<https://sozluk.gov.tr>) olarak tanımlanmaktadır. Çocuk, ailesi ve yakın çevresi ile etkileşim kurmaya çalışarak ana dili edinme sürecini başlatır. “İçinde doğduğu toplumda konuşulmakta olan dili, ana dili olarak edinmeye başlayan çocuk, duyu organları ile algıladığı dünyayı, çevresinin de yardımıyla düşünce düzeyine ulaştırmaya çalışır” (Özbay, 2006, s. 3). Çocuğun ailesi ve yakın çevresiyle etkileşim kurarak başlattığı ana dili öğrenme süreci okullarda verilen eğitim ile belirli bir temele oturtulmaya çalışılır.

Hedef dil bireyin ana dilinin dışında, belirli yöntemler ve teknikler kullanarak sonradan öğrendiği dildir. Hedef dili öğrenme süreci bir ihtiyaç doğrultusunda gerçekleşir. İnsanlar, tarihin akışı içinde farklı ihtiyaçlar doğrultusunda ana dillerinin dışında farklı bir dili öğrenme gereği duymuşlardır.

2.1.2. Kültür

Kökeni Latince cultura kelimesine dayanan ve Türkçeye Fransızcadaki sesletimi ile giren kültür kelimesi insan topluluklarının ulus hâline gelmesindeki önemli öğelerdendir. Psikolojiden sosyolojiye, antropolojiden felsefeye kadar pek çok farklı disiplinin incelediği konulardan bir tanesi olan kültür, tarihî bir arka plan oluşturarak insanlar arasında ortak bir ruh yaratır ve onları aynı değerlere sahip, aynı inançları paylaşan, olayları ve durumları aynı sözleri kullanarak betimleyen bir topluluk hâline getirir. İnsanların aynı duygu, düşünce ve hayal dünyasının paydaşları olmalarını sağlar.

“Kültürün tanımı ve kapsadığı alanlar üzerinde duran çeşitli düşünür ve bilginler arasından, XVIII-XIX. yüzyıllarda Wilhelm von Humboldt, J.G. Herder, F.B. Tylor gibilerinin adlarını sayabiliriz. Bunlardan Herder, kültürü tanımlarken onu bir toplumun, bir topluluğun yaşama biçimi olarak benimsemekte, Tylor ise toplumun inançları, sanatı, ahlakı, yasaları, gelenekleri ve o toplumun bireyi olan insanların alışkanlık ve eğilimlerini kapsayan bir bütün olarak görmekteydi” (Aksan, 2020, s.15).

Verilen bilgilerden hareketle kültürün ulusu bir arada tutan maddi ve manevi öğelerin toplamı olduğu sonucuna ulaşılabilir. Kültür kavramı, ulusların tarihin akışı içindeki gelişim ve değişimlerinin anlaşılmasında da önemli bir paya sahiptir.

2.1.3. Dil ve Kültür İlişkisi

Dil ve kültür birbiri ile sıkı bir ilişki içinde olan, birbirini tamamlayıcı ve kuşatıcı nitelikleri bünyesinde barındıran iki kavramdır. Düşüncenin ifadesi olarak ortaya çıkan dil, konuşulduğu topluma ait kültürel kodlar aracılığıyla anlam kazanır. Bir ulusun inançları, gelenek ve görenekleri, sanatı ve mimarisi, edebiyatı ve felsefesi konuştuğu dilde kendine yaşam ve ifade alanı bulur. Bir ulusun konuştuğu dili meydana getiren bütün öğelerin, o toplumun yapısının ve sosyal dinamiklerinin kültürel bir arka planı olduğundan söz etmek mümkündür. Bu kültürel arka plan dile ait kelimelerde ve kalıp ifadelerde en somut hâlini bulur. “Dil, duygu ve düşüncenin âdeta kabıdır. Bir milletin bütün duygu ve düşünce hazinesi, dil kabına veya kalıbına dökülür” (Kaplan, 2021, s.154).

Dil ve kültür iç içe geçmiş halkalar gibidir. Dilin kültürden ayrı olarak düşünülmemeyeceğini söyleyen Ungan (2021), kültürün eski olanı günümüze dili araç yaparak taşıdığını söyler ve şu örneği verir:

“Gider bir yerde arkadaşınız ile yemek yersiniz. Hesabı ödemediğinizde size “Kesene bereket” der. Hâlbuki hesap kredi kartı ile ödenmiştir. Fakat bu bir yaşanmışlık ürünüdür. Kültür eskiyi taşıyor. Eskinin yaşam tarzını günümüze getiriyor. Çünkü konuştuğumuz kelimelerin arkasındaki üzerinde bir örtü var” (Ungan, 2021, s. 97).

Dil, kültürü besleyip koruyan ve geleceğe taşınmasını sağlayan bir köprüdür. Demir ve Açık (2011) dilin, kültürün en önemli koruyucusu ve aktarıcısı olduğunu ifade ederek kültürü koruma ve aktarma görevinin yanında kültürü değiştirme ve geliştirme görevini de üstlendiğinin altını çizmişlerdir. Nermi Uygur (1996, s.19) dili, kültür yapısını bir arada tutan çimentoya, kültür alanının her yanını aydınlatan güneşe, tüm kültür anıtlarının yansıdığı bir akarsuya benzetmiştir. Bu bilgilerden hareketle bir ulusa ait kültürün dilde hayat bulduğu ve dil ile kültürün bir döngü yaratarak birbirlerini tamamladığı söylenebilir.

Dil, kültürün yaşadığı, geliştiği ve değişim geçirdiği bir yaşam alanıdır. Ulusların tarihî süreç içinde kültürel anlamda geçirdikleri bütün değişimler dillerinde de karşılık bulur.

“Türklerin, Uygurlar döneminde Budizm ve Maniheizm dinlerini benimsemeleri, inançlarıyla birlikte bu dillerin kavramlarının, terimlerinin, birçok anlatım biçimlerinin Türkçeye girmesine yol açmıştır. İslam dininin X. yüzyılda Türklerce benimsenmesinden başlayarak bu yeni dinin kavramlarının, çoğunlukla Arapçalarıyla, kimi zaman Farsçalarıyla, kimi zaman da Türkçeden karşılanarak dile alındığı bilinmektedir” (Aksan, 2020, s. 22).

Bir ulusun dili, kültürünü oluşturan öğelerden beslenir. Ulusun dilini meydana getiren kelimeler ve kalıp ifadeler onun dünyayı anlama çabasından ve tarihî süreç içinde geçirdiği değişimlerden izler taşır. “Dildeki kavramların, bunlarla ilgili sözcük,

deyim, atasözü ve çeşitli anlatım kalıplarının incelenmesi o toplumun kültürünü, dolayısıyla kimliğini de ortaya koyabilmektedir” (Aksan, 2020, s.11).

2.1.4. Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Kültürel Etkileşim

Yabancı bir dili öğrenmek farklı bir dünyayı, kültürü, düşünce ve kabulleri anlama çabasıdır. Dil ve kültür arasındaki sıkı ilişki göz önünde bulundurulduğunda yabancı bir dil öğrenmeye çalışan bireyin hedef dilin kültürüne ait öğeleri de tanıma uğraşında bulunduğu söylenebilir. Yayla’ya göre (2018) dil, konuşulduğu toplumun tarihî süreç içinde biriktirdiği değerlerin hepsini bünyesinde taşır ve yabancı bir dili öğrenme uğraşı içinde olan birey hedef dilin kültürüne de temas etmek zorunda kalır (akt. Sekitmen, 2021). Barın ve Güzel (2020, s.180), dinleme / okuma / konuşma / yazma becerilerinin dilin görünen yüzeydeki boyutunu oluştururken kültürün derin yapıyı meydana getirdiğini belirtmişler, yabancı bir dille tanışan bireyin dilin derin yapısını oluşturan kültür olgusu ile karşılaşacağını ifade etmişlerdir.

Yabancı dil öğrenme süreci sadece hedef dile ait dil bilgisi yapılarının ve kelimelerin öğrenilmesi değildir. Hedef dile ait kültürel öğelerin öğrenilmesi de bu sürecin bir parçasıdır. Yabancı dil öğrenen bireylerin kültürel açıdan da birtakım yeterliklere sahip olması gerekmektedir. Memiş (2016), yabancı dil öğrenen bireyin hedef dilde kültürel yetkinliğe erişmesi gerektiğini ifade ederek hedef dilde yer alan kültürel öğelerin de tanıtılması gerektiğini belirtir ve bu öğeleri şu şekilde sıralar:

- O dilin konuşulduğu ülkenin coğrafi özelliklerinin bilinmesi.
- O toplum için önemli olan tarihî olaylar hakkında bilgi sahibi olunması.
- Hedef kültürdeki müziğin, edebiyatın ve diğer sanatların tanınması.
- Yemek, alışveriş, tanışma, doğum günü gibi durumlarda kullanılan kültürel kalıpların kullanılabilmesi.
- Toplumda yaygın olan jest ve mimiklerin bilinmesi.

Verilen bilgilerden hareketle kültür ve yabancı dil öğretiminin birbirinden ayrı düşünülemeyeceği, yabancı dil öğretiminde hedef dile ait kültürel öğelerin öğrenme / öğretme sürecinin önemli bir parçası olduğu söylenebilir. Yabancı dil öğretiminde yadsınamaz bir öneme sahip olan kültür olgusu, kültür aktarımı ve kültürel etkileşim kavramlarının da göz önünde bulundurulmasını gerekli kılmıştır. Kültür aktarımı, bir ulusun sahip olduğu kültürel değerlerin farklı kültür dairelerine mensup bireylere ya

da yeni kuşaklara aktarılmasıdır. “Kültürün yayılmasıyla meydana gelen maddi ve manevi unsurların başka kültürden topluluklar ile alışveriş halinde olması bu toplulukların birbirlerinin kültürlerinden etkilenmesi sonucunu doğurur” (Lembet, 2008’den akt. Deniz, 2024). Çeşitli zeminlerde karşılaşan iki farklı kültürün birbirinden etkilenmesi oldukça doğaldır. Bu bağlamda düşünüldüğünde kültür aktarımı yerine kültürel etkileşim kavramının daha doğru bir ifade olduğu söylenebilir.

Yabancı dil öğrenimi sürecinde sonuca ulaşabilmek için hedef dilde yer alan kelime ve kalıp ifadelerin kültürel bağlamdaki yansımalarının da bilinmesi gerektiği hususu oldukça önemlidir. “Kültürlerarası ve çok kültürlülük gibi olguların Avrupa Dil Kriterleri’nin de etkisiyle dil öğretim programlarında yerini almaya başlamasıyla kültür kavramı özellikle yabancı dil öğretimi alanında dikkatleri üzerine çekmiştir” (İşcan ve Yassıtaş, 2018, s.49).

Avrupa Konseyi tarafından 2001 yılında hazırlanan Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni’nde çoğul kültürlü ve çoğul dilli yetkinlik başlığı altında B1, B2 ve C1 seviyelerindeki bir yabancı dil öğrencisinin sahip olması gereken kazanımlar tablo 2.1’deki şekli ile ifade edilmiştir:

B1	Kültürlerarası karşılaşmalarda grupta bulunan diğer kişilerin farklı duygu ve dünya görüşleri olduğunun ayırdına vararak destekleyici bir şekilde hareket edebilir.
	Farklı kültürel geçmişe sahip insanları tanıtmak ve bazı soruların ilgili kültürlerde başka biçimde algılanabileceğinin farkında olarak soru sorup cevaplamak için sınırlı bir birikim kullanarak kültürlerarası alışverişi destekleyebilir.
	Dil ve kültüre ilişkin değerler ve tutumlar hakkında basit bir şekilde bilgi alışverişinde bulunarak ortak bir iletişim türünün gelişmesine yardımcı olabilir.
B2	Yargıların ve önyargıların sıklıkla temellendiği örtük değerlere farkındalık göstererek kendisinin ve diğer sosyal grupların bakış açıları ve uygulamalarını tanımlayabilir ve değerlendirebilir.
	Kendi toplumunun ve aşına olduğu diğer toplumların kültürel varsayımları, yerleşmiş fikirleri, basmakalıp inanışları ve önyargıları hakkındaki yorumlarını açıklayabilir.
	Başka bir kültüre ait bir belge veya olayı yorumlayabilir ve açıklayabilir ve bu belgeyi ve olayı kendi kültürüne ve/veya aşına olduğu başka kültürlerle ait belgeler veya olaylarla ilişkilendirebilir.
	Kendi toplumu ve diğer toplumlarla ilgili iletişim araçlarında yer alan bilgi ve görüşlerin tarafsızlığını ve dengesini tartışabilir.
	Kültürel olarak belirlenmiş davranış kalıplarındaki (ör. mimikler ve ses tonu veya işaret dilleri için işaret boyutu) benzerlik ve farklılıkları belirleyip bunların üzerine derin düşünülür ve karşılıklı anlayışı müzakere etmek amacıyla bunların önemini tartışabilir.
	Kültürlerarası bir temasta birinin belirli bir durumda mutlak kabul ettiği bir şeyin başkaları tarafından aslında kabul görmediğini fark edebilir ve tepki verip kendini uygun bir şekilde ifade edebilir.
	Söz konusu kültürdeki kültürel ipuçlarını genellikle uygun bir şekilde yorumlayabilir.
	Kendi kültürü ve diğer kültürlerdeki belirli iletişim yolları ve bunların ortaya çıkarabileceği yanlış anlaşılma riskleri üzerine derin düşünebilir ve bunları açıklayabilir.
C1	Toplumdilbilimsel/toplum-edimsel geleneklerdeki farklılıkları tanıyabilir, bunlar üzerinde eleştirel olarak derin düşünebilir ve buna göre iletişimini ayarlayabilir.
	Kültürlerarası karşılaşma, okuma, film vb. yararlanarak kültürel değerlerin ve uygulamaların arka planını hassas bir şekilde açıklayabilir ve bunların boyutlarını yorumlayıp tartışabilir.
	Kültürlerarası iletişimde belirsizliklerle başa çıkabilir ve açıklık getirmek için düşüncesini yapıcı ve kültürel olarak uygun bir şekilde ifade edebilir.

Tablo 2.1. AOBM b1, b2 ve c1 seviyesindeki kazanımları (CEFR, 2021, s.129)

Tablo 2.1’de yer alan kazanımlardan hareketle yabancı dil öğretiminde kültürün ve kültürel etkileşimin önemli bir yeri olduğu, öğrenme / öğretme sürecine kültürel öğelerin de dâhil edilmesi gerektiği söylenebilir. Son yıllarda Türkçeye ve Türk kültürüne karşı artan ilgi Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanında gerek akademik düzeyde gerek uygulama sahasında yapılan çalışmaların artmasını sağlamış, Türk kültürüne ait öğeler de Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi sürecinin önemli bir parçası hâline gelmiştir. “Türkçenin öğretimi demek aynı zamanda Türk sosyokültürel yaşantısına ait değerlerin öğretimi demektir” (Yılmaz ve Şeref, 2013).

Türkçe gibi kelimelerin farklı bağlamlarda farklı anlamlar ifade ettiği bir dilin kültürden bağımsız olarak öğretilmesi mümkün değildir. Bu duruma Türkçede bulunan aile ve akrabalık ilişkilerini anlatan kelimeler örnek olarak verilebilir. “Türkçede bulunan amcaoğlu, dayıoğlu, halakızı, görümce, baldız, bacanak, elti gibi sözcüklerin bazı dillerde karşılıkları bulunmamaktadır” (Alpar, 2013, s.102). Bununla birlikte

“Türkçede akrabalık bildiren kimi kelimeler sadece akrabalık anlamında kullanılmayabilir de. Türkiye’de bir kimse sokaktaki bir satıcıya yahut yolda rastgele karşılaştığı birine de dayıoğlu, amcaoğlu şeklinde hitap edebilir” (Şimşek, 2022).

Verilen bilgi ve örneklerden hareketle kültüre ait öğelerin yabancı dil öğrenme sürecinin önemli bir ayağını oluşturduğu, kültürden bağımsız bir yabancı dil öğrenme sürecinin planlanıp başarıya ulaşılamayacağı söylenebilir. Köklü bir geçmişe sahip olan Türkçeyi meydana getiren kelimelerin kullanıldığı bağlamlar ve kültürel arka planları göz önünde bulundurulduğunda Türk kültürünün de Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi sürecinde göz önünde bulundurulması gereken önemli bir husus olduğu gerçeği karşımıza çıkmaktadır.

2.2. Okuma

Temel beceri alanları olarak adlandırılan dinleme / konuşma / okuma / yazma becerileri bir araya gelerek, insanoğlunun geçmişten günümüze dek olan süreçte en temel iletişim aracı olarak kullandığı dili meydana getirirler. Dil, bu beceri alanlarının bütünlüğü sayesinde bir araç hâline dönüşür. Dilin işlevsel hâle gelmesinde büyük öneme sahip olan temel becerilerden bir tanesi olan okuma, teknoloji ve bilgi çağı olarak adlandırılan günümüz dünyasında özel bir yere sahiptir. Coşkun (2002), “Okumanın Hayatımızdaki Yeri ve Okuma Sürecinin Oluşumu” başlıklı çalışmasında bilginin yayılması sürecinin yazı ile mümkün olduğunu savunmakta, sözlü iletişimin yerini yazıya bırakmasıyla birlikte okumanın önem kazandığını belirtmektedir.

Günümüz dünyasının şekillenmesinde önemli bir paya sahip olan okumanın ne olduğuna ilişkin farklı tanımlamalar yapılmıştır. “Okumak sadece okunan metindeki kelimelerin anlamını bilmek değil aynı zamanda metni anlamak ve yorumlamaktır” (Gürler, 2017). “Okumak bir seçme işidir, okumak bir şeyi benzerleri arasından ayırt edip onun dilsel ve simgesel kodunu çözme işidir” (Günay, 2008). “Okumak, bireyin dil, iletişim, öğrenme, anlama ve sosyal ve zihinsel becerilerini geliştirmesidir” (Güneş, 2007, s. 12). “Okuma, gözün satırlar üzerinde sıçraması sonucu sözcük şekillerini görerek, bunların anlamlarını kavrama ve seslendirmedir” (Öz, 2011, s. 234). “Okuma, bir yazıyı, sözcükleri, cümleleri noktalama işaretleri ve öteki öğeleriyle görme, algılama ve kavrama sürecidir” (Öz, 2011, s. 234). Alanyazında yer alan bu tanımlardan hareketle okuma ile ilgili şunlar söylenebilir:

- Okuma, bir süreç doğrultusunda gerçekleşir.

- Okuma, anlama ve yorumlama çabalarını da beraberinde getirir.
- Okuma, zihinsel bir eylemdir.
- Okuma, bireyin zihinsel becerilerinin gelişmesini sağlar.
- Okuma eyleminin gerçekleşmesinde görme duyusunun önemli bir yeri vardır.

Bu bağlamdan hareketle okumanın pek çok farklı durumun işe koşulduğu karmaşık bir süreç olduğu söylenebilir. Önemli olan bir diğer husus da okumanın anlama boyutudur. Okuma, yalnızca sesletime dayalı bir eylem değildir. “Okuma, görme ve seslendirme yönüyle fizyolojik, kavrama yönüyle de zihinle ilgili bir süreçtir” (Özbay, 2006, s. 8).

2.2.1. Okuma Süreci

Basit bir sesletim çalışması olarak ifade edemeyeceğimiz okuma, bir süreç doğrultusunda gerçekleşir. Bu süreç içinde yapılacak pek çok farklı etkinlik okumanın anlama boyutunun gerçekleşmesine yardımcı olacak ve bireylerin okuduğunu anlama becerilerinin gelişmesini sağlayacaktır. Alanyazın incelendiğinde okuma sürecinin üç bölüme ayrıldığı görülmüştür. (Kaymaz, 2018; Aktan, 2019 ; Yılmaz, 2021).

2.2.1.1. Okuma Öncesi

Birey okuma öncesi süreçte ön bilgilerini harekete geçirerek okuyacağı metin ile ilgili tahminlerde bulunmaktadır. Bireyin bu tahminlerde bulunmasında okuma metninde yer alan görseller ve başlıklar önemli rol oynamaktadır. Okuma öncesinde, okurlardan metinde yer alan görsellerden ve başlıktan hareketle nasıl bir metin okuyacaklarını tahmin etmeleri istenebilir. Bu durum, okurun hem okuma eylemini hangi amaç doğrultusunda gerçekleştireceğini hem de okuma sırasında kullanabileceği yöntemleri belirleyebilmesini sağlar. Yılmaz’ın (2021) Karatay’dan (2014) aktardığına göre okuma öncesi süreçte tahmin etme ve planlama stratejileri yer alır ve bu sürecin dokuz bilişsel işlem basamağı vardır:

- Okuma amacının belirlenmesi
- Metnin gözden geçirilmesi
- Bilgilerin harekete geçirilmesi
- Metnin ana başlık, alt başlık ve yazar bilgilerine bakılması

- Metnin uzunluğunun gözden geçirilmesi
- Hangi noktalara yoğunlaşılacağına karar verilmesi
- Metinle ilgili tahminlerde bulunulması
- Kendine sorular sorulması
- Okuma hızının belirlenmesi

2.2.1.2. Okuma Sırası

Okuma sırasında okurların seviyesi göz önünde bulundurulmalı ve öğrenciler hedef grubun hızına göre bir yaklaşım sergilemelidir. Öncelikle sesli sonra sessiz okuma yapılmalıdır. Okurlardan anlamını bilmedikleri kelimeleri işaretlemeleri istenmelidir. Okurların anlamını bilmedikleri kelimeler okuma eylemi bittikten sonra görsellerden faydalanılarak açıklanmalıdır. (Tayşi, 2017, s.297). Yılmaz'ın (2021) Karatay'dan (2014) aktardığına göre okuma sırasında okurun kullanabileceği stratejilerin on dört bilişsel basamağı vardır:

- Okurken not tutma
- Okuma hızını ayarlama
- Dikkat dağınıklığı olunca okunulan kısma geri dönme
- Sözlük kullanma
- Metne iyice yoğunlaşma
- Gerekli hallerde yüksek sesle okuma
- Grafik, tablo, resim vb. görsellerden yararlanma
- Belli aralıklarla durmak ve ne anladığını düşünmek
- İpuçlarını kullanma
- Bilgileri şema ve resimlerle formülleştirme
- Noktalama işaretlerine, yazım kurallarına dikkat etme
- Çelişkili ifadelerin olduğu durumlarda metni tekrar gözden geçirme
- Anlamı bilinmeyen kelimeler ile karşılaşınca bağlamdan hareketle tahmin etmeye çalışma
- Önemli bilgileri ayırt etme ve özetleme

2.2.1.3. Okuma Sonrası

Okuma sonrasında okurlardan metinle alakalı birtakım sorulara cevap vermesi istenerek öğrenilen bilgilerin pekiştirilmesi sağlanmalıdır. Okur, okuma eylemini tamamladıktan sonra metni kendi cümleleriyle özetleyebilmeli, metindeki ana fikri ve yardımcı fikirleri belirleyebilmeli, metindeki olay akışını şekil veya diyagram kullanarak ifade edebilmelidir (Kaymaz, 2018). Yılmaz'ın (2021), Karatay'dan (2014) aktardığına göre okuma stratejilerinde yer alan bilişsel işlem basamakları on başlık hâlinde sıralanmaktadır:

- Metnin içeriğinin okuma amacına uygunluğunu sorgulama
- Metinde yer alan düşünceler veya bilgilerin günlük hayattaki geçerliklerini kontrol etme
- Metinde yer alan düşünceleri özetleme
- Metni tekrar gözden geçirme
- Anlama düzeyini artırabilmek için metni tekrar okuma
- Metin ile ilgili yapılan tahminlerin doğruluğunu kontrol etme.
- Anahtar bilgilerin ne ifade edebileceğini kendi cümleleriyle özetleme
- Okuduğunu başkalarıyla tartışma

2.2.2. Okumanın Aşamaları

Alanyazın incelendiğinde Gündüz ve Şimşek'in (2019, s. 37-38) okuma eylemini dört aşamada ele aldığı görülmüştür.

2.2.2.1. Görme

Görme, okuma eyleminin fizyolojik boyutunu oluşturur. Görüntüler ışığın da yardımıyla gözlerde toplanır ve beyne iletilir. Okuma eylemi, görmenin gerçekleşmesi ile başlar.

2.2.2.2. Tanıma

Tanıma, okuma eyleminin zihinsel boyutunu oluşturan aşamalardan biridir. Görme eylemi ile incelenen yazılar şekiller hâlinde beyne iletilir ve beyinde çözümlenir. Sözcüklerin tanıdık olup olmadıkları beyin tarafından belirlenir. Örnek

vermek gerekirse fil kelimesindeki tanıma işlemi ‘f’, ‘i’, ‘l’ sembollerinin zihin tarafından kavranmasıyla gerçekleşir. Bu üç sembol bir araya gelerek bir sembol toplamı oluşur. Bu durum zihindeki ‘fil’ resmini kavramak için bir ön hazırlık niteliği taşır.

2.2.2.3. Kavrama / Algılama

Kavrama, okuma eyleminin zihinsel boyutunu oluşturan aşamalardan biridir. Göz yardımıyla beyne iletilen her cümle beyin tarafından teker teker değerlendirilir ve daha önceki bilgiler kullanılarak anlamlandırılır. Anlamlandırma işlemi sırasında birey, kendi yorumunu da sürecin bir parçası hâline getirmektedir. Kavrama aşamasının daha iyi anlaşılabilmesi için haus kelimesini örnek olarak verebiliriz. Almancada bulunan haus kelimesini tanıyabilmemiz mümkündür ama anlamını bilmiyorsak kavrayabilmemiz mümkün değildir. İngilizce house, İtalyanca casa kelimeleri için de aynı durum geçerlidir. Türkçede ise ev dediğimizde bu sözcüğü hem tanır hem de kavrarız.

2.2.2.4. Belleme / Akılda Tutma

Bilgiler, zihinde birbiriyle ilişkilendikten sonra belleğe kaydedilir. Bu kaydetme işleminin sağlıklı bir şekilde yapılabilmesi için tanıyıp kavradığımız kelimelerin zihnimizde yer alan eski bilgilerle örtüşmesi ve anlamlarının açık olması gerekmektedir. Belleme / akılda tutma aşaması okuma eyleminin zihinsel boyutunu oluşturan aşamalardan bir tanesidir.

2.2.3. Okuma ve Anlama

Dört temel dil becerisi anlama ve anlatma boyutlarıyla birlikte değerlendirilmekte, dil öğretimi süreci bu iki boyut göz önünde bulundurularak planlanıp yürütülmektedir. Okuma eylemi sonunda varılmak istenen asıl nokta anlama boyutunun gerçekleşmesidir. Anlama boyutunun eksik olduğu ya da gerçekleşmediği bir sürecin okuma olarak nitelendirilmesi mümkün değildir. “Gerek ana dili öğretiminde gerek yabancı dil öğretiminde okuma etkinliklerinin amacı anlamanın gerçekleşmesidir” (Gürler, 2017).

Okuma eyleminin anlama boyutu bireyin zihinsel gelişimi açısından da önemlidir. Birey, okuduklarını düşünce süzgecinden geçirir, yorumlar ve okuduklarından hareketle yeni düşünceler üretir. “Okuma insanın dünyasının kavrama ve düşünme yönlerini geliştirir” (Özbay, 2006, s.7).

Okurun bir okuma metninin içeriğini çözümlemeye yönelik bütün çabaları, metni anlamaya yönelik gayretinin ifadesidir. Metni anlatmaya, tanımlamaya ve özetlemeye çalışmak anlama boyutunun gerçekleşmesinden sonraki eylemlerdir. Bireyin anlamadığı bir metni anlatabilmesi mümkün değildir. “Anlama düzeyini ölçmek için yapılacak iş, metnin yapısına ve içeriğine yönelik sorular sormaktır. Sorular, ana düşünceyi, yardımcı düşünceleri, temayı ve iletileri buldurmayı amaçlar” (Şimşek ve Gündüz, 2019, s.45).

Bir okuma metnini anlayabilmenin yolu teknik ve alan bilgisine sahip olmaktan geçer. Okurun hazırbulunuşluk düzeyi okuma metnini anlayabilmesindeki temel etkenlerden bir tanesidir. Bu bağlamdan hareketle okuma metninin anlaşılabilirlik düzeyi ile okuyucunun bilgi birikimi arasında bir ilişki olduğu söylenebilir.

2.2.4. Yabancı Dil Öğretiminde Okuma Becerisi

Yabancı dil öğretimi açısından düşünüldüğünde okuma becerisinin ana dili öğretiminden farklı birtakım süreçleri, yöntemleri ve uygulamaları kapsadığı söylenebilir. Bu farklılık özellikle okuma amacının belirlenmesi hususunda önem arz etmektedir. Yabancı dil öğretiminde okuma amaçlarının belirlenerek bu amaçlar doğrultusunda hazırlanmış olan etkinliklerin yabancı dil öğrenen bireylere sunulması gerektiğini belirten İpek (2018), yabancı dil öğretiminde bu amaçların göz önünde bulundurulması ile öğrenci merkezli bir eğitim-öğretim anlayışının gelişeceğinden bahsetmiş ve okumaya engel olan problemlerin ortadan kaldırılması ile başarılı olunabileceğinin altını çizmiştir.

Yabancı dil öğrenen bireyin öğrendiği yabancı dile ait sesleri doğru telaffuz edebilmesi gerekir. Bu bağlamdan hareketle yabancı dil öğretiminde okuma becerisinin anlama boyutunun yanında sesletim boyutunun da önemli olduğu hususu karşımıza çıkmaktadır.

“Yabancı dil öğretiminde okuma etkinliklerinin genel amacı, öğrencinin doğru ve anlayarak okumasının yanında öğrenmekte olduğu dille yazılmış bir metindeki kelimeleri doğru seslendirmesi ve doğru telaffuza alışmasıdır. Bu yüzden yabancılar Türkçe öğretirken öncelikle sesli okuma üzerinde durmak gerekir. Sessiz okuma, öğrencinin metni anlayıp anlamamasına göre değerlendirilir. Oysa sesli okuma ile birincil amaç,

öğrencinin Türkçeyi doğru telaffuz etmesini sağlayabilmektir. İkincil amaç ise öğrencilerin kelimeleri gerek eksik okuduklarında gerekse yanlış seslendirdiklerinde öğretmenin anında devreye girerek müdahale etmesidir” (Barın ve Güzel, 2020, s. 273).

Birey, öğrendiği yabancı dilde ilk olarak konuşma becerisine yönelir ve kendini konuşarak ifade ettiği zaman hedef dili tam anlamıyla öğrendiği düşüncesine kapılır. Bireyin hedef dilde konuşarak kendini ifade edebilmesi oldukça önemli bir husustur ancak “yabancı dili gerçek anlamda öğrenebilmek, okuma becerisini geliştirmeye bağlıdır” (Barın ve Güzel, 2020, s. 273). Okuma becerisini geliştiren birey, öğrenmekte olduğu yabancı dilde düşünebilme yetisini de geliştirecek ve bağımsız bir yabancı dil kullanıcısı hâline gelecektir. Bireyin öğrendiği yabancı dilin kültürünü tanıyarak kendini geliştirebilmesine ve evrensel değerleri özümsemesine olanak sağlaması, hedef dilde bilimsel araştırmalar yapabilmesinin önünü açması, kitap, gazete vb. yazılı materyallere erişilmesiyle birlikte bireyin kendi kendine yabancı dil öğrenme sürecini yönetebilmesi gibi durumların gerçekleşmesi okuma becerisinin gelişimi ile paralel olarak ilerlemektedir. Verilen bilgilerden hareketle yabancı dil öğretiminde okuma becerisinin yadsınamaz bir önemi olduğu sonucuna ulaşılabilir.

Yabancı dil öğretme süreci planlanırken pek çok farklı durum göz önünde bulundurulur. Hedef kitlenin seviyesi planlama sürecini şekillendiren önemli öğelerden bir tanesidir. Okuma becerisi yabancı dil öğrenen bireye kazandırılmaya çalışılırken bireyin seviyesinin altında veya üstünde okuma metinleri ile karşılaşması süreci olumsuz olarak etkileyebilir. Bu durum göz önünde bulundurulduğunda yabancı dil öğretiminde okuma becerisinin geliştirilmesi sürecinin belirli aşamalar gözetilerek yapılması gerektiği düşüncesi karşımıza çıkar. Demirel’e göre (2021, s.113-114), okuma öğretimi süreci şu basamaklar takip edilerek gerçekleştirilmelidir:

1. Basamak: Basit Düzeyde Okuma Basamağı
2. Basamak: Orta Düzeyde Okuma Basamağı
3. Basamak: İleri Düzeyde Okuma Basamağı

Basit düzeyde okuma basamağında yabancı dil öğrenen bireylerin yeni kelimeler ile karşılaşmasına olanak tanınır. Bu basamak eğitim süreci başladıktan bir veya iki ay sonra başlamalıdır. Yeni dil bilgisi yapıları, öğrenilen yeni kelimelerin telaffuzları bu basamakta bireye kavratılmaya çalışılır. Orta düzeyde okuma basamağını basit düzeyde okuma basamağından ayıran temel fark süreç içinde kullanılan materyaldir. Bu basamakta yabancı dil öğrenen bireyler yeni kelimeler ve dil bilgisi kalıpları ile karşılaşır. İleri düzeyde okuma basamağı ise diğer iki basamaktan oldukça farklıdır. Bu basamak, ileri seviyedeki sınıflarda uygulanır. İleri

düzeyde okuma basamağında bireylere yeni yapılar, hedef dilin kültürüne ait yeni öğeler, yeni dil yapıları sunulur (Demirel, 2021, s. 113-114).

2.2.5. Yabancı Dil Öğretiminde Yardımcı Okuma Kitaplarının Yeri ve Önemi

Yabancı dil öğrenme sürecinde, ders sırasında ve ders dışında kullanılan materyaller oldukça önemlidir. Hazırlanan öğretim setleri dil eğitimcilerinin derslerinde kullandıkları ana materyallerdir fakat bu setler, yabancı dil öğrenen bireylerin ihtiyaçlarını tam olarak karşılayamamakta, öğrenme sürecinin eksik kalmasına neden olmaktadır. Alanyazın incelendiğinde Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde karşılaşılan sorunlardan bir tanesinin de bu husus olduğu görülmüştür (Oğuztürk, 2019; Ay, 2020).

Yabancı dil öğrenmenin bir süreklilik arz ettiği düşünüldüğünde bireylerin yabancı dil öğrenme süreçlerinin ders dışı zamanlarda da devam ettiği fikri ortaya çıkar. Bu bağlamda yabancı dil öğrenen birey, sınıf dışında da öğrenme sürecini devam ettirebileceği materyallere ihtiyaç duyar. Bireyin ders dışı yapacağı öğrenmeleri destekleyici nitelikte materyaller ile buluşması hem kendi kendine öğrenme becerisinin gelişmesine hem de yabancı dil öğrenme sürecine katkı sağlar.

Yabancı dil öğretimine yönelik hazırlanan ders dışı materyaller, süreç içinde kullanılan materyal çeşitliliğinin artmasına da katkı sağlar. Yabancı dil öğrenen bireyde, kalıcı öğrenmelerin gerçekleşebilmesi için farklı tür ve sayıda materyalin bireye sunulması gerekir. Yapılan çalışmalar özellikle yabancı dil öğretiminde kullanılan materyal sayı ve çeşitliliğinin artması ile kalıcı öğrenmelerin gerçekleşmesi arasında bir ilişki olduğu gerçeğine işaret etmektedir (Bölükbaş, 2015).

Yabancı dil öğretim setlerinin tek başına yetersiz olduğu ve yabancı dil öğrenen bireylerin ders dışında da kullanabilecekleri materyallere ihtiyaçları olduğu fikri özellikle okuma becerisinin geliştirilmesi bağlamında düşünüldüğünde daha iyi anlaşılacaktır. Bir yabancı dili öğrenme çabası içinde olan bireyin hedef dile ait dil yapıları, soyut kelime ve kavramlar, atasözleri ve deyimler gibi kalıplaşmış ifadeler ile karşılaşması gerekir. Hedef dile ait bahsedilen bu öğeleri yabancı dil öğrenen bireye aktarmanın en iyi yolu, onun içerik bakımından zengin okuma metinleri ile buluşmasını sağlamaktır.

Dünyanın değişen şartları yabancı dil öğrenme / öğretme süreçlerini de etkilemiştir. Yabancı dil öğretimi yapan pek çok kurum dünyanın değişen şartlarına paralel olarak süreç içinde kullandıkları materyalleri çeşitlendirmişlerdir. “Tüm bu çalışmalara rağmen yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde kullanılabilecek materyallerin sayısı yine de sınırlıdır. Özellikle alanda eksikliği hissedilen materyallerin başında yardımcı okuma kitapları gelmektedir” (İpek, 2018). Barın (2004), Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanında bir problem olarak görülen yardımcı okuma kitabı eksikliği hakkında şunları söylemiştir:

“Dil öğrenimi süreklilik ister. Bu sebeple dünyada dil öğreten ciddi kurumlar öğrencilerinin düzeylerine göre oluşturulmuş destekleyici kitaplar yayımlar. Genellikle hikâye ağırlıklı bu kitapların dışında bir de klasik olmuş eserler, öğrencilerin dil öğrenim düzeylerine göre uyarlanarak yayımlanır. Yabancılar Türkçe öğretimi sırasında öğrencilere tavsiye edilecek bu çeşit kitaplara ihtiyaç vardır. Bunu da ancak yabancılar Türkçe öğretimi alanında uzmanlaşmış kişiler yapabilir” (Barın, 2004).

Verilen bilgilerden hareketle Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanında seviyelere uygun olarak hazırlanmış yardımcı okuma kitaplarına ihtiyaç duyulduğu, bu yardımcı okuma kitaplarının Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen bireylerin ders dışında kullanabilecekleri materyal olarak değerlendirilebileceği ve materyal çeşitliliğinin artmasına katkı sağlayacağı, hazırlanan yardımcı okuma kitapları sayesinde Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen bireylerin Türkçeye ait dil yapıları, soyut kelime ve kavramlar, atasözleri ve deyimler gibi kalıplaşmış ifadeler ile karşılaşmasına olanak tanınacağı söylenebilir.

2.3. Yabancı Dil Öğretiminde Edebî Nitelik Taşıyan Metinlerin Kullanımı

Bir ulusun temel dinamiklerini temsil eden kültür ve dil gibi kavramlar, en güzel hâlleri ile edebî metinlerde var olurlar. Bir ulusun gelenek ve göreneklerinin, yaşama biçiminin, tarihin akışı içinde geçirdiği dönüşüm ve değişimlerin kısacası bir ulusu ulus yapan bütün değerlerin hepsi edebî metinlerde temsil edilirler. “Edebiyat metinleri, bir dilin estetik anlamda en güzel kullanımını temsil ettiği için yüzyıllardır tüm yabancı dil öğretimi yaklaşım ve yöntemlerinde de kullanılmıştır” (Köksal ve Bulgan, 2023). Öğrendiği dile ait edebî metinlerle karşılaşan birey, olaylara ve durumlara hedef dilin ana dili olarak konuşulduğu toplumun penceresinden bakıp yorumlayabilir. Bu bağlamda farklı bir dilde düşünebilme becerisinin de geliştirilmesi amacını taşıyan yabancı dil öğretimi sürecine hedef dile ait edebî nitelik taşıyan metinlerin dâhil edilmesinin önemli bir husus olduğu söylenebilir.

Edebî metinlerin yabancı dil öğretimi sürecine dâhil edilmesi materyal çeşitliliğinin artması hususunda da fayda sağlayabilir. “Dil öğretiminde materyaller çeşitlendikçe öğrenci daha fazla uyarana maruz kalır. Bu durum da dil öğretimini olumlu yönde etkileyecek unsurlardan biridir” (Miçooğulları, 2021, s.15). Bu bağlamdan hareketle edebî metinlerin yabancı dil öğretimi sürecine dâhil edilmesi ile hem hedef dile ait kültürel öğelerin tanıtılması hem de yabancı dil öğretimi sürecinde kullanılan materyallerin çeşitliliğinin artırılmasına katkı sunulacağı söylenebilir.

Edebî metinlerin yabancı dil öğretiminde hem kültürel hem de söylemsel yeterliliği geliştirme işlevinin bulunduğunu söyleyebilmek mümkündür. Söylemsel yeterlilik kavramı, DİAOÇM (2013) tarafından “dil kullanıcılarının tutarlı ve bağlaşıklık metinler düzenleyebilme yeterliliği” olarak tanımlanmıştır. “Metnin konusunun düzenlenmesi, mantıksal düzenleme, doğru üslup ve kesit dil, etkileyici konuşma ise söylemsel yeterliliğin bileşenleri olarak görülmektedir” (Köksal ve Bulgan, 2023). Bu bağlamda düşünüldüğünde edebî nitelik taşıyan metinlerin yabancı dil öğretimi sürecinde kullanılmasıyla bireylerin söylemsel yeterliliklerinin geliştirilmesine katkı sunulabileceği söylenebilir.

Edebî metinlerin özgün hâlleri ile yabancı dil öğretimi sürecine dâhil edilmesi bireyin öğrenme sürecini olumsuz olarak etkileyebilir. Edebî metnin özgün hâlinde bulunan dil yapıları, kelime ve kalıp ifadeler bireyin seviyesinin üstünde ya da altında olabilir. Bu durum sağlıklı ve kalıcı öğrenmelerin gerçekleşmesini engeller. Bu olumsuz durumu engellemek için yabancı dile ait edebî eserlerin seviyelere göre uyarlanarak bireylere sunulması gerekir.

Son yıllarda dünya kamuoyunda Türk kültürüne, tarihine ve Türkçeye karşı oluşan ilgi göz önünde bulundurulduğunda yabancı dil olarak Türkçe öğrenen bireylerin Türk edebiyatına ait edebî metinlerle buluşturulması gerektiği söylenebilir. Bu metinler Türkçe öğrenmeye, Türk tarihini ve kültürünü tanımaya çalışan bireylerin dil öğrenme süreçlerine katkıda bulunabilecek yardımcı materyaller olarak değerlendirilebilir. Türk edebiyatının önemli bir parçası olan, içinde hem evrensel değerleri hem de Türk kültürüne ait öğeleri barındıran, Türk ulusunun tarihin akışı içinde yaşadığı önemli olayları konu edinen destanların farklı dil seviyelerine göre uyarlanmış hâlleri Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi sürecinde kullanılabilecek kaynaklardır.

2.3.1. Yabancı Dil Öğretiminde Kullanılan Metin Çeşitleri

Yabancı dil öğretimi, pek çok farklı durum ve ögenin göz önünde bulundurulması ile gerçekleşen bir süreçtir. Bu süreçte, yabancı dil öğrenen bireye sunulan ve bireyin öğrenmekte olduğu dilde yorumlama, çözümleme becerilerini geliştirici özelliği olduğunu söyleyebileceğimiz metinlerin yadsınamaz bir önemi vardır. Yabancı dil öğretimi sürecinde her metnin ders materyali olarak kullanılamayacağını belirten Uslu Üstten ve Haykır (2019), ders sürecinde kullanılacak olan metinlerin seçiminde hedef kitle, kazanım, konu, uzunluk ve yöntem öğelerinin göz önünde bulundurulması gerektiğini ifade etmişlerdir. Alanyazın incelendiğinde yabancı dil öğretiminde kullanılan metinlerin özgün, üretilmiş ve uyarlanmış metinler olmak üzere sınıflandırıldığı görülmüştür (Kaymaz, 2018; Oğuztürk, 2019; Bakan, 2012; Sekitmen; 2021;)

2.3.1.1. Özgün ve Üretilmiş Metinler

Özgün metinler, “hedef dili konuşan insanların günlük yaşamlarında kullanmalarına yönelik olarak hazırlanmış, herhangi bir pedagojik özellik taşımayan materyaller” (Temizyürek ve Birinci, 2016, s.55) olarak tanımlanmaktadır.

“Haberler, hava durumları, reklamlar, filmler, çizgi filmler, karikatürler, gazeteler, televizyon programları, internet metinleri, yemek tarifleri, grafikler, fotoğraflar, resimler, ilanlar, anonslar, biletler, şiirler, türküler, oyunlar, yazınsal metinler kısacası hedef dilin farklı kullanımlarının öğretim sürecine aktarılmasını sağlayan çeşitli yaş grupları ve her dil seviyelerine hitap edebilecek materyaller özgün / otantik olarak değerlendirilir” (Şimşek, 2022).

Özgün metinler ana dili kullanıcılarına hitap eden metinler olarak değerlendirilebilirler. Özgün metinlerin yabancı dil öğrenme sürecine dâhil edilmesi öğrenme sürecini olumsuz etkileyebilir. Yabancı dil öğrenen bireylere sunulan özgün metinler onların düzeylerinin çok üstünde ya da altında olabilir, metinde yer alan mecaz ifadeler bireyin metni anlamasını zorlaştırabilir, metinde bahsedilen birtakım hususlar bireyde olumsuz tutumların oluşmasına neden olabilir (Şimşek, 2022).

Yabancı dil öğretimi sürecinde kullanılan diğer bir metin türü ise üretilmiş metinlerdir. Üretilmiş metinler “bir öğrenme ünitesinde öğretilmesi planlanan sözcük ve dil yapılarını içeren ve ders öğretmeni ya da ders kitabı yazarınca oluşturulmuş metinler” (Bölükbaş, 2015, s.925) olarak tanımlanmaktadır. “Bu metinler, kelimelerin günlük hayattaki kullanımlarıyla verildiği; kurmacadan uzak, basit anlatımlı metinlerdir” (Uslu Üstten ve Haykır, 2019). Üretilmiş metinlerin kullanıldığı yabancı

dil öğretim sınıflarında öğrenciler öğrendikleri dil yapıları ile karşılaştıkları için başarılı olurlar. Öğrencilerin bu başarısı yabancı dil öğrenmeye yönelik motivasyonlarını artırır ancak üretilmiş metinlerin öğrenciyi belirli dil kalıpları ile sınırladığı gerçeği unutulmamalıdır.

2.3.1.2. Uyarlanmış Metinler ve Yabancı Dil Öğretiminde Metin Uyarlama Teknikleri

Uyarlanmış metinler, özgün metinlerin hedef kitlenin seviyesine uygun hâle getirilmiş hâli olarak tanımlanabilirler. Metni uyarlama sürecinde hedef kitlenin seviyesi, öğrendiği dil yapıları, hedef kitleye ait kelime ve kalıp ifadeler vb. öğeler göz önünde bulundurulur. Uyarlanmış metinlerin yabancı dil öğretimi sürecinin bir parçası hâline getirilmesi, yabancı dil öğrenen bireylerin sunulan metni anlamasını kolaylaştırır. Seviyesine uygun, öğrendiği dil yapıları, kelimeler ve kalıp ifadelerle örülmüş bir metinle karşılaşan birey metni okuyup anlayarak başarıya duygusunu tadar. Bu durum, yabancı dil öğrenen bireyin öğrenme motivasyonunu olumlu yönde etkiler. Metin uyarlama işlemi birtakım teknikler göz önünde bulundurularak yapılmalıdır. Alanyazın incelendiğinde metin uyarlama tekniklerinin sadeleştirme (değiştirme, koruma, özetleme, silme), genişletme, kolaylaştırma başlıkları altında ifade edildiği görülmüştür (Bölükbaş, 2015; Demirel, 2020).

Sadeleştirme işleminde metindeki anlam korunur. Metin, hedef seviyedeki öğrencinin anlayabileceği hâle dönüştürülür. Bu dönüştürme işlemi, metni kısaltmak demek değildir. “Metin sadeleştirme, metindeki bazı sözcükleri çıkararak orijinal metni kısaltmak demek değildir. Metin sadeleştirme, orijinal metindeki anlamı koruyarak öğrencinin bilmediği sözcükleri / yapıları bildiği sözcük ve yapılarla ifade etmek demektir” (Bölükbaş, 2015, s.927). Sadeleştirme işlemi sırasında öğrencinin bilmediği sözcük ve yapılar bildiği sözcük ve yapılarla değiştirilebilir, metnin anlaşılabilirliğini olumsuz yönde etkilemeyen bölümler ve cümleler herhangi bir işlem yapılmadan olduğu şekliyle korunabilir, metnin anlamı korunarak kısaca ve özet hâlinde yeniden söylenebilir, metnin anlamına doğrudan katkısı olmayan bazı cümle ve bölümler metinden çıkartılabilir (Bölükbaş, 2015, s.928).

Genişletme ve kolaylaştırma da metin uyarlama sürecinde kullanılan tekniklerdir. Genişletme tekniğinde yabancı dil öğrenen bireylerin anlamını ve kullanımını bilmediği düşünülen kelime ve yapılar korunur, bununla birlikte bu

kelimelerin eş anlamlıları veya eş görevde kullanımları metne eklenir. Metin uyarlama sürecinde genişletme tekniği sadece kelime ve yapılarla sınırlı değildir. Yabancı dil öğrenen bireyin metni anlamasını kolaylaştıracak birtakım olaylar ve durumlar da metne eklenebilir. Kolaylaştırma tekniğinde ise bireyin metni anlamasını kolaylaştıracak birtakım öğeler metne eklenir. Bu öğeler resim, şekil, sözlük, şema vb. şekilde yabancı dil öğrenen bireye sunulur (Özmen, 2019, s. 86-88).

2.3.1.3. Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Destanlar Neden Kullanılmalı?

Destanlar, ait oldukları ulusun geçmişine dair bilgiler veren kahramanlık anlatılarıdır. Destanlar “kahraman-bilge şahsiyetlerin menkıbevi ve hakiki hayatları etrafında teşekkül etmiş uzun didaktik hikâyelerdir”. (Elçin, 2019, s. 15). Bu hikâyeler, olağanüstü motiflerle bezenerek günümüze dek ulaşmıştır.

“Destanlar, ulusların yazı öncesi çağlarında oluşmuş, gelişmiş yapıtlardır. O çağlarda hem yaradılış ve dönüşümlere, tanrılara ve çeşitli olağanüstü varlıklara hem de toplumun geçmişine değin bilgileri destanlar verirlerdi. Böylece onların konuları iki kümede toplanır: 1) Kozmogoni ve mitoloji konuları: evrenin ve yeryüzündeki varlıkların yaradılışları; Tanrılar, tanrımsı varlıklar (Tanrılarla insanların birleşmesinden doğmuş kimseler), dev, ejder vb. gibi şeytansı kötü güçleri cisimlendirmiş yaratıklar; bu çeşitli varlıkların kendi aralarında ya da insanlarla alışverişleri, savaşları 2) Ulusun geçmişindeki önemli olaylar, büyük önderlerin dışta ve içte, toplumun düşmanları ile savaşları, toplumu daha rahat bir yaşama ulaştırma çabaları” (Boratav, 1995, s. 36).

Boratav (1995)’in destanlarda işlenen konular hakkında verdiği bilgilerden hareketle, destan metinlerinde gerçek dünya ile hayalî dünyanın birleştirildiği ve ulusların geçmişine dair birtakım bilgilerin destan metinleri sayesinde günümüze aktarılabilirdiği söylenebilir. Bu bağlamda destan metinlerinin ulusların dünyayı anlama biçimlerini yansıtan metinler olarak kabul edilebileceği yorumunda bulunmak mümkündür.

Ulusların var olmasında önemli bir paya sahip olan destan metinlerinin Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi sürecinde yardımcı materyaller olarak kullanılmasının faydalarını şu maddeler ile anlatmak mümkündür:

- Günümüzde geniş bir coğrafyada kendine yaşam alanı bulmuş Türk ulusu, köklü bir geçmişe sahiptir. “Türk edebiyatında mevcut destanlar, genellikle tarihî devirlerde gelişen Türk yaşantısının karakteristik özelliğini verir” (Öztürk, 2000, s.26). Bu bağlamda düşünüldüğünde Türk edebiyatına ait destanlar, Türk ulusunun tarihî karakteristik özelliklerinin ve köklü Türk

tarihinin yabancı dil olarak Türkçe öğrenen bireylere aktarılmasında bir araç olarak kullanılabilirler.

- Destanlar uzun hikâyelerdir. Bu bağlamda düşünüldüğünde destanların farklı seviyelere uyarlanarak yardımcı okuma kitabı şeklinde hazırlanması Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen bireylerin öğrenme süreçlerini destekleyici materyallerle buluşmasını sağlayabilir.
- “Destanın dil ve anlatımı son derece sade ve açıktır. Eylemler sürekli hareket ifade ederken cümleler de oldukça kısadır” (Sekitmen,2021). Bu bağlamda düşünüldüğünde Türk destanlarının Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen bireylerin okuma-anlama becerisini geliştirebilecek nitelikte olduğu söylenebilir.
- Destanlar, olağanüstü öğeleri bünyesinde barındıran metinlerdir. Bu bağlamda düşünüldüğünde Türk edebiyatında yer alan destanlar, dersin ilgi çekici hâle getirilmesinde etkili olabilir.
- Destanlar, yeni kelime ve dil yapılarının yabancı dil olarak Türkçe öğrenen bireylere kavratılmasında faydalı olabilir.
- Destanlar, yabancı dil olarak Türkçe öğrenen bireylerin Türk edebiyatına ait yüzyıllar önce yazılmış bir metni okuyup anlamalarına olanak sağlar. Bu durum hem yabancı dil olarak Türkçe öğrenen bireylerin motivasyonlarını artırıcı hem de Türkçenin tarihî derinliğini kavramalarını sağlayan bir etken olarak karşımıza çıkar.
- Destanlar, özellikle okuma sürecinden sonra pek çok farklı etkinliğin yapılmasına uygun olan metinlerdir. Bu bağlamda düşünüldüğünde destan metni okunduktan sonra soru-cevap, metin tamamlama vb. pek çok farklı etkinliğin yapılarak Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen bireylerin öğrenmeleri pekiştirilebilir.

Buraya kadar verilen bilgilerden hareketle bir edebî tür olan destanların farklı dil seviyelerine uyarlanarak yardımcı okuma kitapları oluşturulması ile Türkçe öğrenen bireylerin okuma-anlama becerilerini geliştirebileceği, destan metninin tarihî ve kültürel bir arka plan sunarak Türkçenin ve Türk tarihinin derinliğini hissetmelerini sağlayacağı, Türkçeye ait yüzyıllar önce yazılmış bir metni okuyup anlayan bireyin Türkçe öğrenmeye karşı ilgi ve motivasyonunun artacağı söylenebilir.

2.4. Türkiye Maarif Vakfı Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Programı

Türkiye Maarif Vakfı, yurt dışında eğitim-öğretim faaliyetleri yürüten bir kurumdur. Okul öncesinden yükseköğretime kadar eğitimin her kademesinde faaliyet gösteren Vakıf, bulunduğu ülkelerde Türkçenin yabancı dil öğretimine yönelik çalışmalar da yürütmektedir. Bu faaliyetlerin daha sağlıklı bir çerçevede yürütülebilmesi, Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yönelik birtakım standartların geliştirilmeye çalışılması vb. ihtiyaçlar doğrultusunda hazırlanan Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Programı'nın temel dayanağı Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni'dir (Türkiye Maarif Vakfı, 2020).

TYDOÖP'nin temel dayanak noktası olan AOBM dil öğrenimine ilişkin standartlar geliştirmek amacıyla oluşturulmuştur.

“Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni dil öğretimi için programlar ve başvuru kaynakları geliştirilmesi, sınav ve ders kitapları hazırlamada ortak başvuru kaynağı olarak yararlanılması, eğitim yöneticileri, program geliştirme uzmanları, öğretmenler, öğretmen eğitimcileri ve sınav hazırlama kurulları arasında eş güdümün sağlanması, öğretim programının uygulanabilirliğinin artırılması için dil öğretiminde amaç, içerik ve yöntemlerin ortak bir zeminde kavramsallaştırılması, dil yeterliklerinin tanımlanmasını sağlayan nesnel ölçütlerin oluşturulması ve çeşitli bağlamlarda verilen dil yeterlik belgelerinin tanınırlığının sağlanarak uluslararası hareketliliğin desteklenmesi amacıyla hazırlanmıştır” (Türkiye Maarif Vakfı, 2020, s.12).

“Programın hazırlanmasında Avrupa Ortak Başvuru Metni'nin yanı sıra 21. yüzyıl becerileri, Avrupa Yeterlikler Çerçevesi ve Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda belirtilen kök değerler esas alınmıştır” (Türkiye Maarif Vakfı, 2020).

Temel yaklaşım olarak eylem odaklı yaklaşımın belirlendiği program metninde okul öncesi, ilköğretim I. kademe (7-10 yaş grubu), ilköğretim II. kademe (11-14 yaş grubu) ve ortaöğretim (lise) gibi eğitim-öğretimin bütün kademelerinde kullanılabilecek izlencelere yer verilmiştir. Program, bu yönüyle bir ilk olma özelliğini taşımaktadır.

2.5. Araştırma Konusu ile İlgili Ulusal Düzeyde Yapılan Bazı Çalışmalar

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yönelik pek çok uyarılma çalışması yapılmıştır. Bu çalışmalardan bazıları şöyledir:

Bakan (2012) “Yabancılarla Türkçe Öğretiminde Metindibilimsel Ölçütler Çerçevesinde Bir Sadeleştirme Denemesi: Sait Faik Abasıyanık, Meserret Oteli” başlıklı yüksek lisans tezinde Sait Faik Abasıyanık tarafından kaleme alınan Meserret Oteli adlı öyküyü B1 düzeyine uygun olarak sadeleştirmiştir. Bu sadeleştirme işlemi

sırasında metindilbilim ölçütlerinden bağlaşıklık ve bağdaşıklık göz önünde bulundurulmuştur.

Eroğlu (2015), “Metindilbilimsel Ölçütler Çerçevesinde Ömer Seyfettin’in Üç Nasihat Hikâyesinin Yabancılar Türkçe Öğretimi İçin Sadeleştirme Denemesi” başlıklı yüksek lisans tezinde Ömer Seyfettin tarafından kaleme alınan Üç Nasihat adlı öyküyü B2 seviyesine uygun olarak sadeleştirmiştir. Çalışmada öğrencinin hâkim olması gereken dil yapıları belirlenirken Ankara Üniversitesi TÖMER Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı, İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı ve Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni’nden faydalanılmıştır.

Kutlu (2015), “Yabancılar Türkçe Öğretiminde Ömer Seyfettin’in Kaşığı ve Perili Köşk Hikâyelerinin A1-A2 Seviyesine Uyarlanması” başlıklı yüksek lisans tezinde Ömer Seyfettin tarafından kaleme alınan Kaşığı ve Perili Köşk adlı öyküleri A1 ve A2 seviyelerine uyarlamıştır. Çalışmada, uyarlama işlemi yapılırken Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Metni okuma becerisi kazanımları ile Gazi ve Ankara Üniversitesi TÖMER yabancılar Türkçe ders kitaplarında bulunan A1-A2 dilbilgisi listeleri göz önünde bulundurulmuştur.

Gürler (2017), “Yabancılar Türkçe Öğretiminde Sait Faik Abasıyanık’ın Hikâyelerinin A1-A2 Seviyesine Uyarlanması” başlıklı yüksek lisans tezinde Sait Faik Abasıyanık tarafından kaleme alınan Bir İlkbahar Hikâyesi, Ben Ne Yapayım, Zemberek, Son Kuşlar ve Hişt Hişt adlı öyküleri A1-A2 seviyesine uyarlamıştır. Uyarlama işlemi yapılırken Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Öğretim Seti’nde yer alan A1-A2 seviyesi dil bilgisi listeleri ve okuma becerisi kazanımları göz önünde bulundurulmuştur.

İpek (2018), “Yabancılar Türkçe Öğretiminde Metindilbilimsel Ölçütler Çerçevesinde Mustafa Kutlu’nun Ya Tahammül Ya Sefer İsimli Hikâyesinin Sadeleştirilmesi” başlıklı yüksek lisans tezinde Mustafa Kutlu tarafından kaleme alınan Ya Tahammül Ya Sefer adlı öykü B1 seviyesine uygun olarak sadeleştirmiştir. Çalışmada sadeleştirme işlemi yapılırken Yedi İklim B1 Türkçe ders kitabında bulunan dil bilgisi listesi, Murat Aydın tarafından oluşturulan kelime listesi ile Gökhan Ölker’in hazırladığı Yazılı Türkçenin Kelime Sıklığı Sözlüğü kullanılmıştır.

Kaymaz (2018), “Yabancılar Türkçe Öğretiminde Sabahattin Ali’nin Apartman ve Köpek Hikâyelerinin A1-A2 Seviyesine Uygun Sadeleştirme Çalışması” başlıklı yüksek lisans tezinde Sabahattin Ali tarafından kaleme alınan Apartman ve Köpek adlı öyküleri A1-A2 dil düzeylerine uygun olarak sadeleştirmiştir. Sadeleştirme

işlemi sırasında Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Metni göz önünde bulundurulmuş ayrıca çalışmada sadeleştirilmiş metinlerden hareketle hazırlanan etkinlik örneklerine de yer verilmiştir.

Aktan (2019), “Yabancılar Türkçe Öğretiminde Halide Edip Adıvar’ın Himmet Çocuk Hikâyesinin B1 ve B2 Düzeyinde Sadeleştirilmesi ve Etkinlik Hazırlanması” başlıklı yüksek lisans tezinde Halide Edip Adıvar tarafından kaleme alınan Himmet Çocuk adlı öykü B1 ve B2 seviyelerine uygun olarak sadeleştirmiştir. Sadeleştirme işlemi sırasında Avrupa Diller İçin Ortak Çerçeve Metni göz önünde bulundurulmuştur.

Yaşar (2019), “Yabancılar Türkçe Öğretiminde Metin Uyarlama ve Memduh Şevket Esendal’ın Pazarlık Hikâyesinin A2 Seviyesine Göre Uyarlanması” başlıklı yüksek lisans tezinde Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin kullanacağı özgün metinlerin uyarlanması sürecinde hangi yöntemlerin kullanılabileceğini açıklamış ve Memduh Şevket Esendal tarafından kaleme alınan Pazarlık adlı öyküyü A2 seviyesine uygun olarak sadeleştirmiştir. Sadeleştirme işlemi yapılırken Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Metni’nde belirlenen seviyelerin kazanımları ile İstanbul Yabancılar İçin Türkçe, Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe, Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ve Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe ders kitaplarında bulunan dilbilgisi listeleri göz önünde bulundurulmuştur.

Yayan (2019), “Yabancılar Türkçe Öğretiminde Refik Halit Karay’ın Eskici ve Testi Hikâyelerinin A2 Seviyesine Uyarlanması” başlıklı yüksek lisans tezinde Refik Halit Karay tarafından kaleme alınan Eskici ve Testi adlı öyküleri A2 seviyesine uygun olarak uyarlamıştır.

Oğuztürk (2019), “Tarihsel Metinlerin Yabancılar Türkçe Öğretiminde Materyal Geliştirme İncelenmesi (Dede Korkut Örneği)” başlıklı yüksek lisans tezinde tarihî ve edebî nitelik taşıyan metinlerden Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi sürecinde nasıl faydalanılabileceğini ortaya koymuş ve Dede Korkut Hikâyeleri’nden Dirse Han Oğlu Boğaç Han Destanını B1 düzeyi dil yeterliklerine göre basitleştirmiştir. Çalışmada, basitleştirme işlemi yapılırken Avrupa Dil Portfolyosu göz önünde bulundurulmuştur.

Kaya (2019), “Türk Destanlarının Yabancılar Türkçe Öğretiminde Kullanılacak Metne Uyarlanması” başlıklı yüksek lisans tezinde Türk edebiyatına ait Altay Yaratılış Destanı’nı, Alper Tunga Destanı’nı, Bozkurt Destanı’nı, Ergenekon Destanı’nı, Uygur Türeyiş Destanı’nı, Uygur Göç Destanı’nı, Kara Yorga Destanı’nı,

Battal Gazi Destanı'nı, Sarı Saltuk Destanı'nı ve Köroğlu Destanı'nı A1-A2 dil seviyelerine uygun olarak sadeleştirmiştir. Çalışmada, sadeleştirme işlemi sırasında Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Metni ile İstanbul Yabancılar İçin Türkçe ders kitaplarındaki dilbilgisi listeleri göz önünde bulundurulmuştur.

Ay (2020), “Yabancılar Türkçe Öğretimi İçin Sait Faik Abasıyanık'ın Birtakım İnsanlar Adlı Hikâyesinin B1 Seviyesine Sadeleştirilmesi” başlıklı yüksek lisans tezinde Sait Faik Abasıyanık tarafından kaleme alınan Birtakım İnsanlar adlı öyküyü B1 düzeyi dil yeterliklerine uygun olarak sadeleştirmiştir. Sadeleştirme işlemi sırasında Avrupa Dil Gelişim Dosyası ve İstanbul Yabancılar İçin Türkçe ders kitabındaki dil yapıları göz önünde bulundurulmuştur.

Şimşek (2022), “Yabancılar Türkçe Öğretiminde Efsane Metinlerinin B1 Seviyesine Uyarlanması” başlıklı yüksek lisans tezinde Türk edebiyatına ait on tane masalı B1 seviyesine uygun olarak uyarlanmıştır. Uyarlanan metinlerin dinleme metni olarak kullanılması hedeflenen çalışmada Gazi TÖMER B1 Dil Bilgisi kitabındaki dil bilgisi yapıları Diller İçin Ortak Öneriler Çerçeve Metni göz önünde bulundurulmuştur.

Hafif (2024), “Yabancılar Türkçe Öğretiminde Reşat Nuri Güntekin'in Aşk Mektupları ve Bir Yudum Su Hikâyelerinin B1 Seviyesine Uyarlanması” başlıklı yüksek lisans tezinde Reşat Nuri Güntekin tarafından kaleme alınan Aşk ve mektupları ve Bir Yudum Su adlı öyküler B1 düzeyi dil yeterliklerine uygun olarak uyarlamıştır. Çalışmada, uyarlama işlemi sırasında Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni'nde yer alan okuma becerisi kazanımları ile Türkiye Maarif Vakfı tarafından hazırlanan Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Programı'ndaki dil yapıları esas alınmıştır.

Bulut (2024), “Eflatun Cem Güney'in Derlediği Masalların Yabancılar Türkçe Öğretiminde B1-B2 Seviyesine Uyarlanması” başlıklı yüksek lisans tezinde Eflatun Cem Güney tarafından kaleme alınan Masallar adlı kitapta geçen 23 Türk masalını B1 ve B2 seviyelerine uygun olarak uyarlamıştır. Çalışmada, uyarlama işlemi yapılırken Türkiye Maarif Vakfı tarafından hazırlanan Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Programı, Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni, Yedi İklim Türkçe Öğretim Setinde yer alan dil yapıları göz önünde bulundurulmuştur.

Yurt dışındaki Türk kültür merkezleri aracılığıyla Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yönelik faaliyetler yürüten Yunus Emre Enstitüsü tarafından Dede Korkut Hikâyeleri'nden “Basat'ın Tepegöz'ü Öldürmesi”, “Dirse Han Oğlu Boğaç Han”, “Dış Oğuz Beylerinin Kazan Han'a İsyanı”, “Uşun Koca Oğlu Seğrek” boylamaları B1 ve

B2 düzeylerine uygun olarak hazırlanmıştır. Çalışmada, günümüz Türkçesinde kullanılmayan kelimelerin anlamları Türk Dil Kurumunun Büyük Türkçe Sözlük, Tarama Sözlüğü, Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü ile Kubbealtı Sözlüğü ve TEBDİZ'den kontrol edilmiştir. Ayrıca her kitabın sonunda boylamalara yönelik okuma-anlama sorularının yanı sıra metndeki dil yapıları ve söz varlığıyla ilgili etkinliklere yer verilmiştir.

Verilen bilgilerden hareketle Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanında yapılan metin uyarlama çalışmalarının son yıllarda önem kazandığı söylenebilir. Yapılan uyarlama çalışmalarında Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni, Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi amacıyla oluşturulmuş setler yoğun olarak kullanılmıştır. Hemen her çalışmada yabancı dil olarak Türkçe öğrenen bireylerin anlama becerilerini desteklemek amacıyla sözlük çalışmalarına ve etkinlik örneklerine yer verilmiştir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın modeli, inceleme nesnesi, verilerin toplanması ve analizi hakkında bilgi verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Türk edebiyatına ait destanlardan Satuk Buğra Han Destanı'nın B1 düzeyi yabancı dil kullanıcıları için yardımcı okuma materyali olarak kullanılması amacıyla hazırlanan bu çalışma temel nitel araştırma desenine göre yürütülmüştür. Temel nitel araştırma, nitel araştırma türlerinden birisine dâhil edilemeyen, yorumlayıcı bir yaklaşımla yürütülen çalışmalara denir. Bu araştırma deseninde veriler görüşmeler, gözlemler ya da doküman analizi yoluyla toplanır (Merriam, 2009 / 2013).

3.2. İnceleme Nesnesi

Çalışmada Türk edebiyatına ait Satuk Buğra Han Destanı inceleme nesnesi olarak kabul edilmiştir. Satuk Buğra Han Destanı'nın inceleme nesnesi olarak kabul edilmesinde metinde yer alan fantastik öğelerin okurun ilgisini çekebileceği, yabancı dil olarak Türkçe öğrenen bireylerin Türk edebiyatına ait yüzyıllar önce yazılan bir metni okuyup anlayarak Türkçe öğrenmeye karşı olan motivasyonlarının artabileceği düşüncesi etkili olmuştur.

3.3. Verilerin Toplanması

Satuk Buğra Han Destanı'nın var olan nüshaları betimsel analiz yöntemi ile incelenmiştir. Çalışmada Demir (2020) tarafından günümüz Türkçesine aktarılan Satuk Buğra Han Destanı doküman olarak kabul edilmiştir. Demir (2020) 'in günümüz

Türkçesine aktardığı metnin tercih edilmesinde Satuk Buğra Han Destanı'nın farklı nüshalarını bir araya getirip karşılaştırarak ortak bir olay örgüsü yaratması olması etkili olmuştur.

3.4. Verilerin Çözümlemesi

Demir (2020) tarafından lehçeler arası aktarım metodu olarak adlandırılan bir yöntemle günümüz Türkçesine aktarılan Satuk Buğra Han Destanı iki ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm “Satuk Buğra Han Destanı” başlığını taşımakta olup 22 alt bölüm hâlinde okuyucuya sunulmuştur. Bu alt bölümlerde Satuk Buğra Han'ın dünyaya gelmesinden vefatına kadar geçen zaman ve olaylar anlatılmıştır. İkinci bölüm “Satuk Buğra Han'dan Sonra Türkistan” başlığını taşımakta olup 16 alt bölümle okuyucuya sunulmuştur. Çalışmada “Satuk Buğra Han Destanı” başlığını taşıyan ve 22 alt bölüm hâlinde sunulan bölümün B1 düzeyine uyarlaması yapılmıştır. Destan metninin uyarlaması yapılırken sadeleştirme, değiştirme, koruma, özetleme, silme, sözdizimi düzeyinde değiştirim, genişletme, kolaylaştırma tekniklerinden faydalanılmıştır.

Özgün metinde yer alan bölümler olay örgüsü göz önünde bulundurularak yeniden düzenlenmiştir. Bu düzenleme işlemi yapılırken bölümler birbiri ile birleştirilmiş, bazı bölümlerin yeri olay akışını korumak amacıyla değiştirilmiştir. Bölümler birleştirilirken genişletme tekniği kullanılarak hem öğrencinin metni anlamasını kolaylaştıracak hem de bölümler arasındaki geçişi sağlayacak ifadeler metnin uyarlanmış hâline eklenmiştir. Silme tekniği kullanılarak özgün metinde parantez içinde yer alan ve metnin anlamına doğrudan katkı sunmayan Arapça ifadeler uyarlanmış metinde yer verilmemiştir. Özgün metinde yer alan bazı Arapça ve Farsça kökenli kelimeler değiştirme tekniği kullanılarak Yazılı Türkçenin Kelime Sıklığı Sözlüğü'nde yer alan karşılıkları ile değiştirilmiş veya kelimenin anlamını karşılayacak şekilde oluşturulan cümleler metnin uyarlanmış hâline eklenmiştir. Özgün metinde bahsedilen bazı tarihî olaylar, okurun metni anlamlandırabilmesini kolaylaştırmak adına genişletme tekniği kullanılarak metnin uyarlanmış hâline eklenmiştir. Koruma tekniği kullanılarak özgün metinde yer alan ve anlaşılabilirliği olumsuz yönde etkilemeyen ifadeler herhangi bir değişiklik yapılmadan uyarlanmış metne eklenmiştir. Özetleme tekniği kullanılarak özgün metinde yer alan bazı doğrudan aktarım cümleleri, olaylar, durumlar diyaloglar hâlinde yeniden yazılmış ve

metnin uyarlanmış hâline eklenmiştir. Bu işlem yapılırken olay ve durumlarla ilgili atasözleri, deyimler kullanılarak uyarlanmış metin içerik bakımından zenginleştirilmeye çalışılmıştır. Özgün metinde adları geçen tarihî şahsiyetler ile ilgili bilgiler metnin uyarlanmış hâline dipnot olarak eklenmiştir. Özgün metinde geçen bazı ayetler Arapça olarak uyarlanmış metne eklenmiş, bu ayetlerin Türkçe çevirilerine dipnot olarak yer verilmiştir.

Özgün metinde her alt bölüm farklı bir başlıkla okuyucuya sunulurken metnin uyarlanmış hâlinde bu başlıkların yerine bölüm numaralarına yer verilmiştir. Uyarlanmış metnin kontrolü Şimşek (2022)'ten uyarlanan uyarlanmış metin değerlendirme formu kullanılarak yapılmıştır. Uyarlanmış metin, bahsedilen formla birlikte Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanında görev yapan üç okutman ile paylaşılmış ve onlardan alınan dönütlerle uyarlanmış metin üzerinde birtakım değişiklikler yapılarak metne son hâli verilmiştir. Uyarlama işlemi sırasında alanyazında yer alan metin uyarlama tekniklerinden, TMV tarafından hazırlanan TYDOÖP'deki ortaöğretim (lise) B1 düzeyi izlence tablosunda yer alan okuma becerisi kazanımları ile dil yapıları listesi göz önünde bulundurulmuştur.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde Satuk Buğra Han Destanı'nın özgün ve uyarlanmış hâline, destan metni uyarlanırken yapılan işlemlere, Satuk Buğra Han Destanı'nın Türkçe - Türkçe sözlük çalışmasına ve uyarlanmış metin ile ilgili TMV TYDOÖP'deki okuma becerisi kazanımlarını gerçekleştirmeye yönelik hazırlanan etkinlik örneklerine yer verilmiştir.

4.1. Satuk Buğra Han Destanı'nın Özgün ve Uyarlanmış Hâli

Özgün Metin	Uyarlanmış Metin
İlk Müslüman Türk Hakanı Satuk Buğra Han Sultan oğlu Sultan, Hakan oğlu Hakan [<i>olan Satuk Buğra Han</i>]; küfür ve isyan dönemlerini ortadan kaldıran, son dönem peygamberi, şariat ve dine değer kazandıran, yeryüzünün ve dönemin padişahı, imanının nurunun mazharı, peygamberlerin sonuncusunun [<i>salla'llahu 'aleyhi vesellem</i>] dostu, milletleri ortaya çıkaran (görünür kılan) Allah'ın dostu, Hz. Peygamberden terbiye alan, dinlerinin her bir adını aşikâr kılan, müşrik, kâfir ve münafıkları kutlu kılıcıyla yok eden mukaddes bir kişi olarak tanınmıştır.	<i>Satuk Buğra Han Kimdir?</i> <i>Sultan oğlu sultan olan Satuk Buğra Han, İslamiyet'i kabul eden ilk Türk hükümdarıdır. İsyan dönemlerini sona erdirip dine değer kazandırmıştır. Son peygamberin ve Allah'ın dostu olmuştur. O, terbiyesini Hazreti Muhammet'ten almıştır. Satuk Buğra Han, Müslümanlara eziyet edenlere karşı mücadele eden ulu bir kişi olarak tanınmıştır.</i> <i>Satuk Buğra Han'ın yaptığı iyilikleri kelimeler ile anlatmak mümkün değildir. Akıllı ve bilge insanlar, onun aklının karşısında perişan olurlar. Satuk Buğra Han'ın sözü mucize gibidir ve</i>

Kılıçların kıvılcımları, şirk ve sapkınlık içinde olanlara yol gösterici, yol göstericilerin yol göstericisi, önderlerin önderi, yıkılmış düşmüş [kimseleri] görüp onların yardımına yetişen, mazlumların yardımına koşan, çaresizlerin en sevimlisi, aynı zamanda evliyaların padişahı, sufilerin tacı, gazilerin şehinşahi Hazret-i Sultan Satuk Buğra Han Gazi'nin zikri [*kaddesa'llahu ruhahu ve tayyibehu'llahu merkadehu ve ifada 'ala rü'üsü'l-salikin birreehu ve ihsanehu*] daima sürsün. Allahuteala onun ruhunu şad etsin.

Allahuteala, onun kabrini onu sevenlerden eksik etmesin. Onun iyilik ve güzelliklerini dil ile tarif etmek mümkün değildir. Âkillerin akli onun önünde perişan olur. Onun sözü mucizevidir. Onun sözü gayb hazinelerinin anahtarıdır. Onun tatlı dili, Allah'ın kelamının tefsiridir. Onun kılıcı ve oku, imtihan ve tecrübe eden sözünden bir parçayı andırır. [O dil] lâldir. Ayın parlaklığı onun cihanın güneşi gibi olan yüzünün önünde mahcup olur.

Onun ayakları altındaki müşerref zemin, ulûhiyet denizindeki su kuşlarının barınağı gibidir.

manevi dünyadaki hazinelerin anahtarıdır. Tatlı dilli bir hükümdardır. Onun tatlı dili, Allah'ın sözlerinin anlaşılmasına yardımcı olur. Satuk Buğra Han'ın kılıcı ve oku, muhatabını tartan sözlerine benzer. Ay, onun güneşe benzeyen yüzünün karşısında mahcup olur.

Onun ayağını bastığı kutlu toprak cennet denizindeki su kuşlarının barınağı gibidir. Allah, kandillerdeki parıltılara benzeyen ışığını Satuk Buğra Han'ın vücuduna katmış, onun ışığıyla bütün dünya aydınlanmıştır.

Rüstem Dâstân'ın² kolunun kuvvetini, Hazreti Ali'nin³ gayretini, şanı yüce Emîr Hamza'nın⁴ cesaretini kuşanan Satuk Buğra Han, insanları Hak dergâhına yöneltmiş ve cehaletten kurtarmıştır. Allah engin kudreti ve geniş hikmeti ile yarattığı Satuk Buğra Han'ı, Hazreti Muhammet'in dinini daha çok insana ulaştırmak ile görevlendirmiştir.

Allah mezarının başından onu sevenleri eksik etmesin. Kılıcının kıvılcımları doğru yoldan sapanlara yol gösterici olan, çaresiz kalmış kişilerin ve mazlumların yardımına koşan, ermişlerin padişahı, Hakanlar hakanı Satuk Buğra Han'ın adı her zaman gönüllerde yaşasın. Allah onun ruhunu şad etsin.

² İranlıların önemli bir savaşçısı.

³ İslam dininin peygamberi Hazreti Muhammet'in yeğeni ve damadı.

⁴ İslam dininin peygamberi Hazreti Muhammet'in amcası.

[Allahuteala] binlerce nurunu, parlak kandillerinin şulelerini bu değerli insanın vücudunda birleştirmiş, bunları onun vücudunda görünür kılmıştır. Onun ışıklarıyla bütün âlem aydınlanmıştır.

Rüstem-Dâstân'ın kolunun kuvveti, Şâh-ı Merdân [Hz.Ali]'in himmeti, şanı yüce Emîr Hamza'nın cesareti ile Sultan Satuk Buğra Han, kâfirleri İslam'a yani Hak dergâhına yöneltti. Câhil toplulukları cehaletten kurtarıp doğru yola ulaştırdı.

Allahuteala, engin kudreti ve geniş hikmeti ile bu değerli insanı yarattı. Sonra da Hazret-i Peygamber [salla'llahu 'aleyhi vesellem]'in dininin daha çok insana kabul ettirilmesini, o değerli insana bahşetti.

Hazret-i Muhammed ile Satuk Buğra Han Gazi'nin Miraç'ta Karşılaşması

Hazret-i Sultan Satuk Buğra Han Gazi, bu dünyada henüz vücuda gelmeden önce onun ruhunu, Miraç Gecesi Yüce Tanrı, bütün diğer peygamberlerin ruhunu Hazret-i Peygamber'e [‘aleyhi’s-selam] tanıtırken, onun ruhunu da tanıttı. Hazret-i Peygamber [salla'llahu ‘aleyhi vesellem], Satuk Buğra Han'ı görünce acaba bu hangi peygamberin ruhudur diye

1. Bölüm

Tanrı, Satuk Buğra Han dünyaya gelmeden önce Hazreti Muhammet'i Mescid-i Aksa'dan gökyüzüne çıkarttı. Ona diğer peygamberlerin ruhunu tanıttı. İslam tarihinde bu olaya Miraç olayı denmektedir. Hazreti Muhammet, Mescid-i Aksa'ya Burak adında bir binekle götürülmüştür. Ona Cebrail⁵ eşlik etmiştir.

⁵ Tanrı'nın buyruklarını peygamberlere ulaştırmakla görevli melek.

merak etti. Burada, yüce yerde bile bulunduğuna göre çok önemli bir kişidir diye düşündü.

Hazret-i Muhammed, bu kişiyi çok merak etti. Onun kim olduğunu, hiç beklemeden, Hazret-i Cebrail'e sordu. Hazret-i Cebrail ona: "Ya Resulullah! Bu, herhangi bir peygamberin ruhu değildir. Bu, sizin ümmetinizden önemli bir kişinin ruhudur. Siz bu dünyadan gittikten üç yüz otuz yıl sonra vücuda gelecek, yani doğacak bir kişidir. Bu kişi, Türkistan vilayetlerindeki insanlara İslam dinini kabul ettirecek, yani İslam ile müşerref kılıp sizin şeriatinizi halk içinde açıkça uygulayacak önemli bir şahıstır. Bu kişinin adı, Hazret-i Sultan Satuk Buğra Han Gazi'dir", diye cevap verdi.

Hazret-i Muhammed, Hazret-i Cebrail'e tekrar sordu: "Ya Hazret-i Cebrail! Bu benim ümmetimin ruhunun, burada bulunan şu yüce peygamberlerin ruhunun yanında yaratılıp yer almasının sebebi nedir? Bu nasıl mümkün olabilir?"

Hazret-i Cebrail [aleyhi's-selam], Hazret-i Muhammed'e şöyle cevap verdi: "Ya Resulullah! İki sebepten dolayı bu ümmetinizin ruhu Yüce Tanrı tarafından diğer peygamberlerin ruhunun yanında yaratılıp yer almıştır. Bunlardan birincisi şudur: Sizin dininizi ve şeriatinizi, halkına yani Türklere kabul ettirecek ve

Hazreti Muhammet Miraç'a çıktığında diğer peygamberlerin ruhlarının yanında Satuk Buğra Han'ın ruhunu da gördü. "Satuk Buğra Han'ın ruhu yüce bir yerde bulunduğu için önemli bir kişi olmalı" diye düşündü. Onun kim olduğunu çok merak etti ve Cebrail'e sordu. Cebrail, ona şu cevabı verdi:

- Ey Tanrı'nın elçisi, o herhangi bir peygamberin ruhu değildir. Onun adı Satuk Buğra Han'dır. Satuk Buğra Han, siz vefat ettikten üç yüz otuz yıl sonra dünyaya gelecek. Türkistan'daki insanlar arasında İslamiyet'i yayacak ve Türkistan'da sizin kurallarınızı uygulayacak.

Hazreti Muhammet, aldığı bu cevaptan sonra Cebrail'e tekrar sordu:

- Ey Cebrail, Satuk Buğra Han'ın ruhu ile buradaki yüce peygamberlerin ruhlarının bir arada olmasının sebebi nedir?

Cebrail:

- Ey Tanrı'nın elçisi, Satuk Buğra Han'ın ruhunun bu yüce yerde bulunmasının iki sebebi var. Birincisi Satuk Buğra Han, sizin dininizi kendi halkına tanıtacak ve onların arasında yayacak. Sizin

onların arasında yayacak. Sizin hükümlerinizi halkına ulaştıracak ve onların doğru bilgileri öğrenmelerini sağlayacak. Diğer bir sebep de şudur: Zaman içerisinde gelmiş bazı peygamberler var. Bu peygamberlerden bazıları, iki kişiden daha fazlasını bile Müslüman yapmadan bu âlemden göçüp gittiler. Amma sizin bu ümmetiniz sayılamayacak kadar çok insanı, Tanrı'nın güzel kullarını, İslam ile tanıştıracak, onları kutsal din ile müşerref kılacak, doğru yoldan ayrılmışları alıp Tanrı'nın ve sizin yolunuza getirecek”.

Hazret-i Cebrail, Hazret-i Muhammed'e anlatmaya devam etti: “İşte benim şimdi saydığım sebeplerden dolayı Yüce Tanrı, bu ümmetinizin ruhunu, peygamberlerin ruhunun yanında yarattı ve onların yanında yer almasını sağladı.”

Hazret-i Peygamber, [salla'llahu 'aleyhi vesellem] bu güzel haberi Hazret-i Cebrail'den dinledi, çok çok mutlu oldu ve Yüce Tanrı'ya hamdusenalar etti. Kollarını göğе doğru kaldırıp Yüce Tanrı'ya dualar etti: “Şükürler olsun ki gönlüm Türkistan tarafına meyletti. Türkistan'ın sıcaklığı gönlüme düştü. Çünkü gönlümde kalıcı bir huzur oluştu. Zira Türkistan tarafı, Müslümanlığı kabul edip imanlı olma devletinden, ayrıcalığından ve mutluluğundan nasibini

buyruklarınızı kendi halkına ulaştıracak ve onların doğru bilgileri öğrenmesini sağlayacak. İkinci olarak zaman içerisinde gelen bazı peygamberler iki kişiden fazlasını Müslüman yapmadan bu dünyadan göçtü. Satuk Buğra Han, sayılamayacak kadar çok insanı Müslüman yapacak. Tanrı'nın güzel kulları olan Türkleri İslam dini ile tanıştıracak. Doğru yoldan ayrılmışları alıp Tanrı'nın ve sizin yanınıza getirecek. Yüce Tanrı, bu iki nedenden dolayı Satuk Buğra Han'ın ruhunu peygamberlerin ruhunun yanında yarattı ve onların yanında bulunmasını sağladı.

Hazreti Muhammet, Cebrail'den bu güzel cevabı alınca çok mutlu oldu. Yüce Tanrı'ya şükretti. Kollarını göğе doğru kaldırarak “Şükürler olsun! Türkistan tarafına gönül verdim. Gönlüme Türkistan'ın sıcaklığı düştü. Gönlüm huzur ile doldu. Çünkü Türkistan, İslamiyet ile tanışmamıştı. Kıyamet gününde Türkistan'daki insanların hâli nasıl olacak diye çok üzülüüyordum ve perişan olmuştum. Şimdi çok mutlu oldum.” dedi.

Hazreti Muhammet, Miraç'tan sonra Satuk Buğra Han'ın ruhu ile ilgilenmeye devam etti. Onun ruhunu terbiye etmeye çalıştı. Hazreti Muhammet ve sahabeler, her gün ara vermeden Satuk Buğra Han'ın ruhu için bin bir kez Fatiha

alamamıştı. İslam'ın kılıcı oraya kadar ulaşamadı. Gelecekte, kıyamet gününde o Türkistan tarafındaki ümmetlerimin hâli nasıl olacak diye çok çok üzgün ve perişan idim. Şimdi çok mutlu oldum.” dedi.

Satuk Buğra Han'ın Ruhü ile Sahabelerin Tanışması

Hazret-i Muhammed, daha sonra Satuk Buğra Han Gazi'nin ruhu ile ilgilenip onun ruhunu terbiye etme çalışmalarına devam etti. Hiç ara vermeden ve terk etmeden Satuk Buğra Han'ın ruhuna günde bin bir kez peygamber ve sahabeler Fâtiha okudular. Sahabeler, “âmin” dediler. Velâkin sahabeler kimin hakkında Fâtiha okuduklarını bilmiyorlardı. Acaba biz bu Fâtiha'yı kimin ruhu için okuyoruz diye merak ediyorlardı.

Bir gün Hazret-i Mu'az Cebel: “Ya Resulullah! Hiç ara vermeden ve terk etmeden Fâtiha okuyoruz. Acaba bu Fâtihalar kimin için okunmakta?” diye sordu.

Hazret-i Resulullah şöyle cevap verdi: “Ey Mu'az Cebel! Bu kadar zaman geçmesine rağmen Türkistan tarafına İslam'ın kılıcı hâlâ ulaşamadı. O taraf Müslüman olamadan kaldı diye gönlüm aşırı derecede perişan idi. Miraç'a

suresini okudular. Sahabeler, Satuk Buğra Han'ın kim olduğunu bilmedikleri için “Acaba biz bu Fatiha suresini neden okuyoruz?” diye merak ediyorlardı.

Bir gün Muaz Cebel⁶, Hz. Muhammet'e “Ruhu için Fatiha suresini okuduğumuz Satuk Buğra Han kimdir?” diye sordu. Bunun üzerine Hazreti Muhammet, Satuk Buğra Han'ın kim olduğunu Muaz Cebel'e ve diğer sahabelere anlatmaya başladı:

- Bunca zaman geçmesine rağmen İslamiyet hâlâ Türkistan'a ulaşamadı. Ben, Türkistan'daki insanlar İslamiyet ile tanışmadıkları için çok üzüliyordum. Miraç'a çıktığım gece, Cebrail bana diğer peygamberlerin ruhunun yanında bulunan Satuk Buğra Han'ı gösterdi. Onun, Türkistan'daki Türkleri Müslüman yapacak kişinin ruhu olduğunu söyledi. Bundan dolayı Satuk Buğra Han'ın ruhu için Fatiha suresini okuyoruz” dedi.

Sahabeler bu cevabı duyunca çok mutlu oldular. Bütün sahabeler istekli bir şekilde Satuk Buğra Han için Fatiha suresini okumaya devam ettiler. Muaz Cebel, sahabeler Fatiha suresini okumaya devam ederken ayağa kalktı. Söz isteyip konuştu:

⁶ Hazreti Muhammet döneminde yaşamış sahabelerden biridir.

çıktığım gece arşta peygamberlerin ruhlarının huzurunda bir ruh gördüm. Kardeşim Cebrail'e sordum. Hazret-i Cebrail bana bu durumu şöyle anlattı: “Ya Resulullah! Bu ruh hiçbir peygamberin ruhu değildir. Bu ruh, Büyük Türkistan tarafındaki Türk halkını Müslüman yapacak ümmetinizin ruhu.” deyip haber verdi. Bu sebepten dolayı Sultan Satuk Buğra Han Gazi hakkında Fâtiha okumayı terk etmiyor ve bin bir Fatiha okuyorum.” diye anlattı. Böylece Mu'az Cebel ve diğer kaygılı sahabelere güzel bir haber vermiş oldu. Sahabeler bunu duyunca çok mutlu oldular. Hepsi birden gönül huzuru ve istek ile Satuk Buğra Han Gazi hakkında Fâtiha okumaya devam ettiler.

Satuk Buğra ve Kırk Arkadaşının Sahabeyi Ziyareti

Mu'az Cebel toplantının yapıldığı yerde ayağa kalktı, söz isteyip konuştu: “Ya Resulullah! Sizin peygamberliğiniz hak, dualarınız kabul olunmuş, Tanrı dünya ve ahireti sizin için yaratmış. Siz bir dua etseniz de biz âmin desek, nasıl olur? O Satuk Buğra Han Gazi'nin temiz ruhu şimdi burada hazır olsa, biz gözümüz ile Hazret-i Sultan Satuk Buğra Han Gazi'nin yüzünü görsek, bizzat kendisi ile tanışıp müşerref olsak, bu arada onun ve bizim gönlümüz Türkistan tarafına meyletse nasıl olur?” diye arz

- Ey Tanrı'nın elçisi, size peygamberlik Tanrı tarafından verildi. Tanrı, dünya ve ahireti sizin için yarattı. Siz bir dua etseniz de Satuk Buğra Han'ın ruhu şimdi buraya gelse. Biz kendi gözümüz ile Satuk Buğra Han'ın yüzünü görsek. Bizzat kendisi ile tanışma şerefine ersek. Bu arada hem o hem de biz Türkistan'a gönül versek nasıl olur?

Hazreti Muhammet, Muaz Cebel'in bu sözünü çok doğru buldu. Dua etmeye başladı. Bir saat sonra başlarına keçe kalpak giymiş, savaş silahlarını kuşanmış kırk bir yiğit kara kaşlı Türkmen atlarıyla Hazreti Muhammet'in ve diğer sahabelerin olduğu yere geldiler. Yavaş yavaş saygılı bir şekilde yanlarına yaklaştılar ve Tanrı'nın elçisine selam verdiler. Hazreti Muhammet, “Türkistan'daki halkın Müslüman olmasını sağlayacak Sultan'ın ruhu budur” diyerek Satuk Buğra Han'ı sahabeler ile tanıştırdı. Sahabeler, Satuk Buğra Han'ın ruhunu görünce çok mutlu oldular. “Çok şükür, bu yiğitlerin elinden her iş gelir. Bu yiğitlerin Türkistan ve çevresini İslamiyet ile tanıştıracak olması ne güzel” diyerek Fatiha suresini okudular.

Sahabeler Fatiha suresini okuduktan sonra Hazreti Muhammet

kıldı. Hazret-i Resulullah, Muaz Cebel'in sözünü çok doğru buldu ve kabul etti. Sonra dua ile meşgul oldu.

Bir saat sonra kırk bir yiğit, başlarına kigiz kalpak giymişler, kara kaşlı Türkmen atlarına binmişler. Dört tarafı beyaz kalkan ve savaş silahlarını üzerlerine kuşanmışlar. Âniden ortaya çıktılar ve geldiler, Hazret-i Resulullah'a selam verdiler. Yavaş yavaş saygı ile yaklaştılar, Resulullah'ın huzuruna kadar gelip durdular. Hazret-i Resulullah: "Türkistan tarafındaki halkın Müslüman olmasını sağlayacak Sultan Satuk Buğra Han Gazi'nin ruhu işte budur." deyip bütün sahabelere tanıttı.

Bütün sahabe Satuk Buğra Han Gazi'nin ruhunu görüp kendi aralarında konuştular: "El-hamduli'llah, bu yiğitlerin elinden her iş gelir. Bu yiğitlerin Türkistan ve çevresini İslam ile tanıştıracak olması ne güzel!" dediler. Çok sevinip mutlu oldular. Sonra yine Fatiha okudular. Daha sonra Hazret-i peygamber tarafından kendilerine izin verildi. Hazret-i Sultan Satuk Buğra Han Gazi'nin ve yanındaki kırk yiğidin ruhu kaybolup gitti.

tarafından Satuk Buğra Han ve kırk yiğidine izin verildi. Satuk Buğra Han ve yiğitlerinin ruhu kaybolup gittiler. Hazreti Muhammet, Satuk Buğra Han ve yiğitleri oradan ayrıldıktan sonra sahabelere onlar hakkında bilgi vermeye devam etti. Sahabelere "Az önce Satuk Buğra Han'ın yol arkadaşı olarak buraya gelenlerden birisinin adı Hoca Ebu Nasr Samanî'dir. O, gökyüzünde Sultan'ın ruhuna imanı ve Kur'an'ı öğretiyordu. Dünyaya geldikleri zaman Satuk Buğra Han'ı Hoca Ebu Nasr Samanî İslamiyet ile tanıştıracak. İslamiyet ile ilgili bilgileri öğretecek." dedi. Hazreti Muhammet bunları söyledikten sonra sahabeler tarihî bir not düştüler:

"Tanrı'nın elçisi Hazreti Muhammet bu dünyadan göçtüğten üç yüz otuz yıl sonra Türkistan'da Satuk Buğra Han adında değerli bir kişi dünyaya gelecek. Satuk Buğra Han, İslamiyet'i kabul eden ilk Türk hakanı olacak. Sayılamayacak kadar çok insanı İslamiyet ile tanıştıracak. Ayrıca ona gazilik de nasip olacak."

**Hazret-i Muhammed ile Satuk
Buğra Han'ın Hocası Ebû'n Nasr
Samanî**

Hazret-i Resulullah, Satuk Buğra Han Gazi ve arkadaşları oradan ayrıldıktan sonra sahabeye bilgi vermeye devam etti: “Bu kırk bir kişiden birisinin ismi ise Hazret-i Hoca Ebu'n Nasr Samanî'dir. O, arşda Hazret-i Sultan'ın ruhuna imanı ve Kur'an'ı öğretiyordu.” dedi. “Buraya Satuk Buğra Han Gazi'nin yol arkadaşı olarak gelmiş. Sonunda gelecek zamanda dünyaya geldiklerinde Satuk Buğra Han Gazi'yi işte o Hoca Ebû'n Nasr Samanî iman ile müşerref kılacak. İslam ile ilgili bilgileri ona, Samanî öğretecek.” dedi.

O zaman sahabeler tarihî not düştüler. Şöyle ki Hazret-i Resul [*'aleyhi's-selam*] dünyadan gerçek aleme göçtükten üç yüz otuz yıl sonra Türkistan vilayetinde Hazret-i Sultan Satuk Buğra Han Gazi adlı bir saygıdeğer kişi vücuda gelecek, yani doğacak. On iki yaşlarda iman ile müşerref olacak. Sayılamayacak kadar çok insana İslamiyet'i kabul ettirecek, ona ayrıca gazilik sıfatı da nasip olacak.” diye not yazdılar. “*Evvele men esleme mine't-Türkî Satuk*”. Yani *Türk'ten ilk Müslüman olacak kişi Satuk*”tur.

Bu hadîsin manası nedir? İşte bu hadîsin manası: Türkistan tarafındaki Sultan Satuk Buğra Han Gazi, Müslüman olacaktır. Hem de İslamiyet'i ilk kabul edecek olan Türk odur.

Hoca Ebû'n Nasr Samanî'nin Doğuşu

Çok uzun bir zaman geçtikten sonra Hazret-i Hoca Ebû'n Nasr Samanî vücuda geldi. Yani doğdu. Zâhirî bilimleri yani bedenle yapılacak işler ile ibadetler konusundaki bilimleri okuyup öğrendi: “*Evvele men esleme mine't-Türkî Satuk.*” Yani “Türk'ten ilk Müslüman olacak kişi Satuk”tur. Bu hadisi gördüler. “Hazret-i Sultan Satuk Buğra Han Gazi acaba nasıl bir insan?” diyerek onu görmeden gıyabında ona âşık oldular.

Hazret-i Muhammed ile Hoca Ebû'n Nasr Samanî'nin Haberleşmesi

Hoca Ebû'n Nasr Samanî'de Yüce Tanrı'nın nuru vardı. Kur'an-ı Kerim'i çok iyi bilir, iyi okurdu. Hazret-i Muhammed'i iyi tanır, onun hadîslerine uyardı. Fazilet ve ilim âdabı konusunda hassas idi. Söz söylemede, ilm-i zâhir ve ilm-i bâtında şeriat hükümlerini iyi bilir ve uygulardı.

Hoca Ebû'n Nasr Samanî, doğduğu günden bu yana dinin emirlerini harfiyen yerine getirir ve kurallarından hiç şaşmazdı. Aziz evliyalık mertebesine ulaşmadığı halde Hazret-i Muhammed'in

2. Bölüm

Aradan uzun bir zaman geçtikten sonra Hoca Ebu Nasr Samanî dünyaya geldi. Beden ile yapılacak ibadetleri okuyup öğrendi. Tanrı'nın elçisi Hazreti Muhammet'in Müslüman olacak ilk Türk Satuk'tur sözünü okuyunca “Acaba Satuk Buğra Han nasıl bir insan?” diye düşündü. Görüp tanımadığı hâlde ona sevgi beslemeye, saygı duymaya başladı.

Hoca Ebu Nasr Samanî'de Yüce Tanrı'nın ışığı vardı. Kur'an-ı Kerim'i çok iyi okur ve bilirdi. Kur'an-ı Kerim'i bir gecede baştan sona okuduğu zamanlar olmuştu. Otuz iki rekât namaz kılardı. Her rekatta Yasin suresini okurdu. Üveysî tarikatına mensuptu ve şeyhlik makamına kadar ulaşmıştı. Tanrı'nın elçisi Hazreti Muhammet'in sözlerine uyardı. Töre ve erdem konularına özen gösterirdi. İslamiyet'in kurallarını iyice öğrenmişti ve hayatı boyunca uygulamıştı. Ermişlik makamına ulaşamamıştı ama Hazreti Muhammet'in sünnetlerini yerine getirirdi. Söz söylemede usta olan Hoca Ebu Nasr Samanî, Medine'de yaşıyordu ve tüccarlık yapıyordu.

Hoca Ebu Nasr Samanî, kendini düşünen ve para kazanma hırsı ile ticaret yapan tüccarlardan değildi. İnsanlara zekat verme sevabından yoksun

sünnetlerini yerine getirirdi. Kendisi tüccarlık yapardı. Fakat o, nefsinin ortaya koyan ve para kazanma hırsı ile iş yapan başka tüccarlara benzemiyordu. İnsanlara zekât verme sevabından mahrum kalmamak için tüccarlık yapıyordu. Bir gün müritleri ona sordular: “Ey yüce insan! Çok miktarda malın ve paran var. Kazanacağın paraya hiç de ihtiyacın yok. Tüccarlık yapmana ne gerek var? Kendini yormadan yaşasan olmaz mı?” dediler. Hazret-i Hoca Ebû’n Nasr Samanî arkadaşlarına şöyle seslendi: Ey müritlerim! Güzel söylediniz. Ben Hazret-i Peygamberin sünnetini terk etmek istemem. Ben seferlere çıkarak vatanımdan ayrı kalıyorum, ama bu şekilde gelir elde ediyorum, Müslümanlara zekât verebiliyorum. Eğer sevdiklerimi terk etmeyi göze alamaz isem zekâtın sevabından mahrum kalırım.” dedi.

Hazret-i Hoca Ebu’n Nasr Samanî arkadaşlarına anlatmaya devam etti: “Ey müritlerim! İşitmediniz mi daha önce? Hz. Peygamber bir gün mübarek mescidinde oturuyormuş. Pek çok sahabe Hz. Peygamberin huzuruna gelmiş, ağlayarak arz kılmışlar ki: ‘Ya Resulullah! Başkaları zekât vererek sevabını alıyorlar. Bizim zekât verecek hiçbir şeyimiz yok. O yüzden çok kötü durumdayız.’ demişler.

kalmamak için tüccarlık yapıyordu. Bir gün müritleri ona, “Ey yüce insan! Çok malın ve paran var. Çalışarak kazanacağın paraya hiç ihtiyacın yok. Tüccarlık yapmana ne gerek var? Kendini yormadan yaşasan olmaz mı?” diye sordular. Hoca Ebu Nasr Samanî onlara şu cevabı verdi:

-Ey müritlerim, güzel şeyler söylediniz. Ben Tanrı’nın elçisinin sünnetini terk etmek istemiyorum. Uzun yolculuklara çıkarak ticaret yapıyorum ve yurdumdan ayrı kalıyorum ama bu sayede gelir elde ediyorum. Müslümanlara zekat verebiliyorum. Eğer yurdumdan ve sevdiklerimden ayrı kalmayı göze almazsam zekatın sevabından yoksun kalırım.

Hoca Ebu Nasr Samanî Hazreti Muhammet’ten bir örnek vererek müritleri ile konuşmaya devam etti:

-Ey müritlerim, Hazreti Muhammet bir gün mescitte oturuyormuş. Pek çok sahabe ağlayarak onun yanına gelmişler ve “Ey Tanrı’nın elçisi, zengin sahabeler zekat vererek sevap kazanıyorlar. Bizim zekat verecek hiçbir şeyimiz yok. Bu nedenle çok üzülüyoruz ve çok kötü bir durumdayız.” demişler. Hazreti Muhammet, sahabelere

Hız. Peygamber şöyle buyurdu: ‘Ey sahabeler! Her gün sabah namazından sonra otuz üç kere “subhana’a-lah”, otuz üç kere “elhamdu li’i-lah”, otuz üç kere “Allahu ekber”, bir kere “la ilahe illa’l-lahu vahdehu la-şerikeleh lehu’l-mulkü ve lehu’l-hamdu ve hüve ‘ala kulli şey’in kadîr” dersanız zekât kadar sevap kazanırsınız.” dedi.

Üzgün ve mutsuz sahabeler bu güzel haberden çok mutlu oldular. Her sabah namazından sonra bunları okudular. Başkaları da bundan haberdar oldu, başkaları da aynı şeyleri yapmaya başladı.

Bu üzgün ve mutsuz sahabeler bir gün yine Hazret-i Resul-i Ekrem’in huzuruna çıkıp: “Ya Resulullah! Varlıklı sahabeler hem verdikleri zekâtın sevabını alıyorlar, hem de bizim okuduğumuz duaları okuyup onun da sevabını alıyorlar.” diye şikayette bulunurlar.

Hazret-i Resulullah: “Ey sahabeler! Yüce Tanrı zekâtın sevabını isteyen her kişiye verir. Ben size daha ne söyleyeyim?” dedi. “Şimdi bu durum da belli oldu. Ey müritlerim! Zekâtın bu kadar çok sevabı var iken, bu tüccarlığı ben niçin terk edeyim?” diye cevap verdi.

“Her gün sabah namazından sonra otuz üç kere süphanallah⁷, otuz üç kere elhamdülillah⁸, otuz üç kere Allahu ekber⁹, bir kere la ilahe illa’l-lahu vahdehu la-şerikeleh lehu’l-mulkü ve lehu’l-hamdu ve hüve ‘ala kulli şey’in kadîr¹⁰ dersanız zekat kadar sevap kazanırsınız.” demiş.

Üzgün ve mutsuz sahabeler Hazreti Muhammet’ten bu sözleri duyunca çok sevinmişler. Her sabah namazından sonra Hazreti Muhammet’in söylediğini yapmışlar. Hazreti Muhammet’in sözlerini duyan varlıklı sahabeler de her gün otuz üç kere süphanallah, otuz üç kere elhamdülillah, otuz üç kere Allahu ekber, bir kere la ilahe illa’l-lahu vahdehu la-şerikeleh lehu’l-mulkü ve lehu’l-hamdu ve hüve ‘ala kulli şey’in kadîr demeye başlamışlar.

Diğer sahabelerin de aynı şeyleri yaparak zekat kadar sevap kazandığını gören üzgün ve mutsuz sahabeler tekrar Hazreti Muhammet’in yanına gitmişler ve “Ey Tanrı’nın elçisi, zengin sahabeler hem verdikleri zekâtın sevabını alıyorlar hem de senin söylediklerini yaparak sevap kazanıyorlar.” diye şikayette bulunmuşlar. Bunun üzerine Hazreti Muhammet, sahabelere “Ey sahabeler!

⁷ Allah, her türlü kötülük ve eksiklikten uzaktır.

⁸ Allah’a şükür.

⁹ Allah yücedir, uludur.

¹⁰ Allah tektir ve onun ortağı yoktur. Her şey ona aittir ve onun gücü her şeye yeter.

Hoca Ebû'n Nasr Samanî bir gecede Kur'an'ı tamamen okurdu. Beş kere temizlenirdi.

Otuz iki rekat namaz kılardı. Her rekâta Yasin Suresini okurdu. Bir gün Hoca Ebû'n Nasr Samanî sefere çıkmak için hazırlık yaptı. Sonra yatıp uyudu. O gece uyurken bir rüya gördü. Hazret-i Resulullah ona: “Şimdi seferin zamanı değildir. Uygun zamanı ben sana haber vereceğim.” deyip kayboldu.

Hoca Ebû'n Nasr Samanî yine bir rüya gördü. Hazret-i Peygamber: ‘Ey hoca! Seferin vakti şimdidir. Türkistan tarafına sefere çık. Bahsedilen Türkistan’da Yüce Tanrı’nın talihli bir kulu var. Benim bahtiyar bir ümmetim, ama o İslamiyet’i henüz şimdi tanımıyor, yani kâfir. Onun mübarek isimleri Hazret-i Sultan Satuk Buğra Han’dır. Benim Miraç’a çıktığım gece arşın sonunda bir taht gördüm. Senin ruhun o ümmetimin ruhuna iman ve Kur’an’ı öğretiyordu. Biraderim Cebrail’e sordum. Cebrail bana: ‘Ya Resulullah! Kur’an öğreten ruh, gidip o ruhu Müslüman yapıyor. Diğer Müslüman olduktan sonra Türkistan diyarının halkını işte bu ruh Müslüman yapıyor. Sayılamayacak kadar çok insan iman ve İslam ile müşerref oluyor.’ deyip müjde verdi.

Yüce Tanrı, zekatın sevabını isteyen her kişiye verir. Ben size daha ne söyleyeyim ki?” demiş.

Hoca Ebu Nasr Samanî, Hazreti Muhammet ile sahabeler arasındaki bu olayı anlattıktan sonra müritlerine “Zekat bu kadar önemli ve zekatın bu kadar sevabı varken ben neden tüccarlığı bırakayım?” dedi. Müritleri, onun söylediklerini düşünürken yanlarından ayrıldı. Bir yolculuğa çıkacaktı. Bu nedenle hazırlık yaptı. Çok yorulduğundan dinlenmek için uyudu. Rüyasında Tanrı’nın elçisi Hazreti Muhammet’i gördü. Hazreti Muhammet, ona “Hoca, şimdi yolculuğa çıkmak için doğru zaman değil. Zamanı geldiğinde ben sana haber vereceğim.” dedi. Hoca Ebu Nasr Samanî bu rüyayı gördükten sonra yolculuğa çıkmaktan vazgeçti ve beklemeye başladı. Aradan uzun bir zaman geçtikten sonra rüyasında tekrar Tanrı’nın elçisi Hazreti Muhammet’i gördü. Hazreti Muhammet, ona “Hoca, yakın bir zamanda yolculuğa çıkacaksın ve Türkistan’a gideceksin. Türkistan’da Satuk Buğra adında bir çocuk dünyaya gelecek. O, Tanrı’nın şanslı bir kuludur. Miraç’a çıktığım gece gökyüzünün en yüksek katında onun ruhunu gördüm. Senin ruhun, onun ruhuna Kur’an’ı öğretiyordu. Cebrail’e onun kim olduğunu sorduğumda bana senin onu

Hoca Ebû'n Nasr Samanî bu duruma çok mutlu oldu. Yüce Tanrı'ya çok şükürler etti. Hazret-i Peygambere dualar gönderdi. Altı yıl oruç tuttu. Hazret-i Peygamberin ruhlarından medet istedi. Günde bir kez Hazret-i Peygamber ile manen selamlaştırdı. Hazret-i Ebû'n Nasr Samanî bir gün Sultan Satuk Buğra Han Gazi'nin ulvî âlemden dünya âlemine geldiğini duydu. Onunla kavuşmayı çok istedi.

H. Muhammed'in Hoca Ebû'n Nasr Samanî'yi Türkistan'a Göndermesi

O zaman gözlerini uyku aldı. Rüyasında Hazret-i Resulullah'ı gördü. Hazret-i Resulullah, ona: "Ey hoca! Kalk. O bahsedilen yiğit doğdu. Gidip onu ara ve bul." deyip müjde verdi. Hoca Ebû'n Nasr Samanî çok çok mutlu oldu. O mutlulukla dünyaya gözünü açtı, yani uyandı.

Hoca Ebû'n Nasr Samanî, hazırlıklarını yaptı. Hoca Ebû'l-Fettah'ı yanına yoldaş aldı, Türkistan tarafına sefere çıktılar. Şehir şehir gezdiler. Gittikleri her yerde: "Hazret-i Sultan Satuk Buğra Han adlı kişi var mı?" diye sordular. Andican'a kadar geldiler.

Andican'da bir kişi ile karşılaştılar. Ona da sordular. O kişi: "Kaşgar beyinin bir oğlu var, adı Hazret-i Sultan Satuk Buğra Han ama o çok

Müslüman yapacağını ve onun Türkistan'da sayılamayacak kadar çok insanı İslamiyet ile tanıştıracacağını söyleyerek müjde verdi." dedi.

Hoca Ebu Nasr Samanî rüyasında bu sözleri duyunca çok mutlu oldu. Yüce Tanrı'ya ve Tanrı'nın elçisine dualar etti. Altı yıl oruç tuttu. Hazreti Muhammet'in ruhundan yardım istedi. Günde bir kez Hazreti Muhammet ile manevi olarak selamlaştı. Satuk Buğra Han ile tanışmak için can atıyor, uzun sürecek Türkistan yolculuğu için hazırlık yapıyordu.

Hoca Ebu Nasr Samanî bir gün Türkistan'da olağanüstü olayların yaşandığını duydu. "Yaşanan olağanüstü olaylar Satuk Buğra Han'ın dünyaya geldiğine işaret ediyor olmalı." diye düşündü. Hazırlıklarını tamamlayarak bir kervanla birlikte Türkistan'a doğru yola koyuldu. Oğlu Ebu Fettah'ı yanına yoldaş olarak aldı.

Hoca Ebu Nasr Samanî, yolculuk boyunca uğradıkları her şehirde insanlara Satuk Buğra Han'ı soruyor, onun hakkında bilgi almaya çalışıyordu. Günümüzde Özbekistan sınırları içinde yer alan Andican'a geldiklerinde bir adam ona Kaşgar Bey'inin Satuk Buğra adında bir oğlu olduğunu söyledi. Bunun üzerine Hoca Ebu Nasr Samanî ve oğlu Ebu Fettah Kaşgar'a gitmek üzere yola koyuldular. Astinartuş yakınlarındaki

küçüktür. Senin sorularına cevap veremez.” dedi. Hoca Ebû’n Nasr Samanî: “Onun küçüklüğü veya büyüklüğü ile bizim bir işimiz yok. Bizim işimiz onun kendisiyledir.” dedi.

Hoca Ebû’n Nasr Samanî ve Hoca Ebû’l Fettah oradan Kaşgar’a gitmek üzere yola çıktılar. Uzun bir yol yürüdüler ve sonunda Kaşgar’a ulaştılar. Sultan Satuk Buğra Han’ı görüp konuştular. Sözler söyleyip, nasihatler ettiler. Ona bilgiler verdiler ve iman ile müşerref kıldılar. Aralarında geçen konuşma Hazret-i Sultan Satuk Buğra Han Gazi’nin tezkirelerinde anlatılmaktadır.

Hoca Ebû’n Nasr Samanî, yetmiş yıl aksatmadan ibadeti sürdürdü. Sonra Yüce Tanrı ona en büyük ibadeti nasip etti. Çünkü Yüce Tanrı’nın huzurunda bir kişiyi Müslüman yapmaktan daha büyük ibadet yoktur. Hoca Ebû’n Nasr Samanî uzun yıllar ibadet edip murada erdi. Yüce Tanrı’nın kullarını iman ile müşerref kıldı. Hoca Ebû’n Nasr Samanî, Hazret-i Sultan Satuk Buğra Han Gazi’ye kavuşup görüştüktan sonra, on iki yıl Yüce Tanrı’ya ibadet etmekle meşgul oldu. Sultan Satuk Buğra Han’ı eğitip kemale erıştirdi.

Hoca Ebû’n Nasr Samanî seksen yıl yaşadı. Allah’a ibadet etti. Gece gündüz ömrünü namaz ve oruç ile geçirdi.

Bakku adı verilen bir bölgeye geldiler. Bu bölge kervanların konakladığı bir yerdi. Hoca Ebu Nasr Samanî’nin kervanı da burada konakladı.

3.Bölüm

Satuk Buğra Han dünyaya geldiği zaman gökyüzündeki melekler “Tertemiz ve şerefli bir insan bu kalabalık dünyaya geldi. Bakalım, acaba o, bu dünyada neler yapacak? Onun bu dünyada ne hizmetleri olacak?” diye birbirlerine sordular. Satuk Buğra Han’ın dünyaya geldiği gün Yüce Tanrı’nın izniyle yer titredi. Büyük depremler oldu. Çeşmelerin suyu coşkun coşkun aktı. Kış mevsimi olmasına rağmen her yerde güller açtı. Bütün bu olağanüstü olaylar yaşanırken kâfir bilginleri bir merak sardı. Kâfir bilginler “Acaba yaşanan bu olağanüstü olaylar neye işaret ediyor?” diye düşünmeye başladılar.

Kâfir bilginler bu olağanüstü olayların sebebini merak ederken halk arasında bir söylenti yayıldı. Bu söylentiye göre soylu bir ailenin yeni doğan bebeği Hazreti Muhammet’in dinine girecekti ve cihangir bir hükümdar olacaktı. Yaşanan olağanüstü olaylar bunun belirtisiydi. Kâfir bilginler bu söylentiye duyunca çok telaşlandılar. Satuk Buğra Han’ı öldürmek için planlar yapmaya başladılar. Satuk Buğra Han’ın

Binlerce kişiyi Müslüman yaptı. Yetmiş kişiye eğitim vererek kemale erişmesini sağladı. Elli kişiyi okuttu, âlim yaptı. Kendisi bütün ömrünü Yüce Allah'a ibadetle geçirdi. O [mutahhar-ı sahibu't-tarîku'l-imam 'ale't-tahkîku's-şeyhi's-şefîk katil-i zındık ve fi'l-gar] yani Hazret-i Ebû Bekir Sıddık'tan terbiye aldı.

Kendisi Üveysî idi. Hazret-i Yakup Peygamber kadar yaşadı. Dervişlere hep kibirden uzak olmalarını, Tanrı'nın kibirli insanları asla sevmediğini, kibirliilerin Tanrı'nın cemalinden nasibini alamayacağını söylerdi: "Kur'an ve peygamberin söylediklerine uy ki Tanrı'nın cemalini görebilesin." derdi.

Hoca Ebû'n Nasr Samanî'nin evinin Medine'de olduğu rivayet edilmektedir. Hz. Muhammed müjde vererek onu Kaşgar tarafına gönderdi. Manâ âleminde Üveysî tarikatına mensup idi. Yetmiş Üveysî ulusu ile yoldaşlık ederdi. Bunların hiçbiri Hoca Ebû'n Nasr Samanî'ye el vermezdi. Fakat tarikata lazım olan bilgileri öğretirlerdi.

Bu yetmiş kişinin arasından Hazret-i Şeyh Necmeddin Attar, Hoca Ebû'n Nasr Samanî'den din terbiyesi öğrendi. Hazret-i Hoca Ebû'n Nasr Samanî bu yetmiş kişi ile Kaşgar tarafına

annesi onların planlarını öğrendi ve onlara engel oldu. Oğlunun öldürülmesine izin vermedi.

Satuk Buğra Han yedi yaşına geldiğinde babası Hakk'ın rahmetine kavuştu. Babası Hakk'a yürüyünce annesi, Satuk Buğra Han'ın amcası Harun Buğra Han ile evlendi. Beş yıl boyunca üvey babası Harun Buğra Han tarafından eğitilen Satuk Buğra, ermişlerin ve alperenlerin yüzü suyu hürmetine büyüdü. On iki yaşına geldi.

Satuk Buğra Han on iki yaşındayken kırk yoldaşı ile birlikte ava çıktı. Atının üzerinde etrafı izleyip avlayacak bir hayvan arıyordu. Ansızın önündeki çalının dibinden bir tavşan fırlayıp kaçmaya başladı. Bunu gören Satuk Buğra Han yoldaşlarının yanından ayrılarak tavşanı takip etti. Tavşan, uzun bir süre koştuktan sonra aniden durdu ve heybetli bir adama dönüştü. Satuk Buğra Han'a "Ey oğul! Atından in, yanıma yaklaş. Ben uzun bir süredir seninle konuşmak istiyordum. Sana söyleyeceklerim var. Çok şükür, bugün seninle karşılaşmak nasip oldu." dedi. Satuk Buğra Han bu duruma çok şaşırdı. Hemen atından inerek heybetli adamın yanına geldi ve bağdaş kurup oturdu.

Heybetli adam:

geldi, Hazret-i Sultan Satuk Buğra Han'ı tanıma mutluluğunu yaşadılar.

Hoca Ebû'n Nasr Samanî'nin Kutbluğu

Bir gün Hazret-i Hoca Ebû'n Nasr Samanî, müritleri ile oturuyordu. Bir kişi gelip içeri girdi. Dedi ki: “Ey Hoca Ebû'n Nasr Samanî, Tanrı sana her iki âlemde saadet nasip etmiştir. Seni ‘kutbluk’ mertebesine yükseltmiştir.” dedi. Hoca Ebû'n Nasr Samanî ağlamaya başladı: “Ey Ulu Tanrı'm! Bu günahkâr kulun kutluk cübbesine layık değildir. Çünkü benim yüz binlerce günahım var.” dedi.

Kulağına bir ses geldi: “Ey Hoca Ebû'n Nasr Samanî! Yüce Tanrı'nın rahmetinin bir damlası, yüz bin günahı yok eder. Daima Yüce Tanrı'nın yolundan giden bir kişiye neden ‘kutbluk’ yakışmasın ki. Hoca Ebû'n Nasr Samanî, bu sesi işittikten sonra abdest alıp iki rekat namaz kıldı. Ulu kişiler orada hazır bulundular. Fâtiha okuyup kutluk cübbesini Hoca Ebû'n Nasr Samanî'ye giydirdiler, makamına oturtular, sonra ortadan kayboldular.

Hoca Ebû'n Nasr Samanî, bir gün evinden çıkmıştı. O, Şeyh Necmeddin

- Ey oğul! Sizi yaratan bir Tanrı'nın olduğunu biliyorsunuz. Tanrı'nın buyruklarına uyun ve elçisi Hazreti Muhammet'in yürüdüğü yolda yürüyün, onun dediklerini yapın.

Satuk Buğra Han:

- Siz kimsiniz? Önce kendinizi tanıtır mısınız? Nereden geldiniz ve nasıl ortaya çıktınız?

Heybetli adam:

- Ey oğul! Ben Hazreti Hızır'ım.¹¹

Satuk Buğra Han, heybetli adamın Hazreti Hızır olduğunu öğrenince korktu. “Hazreti Muhammet, benim ne yapmamı istedi?” diye sordu. Hazreti Hızır, ona “Benim söylediklerimi tekrarla.” dedi ve şu sözleri söyledi:

“La ilahe illa'llah Muhammeden resulullah.”¹²

“Eşhedu en la ilahe illa'llahu vahdehu la şerike leh ve eşhedu enne Muhammeden 'abduhu ve resuluh.”¹³

¹¹ İslam dininde Allah tarafından kendisine bilgi ve olağanüstü yetenekler verildiğine inanılan kişi.

¹² Allah'tan başka İlâh yoktur. Hazreti Muhammet de onun elçisidir.

¹³ Allah'tan başka İlâh yoktur. O tektir. Onun ortağı yoktur ve ben şahadet ederim ki Hazreti Muhammet onun kulu ve elçisidir.

Attar ile karşılaştı. Şeyh Necmeddin Attar, ona: “Ey ulu insan! Âlemin kutbu oldunuz, mübarek olsun.” dedi.

Hoca Ebû’n Nasr Samanî’nin Tanrı’ya Yürümesi¹

Hoca Ebû’n Nasr Samanî, yedi buçuk yıl kutbluk makamında kaldı. Dünya işlerinden elini çekti, köşesinde oturdu. Ömrü tükendi. Bir gün Hoca Ebû’n Nasr Samanî köşesinde oturmakta idi. Kapıdan bir kişi girip yanına geldi: “Esselamualeykum ya büyük âlim! Ben Kabzu’l-ervâh yani Azrail’im. Sizdeki emaneti almaya geldim. Emaneti sahibine götüreceğim.” dedi.

Hoca Ebû’n Nasr Samanî: “Ey Azrail! Niçin geleneğe ters düşüyorsun? Allah’ın emri ile gelen Azrail, evliyanın karşısına geldiğinde olması gerekene ters düşmez. Çünkü evliyalar, Yüce Tanrı’yı talep ederler. Onların ten ile işi yoktur. Ben zaten bekliyordum ve gözlüyordum. Hoş geldiniz. Emaneti almakla meşgul olunuz.” dedi ve canını Tanrı’ya teslim etti. [...kalu inna li’l-lahi ve inna ileyhi raci’un] dedi. Ondan sonra emaneti teslim etti. Bir hizmetkârı girip baktı. Hoca Ebû’n Nasr Samanî yüzünü kibleye dönmüş, uzanmış yatıyor. Hizmetkâr çok şaşırdı. Çünkü o, hiç bu vakitlerde ayaklarını uzatıp yatmaz idi. Asla ve asla

Satuk Buğra Han, bu sözleri duyduktan sonra düşünmeye başladı. Hem korkmuştu hem de olanı biteni anlamaya çalışıyordu. Karşısında duran Hazreti Hızır’a “Ey Hazreti Hızır! Bu sözlerin anlamı nedir?” diye sordu.

Hazreti Hızır:

- Ey oğul! Bu sözleri kim inanarak, yürekten söylerse Müslüman olur. Hakk’a yürüdüğü zaman ruhu cennete gider. Cennet denilen yerde huriler, imarethaneler, hizmetkârlar vardır. Yiyecek ve içeceklerin sınırı yoktur. Her kim bu sözleri yürekten, inanarak söylemezse günahkâr olur ve Hakk’ın rahmetine kavuştuğu zaman ruhu cehenneme gider. Günahkârlar cehennemde cezalandırılırlar.

Satuk Buğra Han:

- Söylediklerinizin hepsini tekrar edeceğim ve Müslüman olacağım. Allah’tan başka yaratıcı olmadığına ve Hazreti Muhammet’in onun elçisi olduğuna inanıyorum.

Hazreti Hızır:

¹ Özgün metinde yer alan bu bölüm olay akışı göz önünde bulundurularak uyarlanmış metnin 6. bölümüne alınmıştır.

bu vakitte lakaytlar gibi yatıp uyumaz idi. Gidip onu uyandırmaya çalıştı. Bir de ne görsün, Hoca Ebû'n Nasr Samanî, fânî âleminden gerçek dünyaya sefer kılmış. Hizmetkârları çok üzülüp ağlayıp sızladılar. Oğlu Ebû'l-Fettah ve Hazret-i Sultan Satuk Buğra Han Gazi'ye haber verdiler.

Satuk Buğra Han, bütün arkadaşları ile geldi, hep birlikte ağladılar. Birisi o arada sordu: “Hoca Ebû'n Nasr Samanî'yi kim yıkayacak?” dedi. Sultan Satuk Buğra Han: “Bunu mübarek zatın kendisi bilir. Kendisine sormak lazımdır.” dedi. Sultan Satuk Buğra Han Gazi, döndü mübarek zatın kendisine “Âlimler kendi kendilerini yıkamak isterler. Siz ne düşünüyorsunuz?” diye sordu. Hemen göğsünden ses geldi: “Sultan Satuk Buğra, Şeyh Necmeddin Attar, sevgili oğlum Ebû'l-Fettah yıkasınlar.” dedi.

Hazret-i Sultan Satuk Buğra Han Gazi ile Şeyh Necmeddin Attar ikisi yıkadılar. Hazret-i Hoca Ebû'l Fettah ise su koydu. Üçü onu yıkadıktan sonra üzerine giydirdiler. Yıkandıktan sonra da müritleri cenazeyi alıp namazgâha getirdiler. Halktan yedi bin kişi, dervişlerden bin kişi namaza durdu. Namazdan sonra Artuş şehrinde Meşhed denilen yerde defnettiler.

- Ey oğul! Sen, Müslüman olduğunu kimseye söyleme. Uygun zamanı bekle. İslamiyet ile ilgili sana lazım olan bilgileri iyice öğren. İbadetlerini gizli gizli yap.

Satuk Buğra Han:

- Yapmam gereken ibadetler neler? Siz, bana yapmam gereken ibadetleri de öğretin. Ben de başka insanlara öğretir ve onların da Müslüman olmalarını sağlarım.

Hazreti Hızır:

- Ey oğul! Bilmen gerekenleri sana öğretecek olan kişi uzun bir süre önce Türkistan'a gelmek için yola çıktı. Tanrı'nın izniyle seninle karşılaşacak.

Hazreti Hızır, Satuk Buğra Han'a bu cevabı verdikten sonra aniden ortadan kayboldu. Satuk Buğra Han ise derin düşüncelere dalmıştı.

Satuk Buğra Han bu dünyadan göçtükten sonra onun nasıl Müslüman olduğuyla ilgili farklı farklı söylentiler dilden dile dolaşmış. Bazıları Satuk Buğra Han'ı Müslüman yapan kişinin Hazreti Hızır olduğunu, bazıları da Hazreti Hızır'ın değil Hoca Ebu Nasr Samanî'nin onu Müslüman yaptığını

Bu âlimin fani âlemden baki âleme gidişi üç yüz elli [M.961] tarihinde gerçekleşti. Hazret-i Hoca Ebû'n Nasr Samanî'nin defnedildiği gece, gazilerden biri onu görür. Hazret-i Hoca Ebû'n Nasr Samanî; beyaz bir ata binmiş, başına beyaz bir başlık takmış, üzerine beyaz bir gömlek giymiş. Hoca Ebû'n Nasr Samanî yaşıyorken gazalara çıktığında da böyle giyinirdi. Bu gazi, ona sordu: “Ya ulu insan! Yüce Tanrı orada size neler ihsan etti?” dedi.

Hoca Ebû'n Nasr Samanî: “Yüce Tanrı bana cennetinde bir yer verdi.” dedi.

Bu gazi tekrar sordu: “Ya ulu insan! Ulu Tanrı, ahiret âleminde size ne verdi?”

Hoca Ebû'n Nasr Samanî şöyle cevap verdi: “Ahirette Yüce Tanrı bana Kerbela şehitlerinin mertebesini verdi. Ey Gazi! Ben önceden Gazilerin yolunda sürekli gazaya katıldığım için bana bu mertebeyi verdi. Ey Gazi! Siz de benim yaptıklarımı yapınız. Yüce Tanrı mutluluğu gazaya katılanlara veriyor. Benim müritlerime söyle, gaza kılınsınlar. Gazayı Allah yolunda, Allah için yapsınlar. Çünkü Tanrı için yapılan gazada on evliya mertebesi verilir.”

Ey Yüce Tanrı! Bu gazilerin yüzü suyu hürmetine bütün günahkârların

söylüyorlarmış. İşin doğrusu yukarıda anlatıldığı gibiymiş. Satuk Buğra Han'ı Müslüman yapan kişi Hazreti Hızır'mış. Satuk Buğra Han, Müslümanların yapması gereken ibadetleri ve İslamiyet ile ilgili bazı bilgileri Hoca Ebu Nasr Samanî'den öğrenmiş.

4.Bölüm

Satuk Buğra Han, Hazreti Hızır ile karşılaştıktan sonra derin düşüncelere dalmıştı. İçinde yanan ateşin alevi ile yanıp tutuşmaya başlamıştı. Derin düşüncelerin etkisinden kurtulmak için ava çıkmaya karar verdi. Zihnini av ile oyalarsa rahatlayacağını düşünüyordu. Yoldaşlarını topladı ve onlarla avlanmak için yola çıktı. Satuk Buğra Han ve yoldaşları avlayacakları hayvanların izini sürerek Hoca Ebu Nasr Samanî'nin kervanının konakladığı Bakku'ya kadar geldiler. Bakku'nun çok güzel bir yer olduğunu gördüler.

Satuk Buğra Han ve yoldaşları kervanları uzaktan seyrediyorlardı. Kervancıların taşıdıkları malları açıkta bıraktıklarını ve başlarını önce yere koyup sonra kaldırarak bazı hareketler yaptıklarını gördüler. Bu duruma çok şaşırdılar. Satuk Buğra Han yoldaşlarına dönerek “Haydi, şu kervancıların yanına gidelim. Niçin yüklerini açıkta bıraktılar? Başlarını yere koyup kaldırarak ne

günahını bağışla. Kıyamet günü cemalinle müşerref eyle.

Satuk Buğra Han Gazi'nin Dünyaya Gelişi

İnsanlar tarihe baksalar görecekler ki Hazret-i Sultan Satuk Buğra Han Gazi'nin, bu şerefli insanın, vücuda gelmesine yani doğmasına çok az sene kalmıştır. Bu insanların karşılıksız aşkları, sonunda galip geldi. Hazret-i Resulullah'ın izinleri ile Satuk Buğra Han Gazi'yi, o şerefli insanı görebilmek için Türkistan tarafına sefer kıldılar.

Çok yaygın olarak anlatılan bir hikâye var: Bu bilgilerin gerçeğini daha önceki bölümde anlattık. Amma bilinsin ki o Satuk Buğra Han Gazi, dünyaya geldiği zaman gökyüzündeki melekler: “Şöyle tertemiz ve şerefli bir insan bu kalabalık dünyaya geldi. Durun bakalım, o, bu dünyada neler yapabilecek, onun ne gibi hizmetleri olabilecek?” diye merak etmişlerdi.

Yine bu melekler “Bu yüce insan ne isterse, ne arzularsa oluyor.” diye cevap verdiler. Satuk Buğra Han Gazi'nin doğduğu yani dünyaya geldiği gün, Yüce Tanrı'nın emri ile yer titredi. Yer yerinden oynadı. Her yerden sular çıktı. Çeşmelerin suyu coştı, coşkun coşkun akıp gitti. Bir kış mevsimi idi. Fakat

yapıyorlar? Sorup öğrenelim.” dedi. Kervancıların arasında bulunan Hoca Ebu Nasr Samanî bir grup atlının kendilerine doğru geldiğini gördü. Atlıların en önündeki Satuk Buğra Han'ı görünce hemen tanıyiverdi. Hazreti Muhammet, rüyasında “Türkistan'a git” buyruğunu verdiği zaman Satuk Buğra Han'ın yüzünü de ona göstermişti. Hoca Ebu Nasr Samanî'nin içi sevinçle doldu. “Çok şükür, sonunda bu topraklara geliş amacımı gerçekleştireceğim.” dedi. Hizmetkârlarından yanlarına doğru gelen kişi için armağanlar hazırlamalarını istedi.

Atlılar, kervancıların yanına geldiğinde Hoca Ebu Nasr Samanî hemen Satuk Buğra Han'ın yanına gitti. Onu saygılı bir şekilde karşıladı ve ağırlamak istediğini söyledi. Satuk Buğra Han, Hoca Ebu Nasr Samanî'yi görür görmez onun ulu bir kişi olduğunu anladı. Daha sonra Hazreti Hızır ile konuştukları aklına geldi. Hazreti Hızır “Bilmen gerekenleri sana öğretecek olan kişi uzun bir süre önce Türkistan'a gelmek için yola çıktı. Tanrı'nın izniyle seninle karşılaşacak.” demişti. Satuk Buğra Han “Acaba Hazreti Hızır'ın bahsettiği kişi bu mu?” diye düşündü. Hoca Ebu Nasr Samanî'nin teklifini geri çevirmedi. Atından indi. Onunla sohbet etmek ve

güller açıldı. Bütün bunlar olurken kâfirlerin bilginlerini bir merak sardı. Bu hakikatlerin arkasındaki gerçekleri acaba sezebilenler var mıydı?

Kâfirlerin âlimleri insanların arasına girip halkı dinlediler: “Doğan bu küçük çocuk cihangir olup Hazret-i Muhammed’in dinine girecek.” diye işittiler. Bunları duyunca Satuk Buğra Han Gazi’yi öldürmek için plan yapmaya başladılar.

Satuk Buğra Han Gazi’nin annesi bu duruma razı olmadı. Yüksek sesle bağırmaya başladı: “Ey kâfirler! Bedbahtlar, benim oğlumun Muhammed’in dinine girdiğini ya da gireceğini nereden biliyorsunuz? Büyüyüp zamanı geldiğinde o, Muhammed’in dinine girip Müslüman olursa tercih sizin elinizde, şuracıkta öldürün.” dedi ve öldürülmesine izin vermedi.

Sık sık anlatılan bir hikâye daha vardır: Satuk Buğra Han Gazi, ulu kişilerin ve evliya gazilerin yüzü suyu hürmetine büyüdü. Bu veli kişinin, evliyanın yedi yaşında iken babası Tanrı’ya yürüdü. Annesi, amcası Harun Buğra Han ile evlendi. Satuk Buğra Han Gazi, beş yıl Harun Buğra Han tarafından eğitildi. Bu arada Satuk Buğra Han Gazi, o güzel insan, on iki yaşına girdi. O, on

İslamiyet ile ilgili bilmesi gerekenleri öğrenmek istiyordu.

Satuk Buğra Han ve Hoca Ebu Nasr Samanî karşılıklı olarak oturdular. Hoca Ebu Nasr Samanî, hizmetkârlarına hazırlattığı armağanları Satuk Buğra Han’a verdikten sonra sohbet etmeye başladılar.

Satuk Buğra Han:

- Ey bilge ihtiyar, adın nedir?

Hoca Ebu Nasr Samanî:

- Adım Hoca Ebu Nasr Samanî’dir.

Satuk Buğra Han:

- Nereden geliyor nereye gidiyorsunuz?

Hoca Ebu Nasr Samanî:

- Medine’den geliyoruz Kaşgar’a gidiyoruz.

Satuk Buğra Han:

- Niçin Kaşgar’a gidiyorsunuz?

Hoca Ebu Nasr Samanî:

iki yaşına gelinceye kadar kimseye söylemedi, Müslüman olduğunu, hiç kimseye söylemeden kırk kişi olan yoldaşları ile sohbet kırlarlar idi.

Satuk Buğra Han Gazi'nin İslamiyeti Kabul Edişinde İlk Adım

Bir gün öyle ansızın Satuk Buğra Han Gazi, bu kırk arkadaşı ile av yapmaya çıktı. Hep birlikte av yaparak yürüyüp gidiyorlardı. Hiç beklenmedik bir anda bir dikenin dibinden bir tavşan çıkıp kaçtı. Satuk Buğra Han Gazi, bu durumda kırk yoldaşından ayrıldı, tavşanı avlayabilmek için onun arkasına düştü, onu takip etmeye başladı. Bu tavşan, uzun süre koştu, bir yere geldi, ansızın durdu. Ayağa kalkıp heybetli bir insan suretine büründü ve Satuk Buğra Han Gazi'ye seslendi: "Ey oğul! Yanıma yaklaşınız, uzun süredir ben de sizinle görüşme ve konuşma arzusundayım. Elhamdülillah, böylece sizinle تنها bir yerde karşılaşmak nasip oldu. Hoş geldiniz, ayağınızla uğur getirdiniz. Atınızdan ininiz. Benim size söyleyecek biraz sözüm var, bu sözleri size söylemek istiyorum." dedi. Satuk Buğra Han, bu durumu görüp çok şaşırdı. Hemen atından indi, bu heybetli insanın huzuruna vardı, önünde diz çöküp oturdu.

Bu heybetli insan, Satuk Buğra Han'a şöyle seslendi: "Ey oğul! Bu küfür

- *Yüce Tanrı'nın şanslı bir kulu ile tanışmak için gidiyoruz.*

Satuk Buğra Han, kendisine bilmesi gerekenleri öğretecek kişi ile konuştuğundan artık emindi. Hoca Ebu Nasr Samanî'ye Hazreti Hızır ile karşılaşmasını anlattı. Hazreti Hızır'ın İslamiyet ile ilgili bilmesi gerekenleri ona anlatacak bir kişi ile tanışacağını söylediğinden bahsetti. Hoca Ebu Nasr Samanî, Satuk Buğra Han'ın dediklerini duyunca çok mutlu oldu. Ona "Ne bilmek, neyi öğrenmek istiyorsan sorabilirsin." dedi.

Satuk Buğra Han:

- Az önce atlarımızla yanınıza geldiğimiz zaman yükleriniz açıktaydı. Oysaki bizi tanıımıyordunuz, biz yol kesip adam öldüren haydutlar da olabilirdik. Sonra başlarınızı yere koyup kaldırıyor ve birtakım hareketler yapıyordunuz. Niçin yüklerinizi açıkta bıraktınız? Yaptığınız hareketlerin anlamı nedir?

Hoca Ebu Nasr Samanî:

- Ey Sultan oğlu Sultan! Bil ki mal mülk insanın en büyük düşmanıdır. Gözünü mal mülk hırsı bürüyen insan kıyamet gününde cehenneme gidebilir. Mal mülk sevdası insanın başına kötü işlerin

yolunu kendi üzerinde niçin tutuyorsun, bu küfür yolu senin neyine lâzım, bu doğru olmayan yolu niçin seçtiniz? Siz biliyorsunuz, sizi yaratan Tanrı var. Sizi yaratan Tanrı'nın buyurduklarını yapınız. Sizi yaratan Tanrı'nın dost peygamberi Hazret-i Muhammed Resulullah'ın yürüdüğü yolda yürüyün onun dediklerini yapın.” diye nasihat verdi.

Sultan Satuk Buğra Han Gazi, bu heybetli insanın sözlerini dinledi ve ona sorular sordu: “Acaba siz kimsiniz? Kendinizi tanıtır mısınız? Bu sözleri bana niçin söylediniz? Bizim diyarımızda böyle bir kişi ve böyle sözler yok. Siz nereden geldiniz, nereden ortaya çıktınız?” dedi. Şaşkınlığı üzerinden atamadı, tekrar bir sordu: “Ey heybetli kişi! Cehennem denilen yer nasıl bir yerdir, bana anlatabilir misiniz?”

Bu heybetli insan tekrar anlatmaya başladı: “Ey oğul! Ben Hazret-i Hızır'ım. Cehennem denilen yer ıraktır. Onun yılanları, akrepleri ve çıyanları var. Kâfirleri oraya koyuyorlar. Orada onlara renk renk, ağır ve türlü türlü işkence yapıyorlar.” dedi.

Sultan Satuk Buğra Han Gazi karşılaştığı heybetli insandan bu sözleri dinleyince gönlünde bir korku peyda oldu. “Ey büyük insan! Hazret-i Peygamberin söylediklerini ve söylemem

gelmesine sebep olabilir. Biz, bu nedenle mala mülke değer vermeyiz. Biz başlarımızı yere koyup kaldırarak namaz ibadetimizi yapıyorduk. Uzun yolculuklara çıkacak olan insanlara azık lazımdır. Namaz da biz Müslümanların cennete giden uzun yolda ihtiyacı olan azık gibidir.

Satuk Buğra Han:

- Hazreti Hızır bana cennet ve cehennemi anlatmıştı ama ben senden de duymak istiyorum. Cennet ve cehennem nasıl yerlerdir?

Hoca Ebu Nasr Samanî:

- Cennete bu dünyada iyi şeyler yapan, ibadetlerini aksatmayan kişilerin ruhları gider. Orada huriler, renk renk meyveler, çeşit çeşit yiyecekler ve güzel güzel elbiseler vardır. Muhteşem imarethaneler mevcuttur. Bu dünyada kötü işler yapan, ibadetlerini aksatan kişilerin ruhları cehenneme giderler. Cehennemde yılanlar ve çıyanlar vardır. Cehenneme giden kişilerin ruhları, bu dünyada yaptıkları kötü işler yüzünden cezalandırılırlar.

Satuk Buğra Han:

gerekenleri bana söyle, ben onları hemen söyleyeceğim.” dedi. Hemen bu heybetli insan cevap verdi. “Bu sözleri tekrarla.” dedi. “*La ilahe illa’llah Muhammeden resulullah*” , “*Eşhedu en la ilahe illa’llahu vahdehu la şerike leh ve eşhedu enne Muhammeden ‘abduhu ve resuluh.*” “Bu sözleri yürekten söylemen gerekiyor” dedi.

Bu sözleri dinleyen Satuk Buğra Han Gazi ona dönüp: “Ey heybetli insan! Bunlar nasıl sözler, bu sözlerin anlamı nedir?” diye sordu.

Heybetli insan cevap verdi: “Ey oğul! Bu sözleri her kim gönülden isteyerek söylerse Müslüman olur. Cennete girer. O cennette huriler var, gılmanlar var, imarethaneler var, hizmetkârlar var, yiyecekler ve şarapların sınırı yok. Her kim bu sözleri duysa, ama söylemese o cehenneme girer, her gün ona işkence yapılır.” diye anlattı.

Satuk Buğra Han Gazi bu sözleri dinledi ve ona seslendi: “Ey heybetli insan! Bu söylediğiniz sözlerin hepsini kabul ettim. Lakin uygun zaman gelene kadar hiç kimseye bir şey söyleme.”

Burada bu heybetli insan, Satuk Buğra Han Gazi’ye tekrar seslendi: “Ey oğul! Siz, şimdi size lâzım olan bilgileri iyice öğreniniz. Hizmetinizi gizli gizli

- *Hazreti Muhammet denilen kişi kimdir?*

Hoca Ebu Nasr Samanî:

- *Hazreti Muhammet Yüce Tanrı’nın dostu ve elçisidir. Yüce Tanrı, bu dünyayı onun için yaratmıştır. Tanrı’nın elçisi Hazreti Muhammet, peygamberlerin sonuncusudur. Her kim Hazreti Muhammet’in yolundan yürür ve onun dediklerini yaparsa muradına erer.*

Satuk Buğra Han, Hoca Ebu Nasr Samanî’nin söylediklerini dikkatle dinledi. Ona Hazreti Hızır’ın tekrar etmesini istediği sözlerden bahsetti. Daha sonra Hoca Ebu Nasr Samanî’den benzer sözler varsa ona öğretmesini rica etti. Hoca Ebu Nasr Samanî Kunut dualarını, Fatiha suresini ve İhlas suresini Satuk Buğra Han’a öğretti. İslamiyet ile ilgili bilmesi gereken başka konulardan bahsetti.

Satuk Buğra Han, Hoca Ebu Nasr Samanî ile görüştüktan sonra yoldaşlarının yanına gitti. Onlara İslamiyet’i kabul ederek Müslüman olduğunu söyledi. Yoldaşlarına “Ey benim gerçek dostlarım! Artık sırrıma ortak oldunuz. Hem dostluğumuzun devam etmesini hem de hayatlarınızı faydalı ve güzel işler yaparak geçirmek istiyorsanız siz de Müslüman olun. Hazreti Muhammet’in dini bizlere güzel

yapınız. Fakat zamanı gelmeden hiçbir kimseye bir şey söylemeyiniz.” dedi.

Satuk Buğra Han Gazi: “Ey büyük insan! Bari bana doğru yolun ilk mertebesini öğretiniz. Ben de onu başkalarına söylerim.” dedi.

O büyük insan: “Ey oğul! Ben her zaman sizin hizmetinizde olacağım, öğretmeye devam edeceğim, terbiye vereceğim. Olgunluğa ulaşan kişiler sizin karşınıza gelir. Sizin ona uygulamak ve kabul ettirmek istediklerinize hemen ulaşırsınız.”

Satuk Buğra Han Gazi; “Orada ben imanı o kişinin söylediklerinden öğrendim.” dedi. Bu büyük ve heybetli insan onun üzerine daha fazla gelmedi. Israrcı olmadı. Satuk Buğra Han Gazi’ye “kelime-i tayyiben”i söyledi ama “kelime-i şahadet”i söyletmedi.

Bu büyük ve heybetli insan, Hoca Ebû’n Nasr Samanî’yi anımsattı. Fakat o, Hazret-i Hızır idi. Aslında bazıları onun meleklerden biri olduğunu söylüyor. Bazıları da “Bu büyük ve heybetli insan, Hazret-i Hoca Ebû’n Nasr Samanî” deyip duruyorlar. Hiçbiri doğru değil. Doğrusu şudur: Satuk Buğra Han Gazi’ye kelimeleri öğreten, nasihatleri veren ve kelime-i tayyibeni söyleten bu büyük ve heybetli kişi Hazret-i Hızır’dır.

ve faydalı işler yapmamızı emrediyor.” dedi. Daha sonra Hoca Ebu Nasr Samanî’nin kendisine anlattıklarını yoldaşları ile paylaştı.

Satuk Buğra Han’ın yoldaşları, kendi istekleri ile Müslüman oldular. Altı ay boyunca sık sık Hoca Ebu Nasr Samanî’nin yanına gidip geldiler. Onun anlattıklarını dinleyip anlamaya çalıştılar. Kur’an-ı Kerim’i okumayı ve namaz kılmayı öğrendiler. Hoca Ebu Nasr Samanî, onlardan Müslüman olduklarını kimseye söylememelerini istedi. Müslüman olmayan kişilerin Satuk Buğra Han ve yoldaşlarına zarar vermesinden korkuyordu.

5. Bölüm

Satuk Buğra Han’ın üvey babası Harun Buğra Han, İslam dinine ve Müslümanlara karşı kara taştan daha sertti. Sayılamayacak kadar çok askeri vardı. Harun Buğra Han, Satuk Buğra Han’ın Müslüman olduğundan ve gizli Tanrı’ya ibadet ettiğinden şüpheleniyordu. Bu şüphenin oluşmasında gördüğü bir rüyanın da etkisi vardı. Bir gün Harun Buğra Han rüyasında bir aslanın onu öldürdüğünü görmüştü. Kan ter içinde uyanmış ve Satuk Buğra Han’ın annesine gördüğü rüyayı anlatmıştı. Ondan bu rüyayı yorumlamasını istemişti. Satuk Buğra Han’ın annesi, “Seni bir düşmanın

Halk arasında kelime-i tayyibeni Satuk Buğra Han Gazi'ye, Hoca Ebû'n Nasr Samanî'nin öğrettiği çok yaygın bir söylentidir. Lâkin bu bir söylentidir. Doğru değildir. Doğrusu şudur: Hazret-i Sultan Satuk Buğra Han Gazi'ye, kelime-i tayyibeni Hazret-i Hızır öğretip onun Müslüman olmasını sağladı. Fakat Hoca Ebû'n Nasr Samanî ile görüşünceye kadar Sultan Satuk Buğra han Gazi [kaddesa'llahu sırrahu'l-'aziz] İslamiyeti kabul ettiğini ve Müslüman olduğunu kimseye söylemedi.

Her nedense kelime-i tayyibeni Hazret-i Sultan Satuk Buğra Han Gazi'ye Hoca Ebû'n Nasr Samanî öğretti diye halk arasında yaygınlaşıp meşhur olmuş. Yukarıda da söylediğimiz gibi bu doğru değil. Fakat Satuk Buğra Han Gazi'ye iman-ı mücmeli, iman-ı mufassalı diğer ilimleri Hoca Ebû'n Nasr Samanî öğretti.

Sultan Satuk Buğra Han Gazi'ye kelime-i tayyibeni Hazret-i Hızır öğrettikten sonra kaybolup gitti. Ondan sonra Satuk Buğra Han Gazi'nin içine bir ateş düştü. O günden sonra Satuk Buğra Han Gazi içinde yanan o ateşin alevi ile yanıp tutuştu.

Satuk Buğra Han Gazi ile Hoca Ebû'n Nasr Samanî'nin Karşılaşması

Aradan süre geçtikten sonra bir gün Satuk Buğra Han Gazi'de ava çıkmak

bozguna uğratacak." diye gördüğü rüyayı yorumlamıştı.

Harun Buğra Han'ın içindeki şüphe her gün büyümeye devam etti. Şüphe ve gördüğü rüyanın yarattığı korku onu esir aldı. Rüyasında gördüğü aslanın Satuk Buğra Han olduğunu, Satuk Buğra Han'ın kendisini bozguna uğratarak canını alacağını düşünüyor, ürperiyordu. Bütün beylerini toplayarak bu durumu onlara anlatmaya karar verdi. Fikirlerine başvuracak ve onlardan destek isteyecekti. Harun Buğra Han'ın buyruğuyla toy kuruldu, bütün beyler toplandı.

Harun Buğra Han:

- Ey beylerim, uzun bir zamandır çok üzgünüm. Üzülmeme sebep olan şey aramızda bir anlaşmazlığın çıkmasından şüphe etmemdir. Eğer aramızda çıkacak anlaşmazlığı yok etmezsek o bizi yok edecek. Bu anlaşmazlığın adı Satuk Buğra Han'dır. Üvey oğlum Satuk Buğra'nın İslamiyet'i kabul edip Müslüman olduğundan şüpheleniyorum.

Beyler:

- Ey Ulu Hakan! Bizlerin canına kastedecek olan anlaşmazlığı ortadan kaldıralım. Siz, devletimizin ve

isteği oluştu. Yanına kırk arkadaşını aldı, hep birlikte ava çıktılar. Av yaparak Astinartuş'da Bakku denilen yere kadar ulaştılar. Bir de baktılar ki çok hoş bir yer. Orada kervanlar bulunmakta. Ayrıca kervanda bulunan hayvanların yiyeceğinin bol olduğu bir yer.

Satuk Buğra Han yanındaki kırk arkadaşı ile birlikte kervanları gördü: “Bizim şehrimizde böyle insanlar yok idi. Bu kervanlar nereden gelmişler?” deyip şaşırdılar, hayran kaldılar: “Yürüyün. Gidip soralım, bu kervanlar nereden gelip nereye gidiyor, diyelim. Acaba uzaktan bize güzel bir haber gelir mi? Bir bakalım. Bir haber alalım.” deyip kervan tarafına doğru yürüdüler. Fakat işte bu kervan, Hazret-i Hoca Ebû'n Nasr Samanî'nin kervanı idi.

Çok anlatılan kısa bir hikâye: Hoca Ebû'n Nasr Samanî baktı ki çok sayıda atlı, bulundukları yere doğru gelmekte. Bildiler ki önde gelen atlı önceki tarihlerde manen suretini gördüğü Hazret-i Sultan Satuk Buğra Han Gazi. İçine bir sevinç doğdu. Hazret-i Hoca Ebû'n Nasr Samanî gelenleri görüp: “El-hamdülillah, çok istediğim şey gerçekleşiyor. deyip çok çok mutlu oldu.

Hoca Ebû'n Nasr Samanî derhâl hizmetkârlarına haber verdi: “Dünya ve ahiretin sultanı, benim hayallerimin

birliğimizin temelisiniz. Sizi üzüntünüzden kurtaralım.

Satuk Buğra Han'ın annesi, Harun Buğra Han ve beylerin toyda oğlunu ortadan kaldırmak için planlar yaptıklarını öğrendi. Hemen toyun yapıldığı yere gelerek feryat figan etmeye başladı. Harun Buğra Han'a ve beylere “Dünyanın bütün nimetlerinden vazgeçerek emek verip büyüüttüğüm kıymetli oğlumu niçin ortadan kaldırmaya çalışıyorsunuz? O, günahsız ve suçsuzdur. Sadece bir şüphe ile karar verip hareket etmek doğru mudur?” dedi. Beyler, ona “Oğlunun Müslüman olması aramızda anlaşmazlık çıkaracak. Oğlun, bizim canımıza kastedecek. Hâl böyleyken bu duruma seyirci mi kalalım?” diye cevap verdiler.

Satuk Buğra Han'ın annesi beylerin cevabını duyunca ciğeri yandı. Beylerden, oğlunu sinamalarını istedi. Beylere “Oğlumu sinayın. Eğer söylediğiniz gibi Müslüman olmuşsa karar sizindir ama oğlumu sinamadan, sadece bir şüphe ile canına kıyarsanız ona yazık olur.” dedi. Beyler, Satuk Buğra Han'ın annesinin hâline çok üzüldüler. Kendi aralarında konuştular ve Satuk Buğra Han'ı sinamaya karar verdiler. Hemen bir asker gönderip Satuk Buğra Han'ı çağırdılar. Satuk Buğra Han beylerin ve Harun Buğra Han'ın

padişahı geliyor. Belki de ben dünyaya şu gelen yüce ve saygıdeğer insandan dolayı gönderildim. Şimdi benim isteğim gerçekleşti ve yapmam gereken görevimi de başarı ile yerine getireceğim.” dedi ve daha sonra devam etti: “Ey Yüce Tanrı’m! Kervanların yükünü açtım. Şu gelen şerefli, yiğit ve yüce insan ile ilişki kurmaya, hayırlı münasebet geliştirmeye vesile et.” diye dua etti.

Hizmetkârlar kervanların yükünü açıp Hazret-i Sultan Satuk Buğra Han Gazi’ye hediye beğendirmek ile meşgul olmaya ve bir süre sonra kervanları onlara bırakıp ezan okumaya başladılar. Daha sonra da yüklerini orada bırakıp namaz kıldılar. Namaz kılınıp bittikten sonra geri döndüler, mallarının başına geçtiler.

Satuk Buğra Han Gazi, yapılanları sessizce gözledi. Bu arada Hazret-i Hoca Ebû’n Nasr Samanî arkadaşları ile namazı kılıp bitirdiler. Tekrar yerlerine gelip oturdular. Onlar geri gelip yerine oturana kadar Hazret-i Sultan atının üzerinden inmedi. Öylece durup seyretti.

Yine bu hususta başka kısa bir hikâye: Hoca Ebû’n Nasr Samanî baktı, çok sayıda atlının kendi taraflarına doğru geldiğini gördü. Uzaktan Satuk Buğra Han Gazi ve arkadaşlarının geldiğini anlayıp, hayran kalmıştı. Satuk Buğra Han Gazi: “Bu garip kervancılar, acaba

huzuruna gelerek saygılı bir şekilde onları selamladı.

Harun Buğra Han:

- Ey oğul! Bizler, senin İslamiyet’i kabul edip Müslüman olduğunu düşünüyoruz.

Satuk Buğra Han, üvey babasının söylediklerini duyunca çok şaşırdı. Zihninde nasıl cevap vermesi gerektiğini ölçüp biçti. Hoca Ebu Nasr Samanî’nin “Müslüman olduğunu kimseye söyleme.” dediğini hatırladı.

Satuk Buğra Han:

- Ey Ulu Hakan, bu söyledikleriniz doğru değil, ben Müslüman olmadım.

Harun Buğra Han:

- Madem Müslüman olmadın yarın yapacağımız puthanenin duvarlarını sen inşa edeceksin.

Satuk Buğra Han:

- Ulu Hakan ne buyurursa ben onu yaparım.

Satuk Buğra Han, puthanenin duvarlarını kendisinin inşa edeceğini söyledikten sonra Harun Buğra Han’ın

yüklerini niçin açık koyup gittiler, bizden korkmadılar mı? Başlarını niçin yere vurmakla (secde etmekle) meşgul oldular?” diye endişe ve merak içinde onları seyretmişti.

Hoca Ebû’n Nasr Samanî yerinden kalkıp Sultan Satuk Buğra Han tarafına doğru yöneldi. Yanına yaklaşip selam verdi. Hazret-i Sultan derhâl atından indi ve böylece Hoca Ebû’n Nasr Samanî ile ilk kez görüşmüş oldu.

Hoca Ebû’n Nasr Samanî, Satuk Buğra Han Gazi’yi izzet ve ikram ile karşıladı. Teklif kıldı, alıp evinden tarafa götürdü. Hazret-i Sultan Satuk’a armağanlar verdi. Daha sonra Hoca Ebû’n Nasr Samanî, Satuk Buğra Han Gazi’ye bilim öğretip nasihatler vermekle meşgul oldu. Her ne gerekiyorsa onu söyledi. Sultan Satuk Buğra Han Gazi onun söylediklerinin tamamını canugönülünden kabul etti.

Daha önceleri Satuk Buğra Han Gazi, bir kişi ile karşılaşmıştı. İslamiyet’i, karşılaştığı kişi ona anlatmıştı. Ayrıca İslamiyet’i bir başka kişi sana anlatacak, demişti. Bunları ona anlatan Hazret-i Hoca Hızır idi. Satuk Buğra Han Gazi kendisine nasihatler verip ilim öğreten kişiye “Adınız nedir?” diye sordu. Hazret-i Hoca cevap verdi: “Hoca Ebû’n Nasr Samanî.” dedi.

ve beylerin huzurundan ayrıldı. İçi yanıyordu. “Acaba puthanenin duvarlarını ben inşa edersem İslam dininden çıkar mıyım? Ne yapсам da bu beladan kurtulsam.” diye düşünüyordu. Endişeleniyordu ve çok üzgündü. Gece yarısı yoldaşları ile birlikte Hoca Ebu Nasr Samanî’nin yanına gitti. Ona Harun Buğra Han ve beyler ile toyda yaşadıklarını anlattı. Hoca Ebu Nasr Samanî’ye “Eğer puthanenin duvarlarını ben inşa edersem İslam dininden çıkar mıyım? Benim ne yapmam gerekiyor?” diye sordu. Hoca Ebu Nasr Samanî, biraz düşündü. Satuk Buğra Han’a “Ey oğul, kendini koruyabilmen için bazı şeylere göz yumman gerekebilir. Eğer Harun Buğra Han’ın buyruğunu yerine getirirken mescit duvarı yapmaya niyet ederseniz Yüce Tanrı sizi affeder, size sevap yazar. Lütfen üzölmeyin, canınızı sıkmayın.” diye cevap verdi.

Satuk Buğra Han, Hoca Ebu Nasr Samanî’nin cevabını duyunca çok mutlu oldu. Ertesi gün tan ağırırken yoldaşları ile birlikte puthanenin yapılacağı yere gitti. Orada Harun Buğra Han ve askerlerini onları beklerken buldu. Harun Buğra Han, Satuk Buğra Han’a “Puthanenin duvarlarını inşa etmeye başlayabilirsiniz. Tuğlalar orada. Önce tuğlaları buraya taşıyın, sonra işe koyulun.” dedi. Satuk Buğra Han ve

Satuk Buğra Han Gazi bildi ki Hazret-i Hızır'ın söyledikleri gerçekleşti. Ona dedi ki: “Evet... Bana Müslümanlığı ve bilimleri öğretecek kişi demek ki sizsiniz. Bana önceden haber verilmişti.” dedi.

Satuk Buğra Han Gazi, o kişiye bunları söyledi, çok mutlu oldu. Sonra sormaya devam etti: “Ey baba! Sen ne dersen ben onları kabul ediyorum. Fakat atlarımızla geldik. Bizim geldiğimizi gördüğünüz ve bizi tanımadığınız hâlde yüklerinizi açık bırakıp gittiniz. Bizim onları yağmalayıp alacağımızdan endişe duymadınız. Sonra başınızı yere vurmakla meşgul oldunuz. Biz bunları merak ediyoruz. Bu durum ve yaptığınız işlerle ilgili olarak bize gerçek bilgi verebilir misiniz?”

Ebû'n Nasr Samanî cevap verdi: “Ey padişah-zade! Bu dünya sürekli ışığın olduğu yer ve nesne değildir. Bütün kişiler bir dünyadır. Bu mutluluk insanda daima duran bir nesne değildir. Bil ki, mal insana düşmandır. Her nefis kıyamet günü mal mülk sebebinden dolayı cehenneme gidebilir. Bizim diğer varlıklarımız bizi bu dünyadan ahirete sefer ettirebilir. Sefere çıkacak kişiye çok miktarda azık ve yol malzemesi lâzımdır. Biz başımızı yere vurarak namaz kılıyorduk. Namazı da ahirete sefer

yoldaşları içlerinden “Mescit niyetiyle” diyerek tuğlaları taşımaya başladılar. Harun Buğra Han onları seyrediyordu. Satuk Buğra Han ve yoldaşlarının hiç şikayet etmeden işe koyulduklarını görünce şüphelerinin ve korkularının boşa olduğunu anladı. Satuk Buğra Han'ın Müslüman olmadığına inandı. Sessizce kendilerine söyleneni yapan Satuk Buğra Han ve yoldaşlarını yanına çağırdı. Onlara “Sizlere bu işi yaptırmamın bir amacı vardı. Niyetim Satuk Buğra'nın Müslüman olup olmadığını anlamaktı. Onun Müslüman olmadığını hiç şikayet etmeden işe koyulunca anladım. Kendinizi daha fazla yormanıza gerek yok. Puthanenin geri kalanını askerlerim tamamlar. Siz artık gidebilirsiniz.” dedi. Satuk Buğra Han ve yoldaşları çalışmayı bıraktılar. Askerler puthaneyi tamamlamak için çalışırken onlar Hoca Ebu Nasr Samanî ile görüşmek için yola çıktılar.

Satuk Buğra Han ve yoldaşları gece yarısı Hoca Ebu Nasr Samanî'nin yanına vardılar. Hoca Ebu Nasr Samanî'ye “Ey değerli hocamız, dediğiniz gibi onlara hiçbir şey sezdirmedik. İçimizden mescit yapmak için niyet ettik ve işe koyulduk.” diyerek yaşananları anlattılar. Hoca Ebu Nasr Samanî, Satuk Buğra Han ve yoldaşlarına bir zarar gelmemesine çok

ettiğimizde azık ve yol malzemesi olsun, bizim cennete girmemiz için bir araç, bir vesile olsun diye kılıyoruz.” diye cevap verdiler.

Hazret-i Sultan Satuk Buğra Han, “Ahiret denilen yer neresidir ve nasıl bir yerdir?” diye sordu. Hazret-i Hoca Ebû’n Nasr Samanî anlattı: “Ahirette cennet denilen yer şöyle bir yerdedir: Orada cariyeler kızlar, renk renk meyveler, çeşit çeşit yiyecekler var. Güzel güzel elbiseler ve çok harika imarethaneler mevcuttur. Orada günde beş vakit namaz ve güçlü kişi önemlidir. Bir de cehennem diye bir var. Orada ateş, yılanlar ve çıyanlar bulunmakta. Günde beş vakit namaz kılmayan kişileri oraya atıp işkence yapıyorlar.” diye nasihatte bulundu.

Sultan Satuk Buğra Han, Hoca Ebû’n Nasr Samanî’den bunları dinleyince gönlünde bir korku belirdi: “Ey Hoca Ebû’n Nasr Samanî! Müslüman olduğumda neler söylemem gerekiyor? Ben artık onları söyleyip Müslüman olacağım.” dedi. Bunun üzerine Hazret-i Hoca Ebû’n Nasr Samanî şunları söyledi: “Söyle ey oğul! Sultan Satuk Buğra Han [kaddesa’llahu sırrahu’l – aziz] , “eşhedu en la ilahe illa’llahu vahdehu la şerike leh ve eşhedu enne Muhammeden ‘abduhu ve resuluh” diyerek artık İslamiyet’i açıkça kabul etti. Hazret-i Sultan Satuk Buğra Han Gazi kelime-i

sevindi. Kollarını göğse doğru kaldırarak onları koruması için Yüce Tanrı’ya dua etti.

Satuk Buğra Han ve yoldaşları bu olaydan sonra uzun bir süre daha Müslüman olduklarını herkesten gizlediler. Gizli gizli Hoca Ebu Nasr Samanî’nin yanına gidip gelerek İslamiyet ile ilgili yeni bilgiler öğrendiler, Yüce Tanrı’ya ibadet ettiler. Bir gün Satuk Buğra Han, Hoca Ebu Nasr Samanî’ye “Ne zamana kadar Yüce Tanrı’ya gizli gizli ibadet edeceğiz? Müslüman olduğumuzu ne zaman herkese söyleyebileceğiz?” diye sordu. Hoca Ebu Nasr Samanî, ona “Henüz vakti gelmedi, sabredin.” diye cevap verdi.

Aradan altı ay geçti. Altı ay boyunca halktan bazı kimseler de Satuk Buğra Han ve yoldaşlarına katılarak Müslüman oldular. Gizlice Hoca Ebu Nasr Samanî’nin yanına gidip gelerek ibadetlerini yaptılar. Müslümanların sayısı gittikçe artıyordu. Satuk Buğra Han, “Artık Müslüman olduğumuzu herkese söylemenin zamanı geldi.” diye düşündü ve Hoca Ebu Nasr Samanî’nin yanına giderek bu konu hakkında tekrar konuşmaya karar verdi.

Satuk Buğra Han:

- Ey değerli hocam, İslamiyet’i kabul edip Müslüman olanların sayısı her

şahadeti söyledi. Daha sonra tekrarlamak için “Muhammed denilen kişi kimdir?” diye sordu.

Hazret-i Hoca anlatmaya başladı: “Muhammed, Yüce Tanrı’nın dostudur. Dünya ve ahireti Yüce Tanrı, o Muhammed Resulullah için yaratmıştır. Muhammed Resulullah, kıyamet günü günahkârları cehennemden kurtarıp cennete alacak. Muhammed’in dini gerçektir ve doğrudur. Muhammed Resulullah’ın doğruları, diğer peygamberlerin söylediklerini bâtıl yapmıştır. Her kişi, Muhammed Resulullah’ın yürüdüğü yolda yürüse, söylediklerini yapsa muradına da erecek, amacına da ulaşacak.” diye anlattı. Hazret-i Resulullah’ı böylece güzel bir şekilde tanıtmış oldu.

Daha sonra Satuk Buğra Han Gazi, Hoca Ebû’n Nasr Samanî’ye şöyle seslendi: “Ey doğru yoldan ayrılmışlara yol gösterici! Kelime-i şahadeti öğretmeye devam ediniz. Her kim öğrenmek isterse yardımcı olunuz. Ben Yüce Tanrı’ya ibadet etmekle meşgul olacağım.” dedi.

Hazret-i Hoca Ebû’n Nasr Samanî, Satuk Buğra Han’a “iman-ı mücmel”i, “İman-ı mufassal”ı, “Kelime-i redd”i, “Kelime-i küfr”ü, “Kunut

geçen gün artıyor. Artık Müslüman olduğumuzu herkese söylemeyi düşünüyoruz. Sizden izin ve dua istemek için yanınıza geldim.

Hoca Ebu Nasr Samanî:

- Ey oğul! Vakit tamamdır, uygun zaman gelmiştir. Müslüman olduğunuzu bütün dünyaya ilan edebilirsiniz. Eğer gayret gösterir ve cesurca davranırsanız herkese karşı galip olursunuz. Yüce Tanrı yardımcınız olsun.

Satuk Buğra Han, Hoca Ebu Nasr Samanî’den izin aldıktan sonra yoldaşları ile buluştu. Onlara Hoca Ebu Nasr Samanî ile konuştuklarını anlattı. Ondan izin aldığını ve Müslüman olduklarını bütün dünyaya ilan edebileceklerini söyledi. Yoldaşları, ona üvey babası Harun Buğra Han’ın bu duruma sessiz kalmayacağını söylediler. “Harun Buğra Han canımıza kastedebilir.” dediler. Satuk Buğra Han, yoldaşlarına hak verdi. “Mutlaka Harun Buğra Han’ın saldırılarına karşı önlem almalıyım.” diye düşündü. Satuk Buğra Han, o gün akşama kadar yoldaşları ile planlar yaptı. Hazırladıkları plana göre sabah tan ağarırken Harun Buğra Han’a bağlı küçük bir askerî birliğe saldıracaklar, atlarına ve silahlarına el

duası”nı, “Ettahiyyat”, “Fatıha” ve “İhlas”ı orada hemen öğretti.

Satuk Buğra Han Gazi, kırk yakın arkadaşı ile tek tek görüşüp onlarla sırlaştı. Onlara şöyle dedi: “Ey gerçek dostlarım! Eğer benim ile dost olmaya ve birlik içinde hayat sürmeye devam etmek istiyorsanız, Müslüman olmanız gerekmektedir. Hazret-i Resulullah’ın dini hem dinlerin en ulusu ve en hayırlısı hem de doğrusudur. O din ile müşerref olunuz.” diyerek onlara nasihatlerde bulundu.

Satuk Buğra Han Gazi’nin Arkadaşlarının İslamiyet’i Kabulü

Satuk Buğra Han Gazi’nin bu kırk arkadaşının bazısı kendi gönlüyle, bazısı da kılıç zoru ile Müslüman oldu. Namaz ile birlikte İslam’ın imanını tekrar kazandılar. Namazdan sonra Satuk Buğra Han başkanlığında kırk arkadaşı, Hoca Ebû’n Nasr Samanî’nin düşüncelerine tekrar başvursak mı diye düşündüler. Ondan güzellikler dilediler.

Hazret-i Hoca Ebû’n Nasr Samanî, onlara şöyle hitap etti: “Tedbiri elden bırakmayınız. Endişelenmekle haklısınız. Eğer bu şekilde yaşadığınızı öğrenirler de sizleri takip ederlerse, gelip sizi bizim dışımızda yakalarlar. Sonra da bizi bulurlar. Bu bizim başımıza ölüm getirebilir. Müslüman olmayanlar bize

koyduktan sonra oradan uzaklaşacaklardı. Satuk Buğra Han, yoldaşlarından Hoca Ebu Nasr Samanî’ye ve halktan Müslüman olan kişilere haber vermelerini istedi.

Satuk Buğra Han, sabah tan ağarırken yoldaşları ile buluşmak üzere sözleştikleri yere geldi. Hoca Ebu Nasr Samanî’yi, yoldaşlarını ve halktan Müslüman olan kişileri kendisini beklerken buldu. Onlara “Ey İslam askerleri! Vakit Müslümanlara eziyet edenlere karşı durmanın vaktidir.” dedi. Hoca Ebu Nasr Samanî, kollarını göğse doğru kaldırarak Satuk Buğra Han’ın muzaffer olması için Yüce Tanrı’ya dua etti.

Satuk Buğra Han ve diğer Müslümanlar, Harun Buğra Han’ın askerî birliğine saldırdılar. Silahlarına, atlarına ve erzaklarına el koydular. Daha sonra oradan uzaklaşarak Kaşgar şehrinin yakınlarındaki Tivetağ adlı bölgeye geldiler. Harun Buğra Han, olanları öğrendiğinde küplere bindi. Hemen kırk bin kişilik bir ordu hazırlanmasını istedi. Hazırlanan orduyla birlikte Müslümanların üstüne yürüdü.

İki ordu Tivetağ’da karşı karşıya geldi. Müslümanlar silahlarını kuşanmış, cenk tuğlarını dikmişlerdi. Müslümanların ordusuna Satuk Buğra

işkenceler yaparlar. Ama gizlice, geceleri benim yanıma geliniz, Kur'an'ı ve namazın kılınışını size öğretelim.” dedi.

Hazret-i Sultan Satuk başkanlığında, kırk yakın arkadaşı hep birlikte İslamın ateşiyle yanıp tutuşmaya başladılar. Gece, gece yarısında kalkıp Hazret-i Hoca Ebû'n Nasr Samanî'nin huzuruna geldiler. Başlarını bağladılar. Hoca Ebû'n Nasr Samanî onlara Kur'an-ı Kerim okudu, onlar aşk ateşiyle yandılar. Yine ikinci gece, gece yarısında geldiler. Başlarını kapattılar, Kur'an okundu, yine onun ateşiyle yandılar.

Yaklaşık yedi gün kadar zamanı bu şekilde geçirdiler. Sekizinci günün gecesini, gece yarısı Satuk Buğra Han'ın başkanlığında kırk arkadaşı Yüce Tanrı'nın inayeti ile Kur'an-ı Kerim'in okunuşunu tamamladılar. Namazların nasıl kılınacağını da öğrendiler. Daha sonra artık Yüce Tanrı'ya ibadet ile meşgul oldular.

Bu kırk kişilik yoldaş kişinin arasından Satuk Buğra Han Gazi, Kur'an-ı Kerim'i harf harf öğrendi. O, Kur'an-ı Kerim'i öğrenebilmeyi altı ayda tamamladı. Altı ay boyunca, onun hayatı bu şekilde devam etti.

Han başbuğluk ediyordu. Harun Buğra Han'ın ordusu ile Müslümanlar arasında başlayan savaş yedi gün boyunca devam etti. Yedi gün boyunca iki taraftan çok sayıda asker hayatını kaybetti ama birbirlerine üstünlük sağlayamadılar. Harun Buğra Han'ın ordusundaki askerlerin bir kısmı İslamiyet'i kabul ederek Müslümanlara katıldılar. Böylece Müslümanların sayısı on iki bine ulaştı.

Müslümanların erzağı tükenmek üzereydi. Satuk Buğra Han, bu savaşı daha fazla sürdüremeyeceklerini anladı. Bir gece baskını yaparak Harun Buğra Han'ın ordusunu dağıtmaya karar verdi. Hoca Ebu Nasr Samanî'ye bir gece baskını ile Harun Buğra Han'ın ordusunu dağıtacağını söyleyip dua etmesini istedi. Hoca Ebu Nasr Samanî, Satuk Buğra Han ve İslam askerleri için Yüce Tanrı'ya dua etti.

Müslümanlar, gece baskını için hazırlıklarını yaptılar. Gecenin en koyu anında Harun Buğra Han'ın ordusuna saldırdılar. Kılıç kullanmakta usta olan Satuk Buğra Han, vuruşa vuruşa Harun Buğra Han'ın çadırına kadar geldi. Çadırın önündeki nöbetçileri yere serdikten sonra usulca içeri girdi. Harun Buğra Han'ın yatağında derin bir uykuya dalmış olduğunu gördü. Onu hemen öldürebilir ve savaşı galip olarak bitirebilirdi ama bunu yapmadı. Uyurken

Satuk Buğra Han'ın Üvey Babası Harun Buğra Han ile Mücadelesi

Satuk Buğra Han'ın üvey babası Harun Buğra Han İslamiyet'e karşı kara taştan daha sert idi. Ayrıca sayılamayacak kadar da askeri vardı. Satuk Buğra Han Gazi'nin Müslüman olduğu, Harun Buğra Han'ın içine doğdu. Gerçekten de içine doğdu, bu duygu ve düşünce kendi içinde gelişti. Çünkü bu durumu ona hiç kimse anlatmadı.

Kısa bir hikâye: Harun Buğra Han bir gece uyurken rüya görür. Rüyasında bir arslan Harun Buğra Han'a pençe vurup öldürür. O, uykudan uyanır. Satuk Buğra Han'ın annesine rüyasının tabirini sorar. Satuk Buğra Han'ın annesi onun bu rüyasını çok dikkatli bir şekilde yorumlar. Ama Harun Buğra Han'ın gönlü endişeli ve morali bozuk bir şekilde Satuk Buğra Han Gazi'nin annesine seslendi: "Ey mazlum! Bu oğlunu öldür. Bize bırakma, bu işi sen hallet. Bizim dinimizi geçersiz kılıp bizi öldürmek ister, doğru söylemiyor muyum? Benim rüyamda gördüğüm arslan, senin oğlun. O sonunda beni öldürecek. O beni öldürmeden önce ben senin oğlunu öldüreyim, böylece kendimi kurtarayım." dedi.

Sultan Satuk Buğra Han'ı öldürmek için plan yaptılar. Fakat yine

bir insanı öldürmek namertliktir diye düşünerek Harun Buğra Han'ı uyandırdı. Harun Buğra Han, elinde kılıcı ile başucunda bekleyen Satuk Buğra Han'ı görünce donakaldı. Yaşadığı şaşkınlığı üzerinden atınca ayağa kalktı.

Harun Buğra Han:

-Beni uyurken kolayca öldürebilirdin ama öldürmedin. Neden?

Satuk Buğra Han:

- Bana seni neden öldürmediğimi sorma. Zamanı fırsat olarak gör. Hemen la ilahe illa'llah; Muhammeden resulu'llah¹⁴ diyerek Müslüman ol. Eğer Müslüman olursan Tanrı seni bağışlayacak, öldüğün zaman ruhunu cennetine kabul edecek.

Harun Buğra Han:

-Senin dediklerini yaparak Müslüman olmaktansa yerin yedi kat dibine girmeyi tercih ederim.

Satuk Buğra Han, Harun Buğra Han'a çok öfkeleni. Burnundan soluyordu. Bir an Harun Buğra Han'ı öldürmeyi düşündü ama içi el vermedi. Onun üzerinde hem tuz hakkı vardı hem

¹⁴ Allah'tan başka İlah yoktur ve Hazreti Muhammet onun elçisidir.

Satuk Buğra Han Gazi'nin annesine seslendiler: “Ey mazlum! Kendiniz konuşunuz. Bize izin veriniz ve deyiniz ki: ‘Benim oğlum sizlerin dinlerini viran edip Muhammed’in dinine girerse yetki sizde.’ Senin o oğlun bizim dinimizi viran kılmadan önce ‘Öldürebilirsiniz, size izin verdim.’ diye söyle.”

Kısa bir hikâye: Harun Buğra Han, ertesi gün bütün beylerini çağırıp bir araya topladı ve onlara seslendi: “Ey beyler! Bizim üzülmemize sebep olan aramızdan bir fitnenin çıkmasıdır. O fitneyi aramızdan yok etmez isek o hepimizi öldürecek.” dedi. Beyler, Harun Buğra Han’a seslendiler: “Ey Harun Buğra Han! Canımıza kastedecek olan fitneyi niçin ortadan kaldırmayalım ki?” dediler. Sonra da Hazret-i Sultan Satuk Buğra Han Gazi’yi öldürmek için planlar yaptılar.

Bu sözleri Satuk Buğra Han Gazi’nin annesi işitip feryat etti ve onlara; “Ey bahtsız kâfirler! Nice yıldan beri dünya nimetlerinden vazgeçerek zorluklarla büyüttüğüm sevgili oğlumu ne için günahsız, suçsuz yere öldürüyorsunuz?” diyerek aralarına daldı.

Harun Buğra Han’ın sözcüsü gelip: “Ey mazlum! Ey hatun! Boş yere konuşup bağırıp çağırma. Bu, sen duymadan daha önce öldürülmeliydi.

de ona yıllarca babalık yapmıştı. Kollarını göğse doğru kaldırarak “Ey Yüce Tanrı! Üvey babam Harun Buğra Han’ın benim elimde can vermesine müsaade etme. Onun günahlarını bağışla, kusurlarını toprak gibi ört.” diye dua etti. Yüce Tanrı, Satuk Buğra kulunun duasını kabul etti. Satuk Buğra Han dua eder etmez Yüce Tanrı’nın izni ile yer titreyerek yarıldı ve Harun Buğra Han’ı içine çekti. Satuk Buğra Han üvey babası için gözyaşı dökerken tan yeri ağarmaya, doğan güneş her yeri aydınlatmaya başlamıştı.

6. Bölüm

Harun Buğra Han ile yapılan savaştan sonra Satuk Buğra Han muzaffer İslam ordusunu toplayarak başkent Kaşgar’a geldi. Tellallar her yeri dolaşarak “Devir Sultan Satuk Buğra Han devridir.” diye bağurdılar. Satuk Buğra Han ve İslam ordusunun savaşı kazandığından herkes haberdar oldu. Ezanlar okundu. Satuk Buğra Han’a gazilik ünvanı verilerek hükümdar ilan edildi. Satuk Buğra Han hükümdar olduktan sonra yirmi bin kişi daha kendi isteğiyle İslamiyet’i kabul etti. Artık

Bizim dinimizi yok sayarak viran kılıp Muhammed'in dinine girmekten daha büyük günah mı var?" dedi.

Satuk Buğra Han Gazi'nin annesi çok üzüldü, ciğeri yandı ve onlara seslendi: "Ey bahtsız kâfirler! Benim oğlumu imtihan edin, sınavı yapın. Eğer Muhammed'in dinine girmişse seçim sizin elinizde, o zaman öldürün. Eğer imtihan edip sınamadan canına kıyacak olursanız benim oğluma yazık olur." dedi.

Satuk Buğra Han Gazi'nin öz babasının zamanından kalan hizmetkârlarından birisi şöyle dedi: "Satuk Buğra Han Gazi'nin annesi doğru söylüyor. İmtihan edelim, sınavalım. Ona göre davranalım." Harun Buğra Han beylerini toplayıp durumu değerlendirdi. Bir puthane yapalım, ona da duvarlarını tuğla ile ördürelim, dediler. Bir kişi gönderip Satuk Buğra Han'ı çağırdılar. O, çok beklemeden çıkıp geldi.

Harun Buğra Han: "Ey oğul! Biz, senin bizim dinimizden çıkarak Muhammed'in dinine girdiğinizi düşünüyoruz." dedi. Satuk Buğra Han Gazi, bu kâfirlerin huzurunda yemin etti. Harun Buğra Han ona inanmadı, daha doğrusu güvenemedi. Ona söylediler ki: "Bu duruma anneniz de razı olmadı. Biz

Müslümanlar kendilerini gizlemiyorlar, ibadetlerini serbestçe yapabiliyorlardı.

Dönemin tarihçileri yazdıkları kitaplarda Satuk Buğra Han'ın hükümdar olduktan sonra sürekli gazaya çıktığından bahsettiler. Satuk Buğra Han'ın yaptığı gazalar sayesinde İslamiyet doğuda Ceyhan Nehri'ne, batıda Ketek'e, kuzeyde Karakurum'a kadar yayıldı. Bütün bu diyarlarda beş vakit ezan okundu, Müslümanlar ibadetlerini serbestçe yaptı. Halk arasında Satuk Buğra Han gazaya çıktığı zaman atının ağzından ateşler çıktığı ve düşmanlarını yaktığı, Satuk Buğra Han kılıcını düşmanına doğrulttuğu zaman kılıcının uzayarak düşmanlarını yok ettiğine dair söylentiler yayıldı. Onun, Hazreti Süleyman'ın¹⁵ kudretine sahip olduğu dilden dile dolaşıyordu.

Satuk Buğra Han gazadan gazaya koşarken Hoca Ebu Nasr Samanî dünya işlerinden elini eteğini çekmişti. Yüce Tanrı'ya ibadet ederek zamanını geçiriyordu. Bir gün Hoca Ebu Nasr Samanî'nin kapısı çalındı. Gelen, emaneti sahibine teslim edecek olan Azrail'di.¹⁶ Hoca Ebu Nasr Samanî 961 yılında emaneti sahibine teslim ederek Hakk'ın rahmetine kavuştu. Onun cansız bedenini hizmetkârlarından birisi buldu.

¹⁵ Kur'an-ı Kerim'de adı geçen peygamberlerden biri.

¹⁶ İslam dinine göre Tanrı'nın insanların canını almakla görevlendirdiği melek.

bir puthane yapacağız. O puthanenin duvarlarını sen inşa edeceksin.” dediler.

Satuk Buğra Han Gazi; dinledi, düşündü, sonunda istemeye istemeye kabul etti. Ama “Acaba ne yapsam, ne söylesem de bu beladan kurtulsam ben?” diye düşündü. Endişelendi, ziyadesiyle üzüldü. Ama yapacak başka bir şey de yoktu. Geç oldu. Yoldaşları ile birlikte evlerine geri döndüler.

Gece yarısı hep birlikte kalktılar yola çıktılar. Satuk Buğra Han Gazi, yakın dostları ile Hoca Ebû'n Nasr Samanî'nin huzuruna varıp ona söyledi: “Ey saygıdeğer büyüğümüz! Harun Buğra Han benim Müslüman olduğumu, her nasılsa, sezmiş, beni imtihan etmek için puthane yaptırmaya karar vermiş. ‘O puthanenin duvarlarını önce sen tuğla koyup inşa edeceksin.’ diyor. Kabul etmez isem beni öldürecek. Eğer kabul edersem İslam dininden çıkıp küfre dâhil olurum ben. Ben ne yapmalıyım?” diye sordu.

Durumu Hoca Ebû'n Nasr Samanî'ye arz kıldılar. Hoca biraz düşündükten sonra şöyle cevap verdi: “Ey oğul! Kendini koruyabilmek için bazı şeylere göz yummak gerekiyor. Eğer bu işi gerçekleştiriyorken mescid duvarı yapmaya niyetlenirseniz Yüce Tanrı yaptığınız işten dolayı size sevap yazar.

Hemen Ebu Fettah'a ve Satuk Buğra Han'a Hoca Ebu Nasr Samanî'nin vefat ettiği haberi verildi. Hoca Ebu Nasr Samanî'nin cansız bedenini arkadaşı Şeyh Necmettin Attar ile Satuk Buğra Han yıkadılar. Cenaze namazına sekiz bin kişi katıldı. Hoca Ebu Nasr Samanî, cenaze namazı kılındıktan sonra Artuş'ta toprağa verildi.

Hoca Ebu Nasr Samanî'nin toprağa verildiği gece gazilerden biri beyaz bir atın üzerinde onu görmüş. Başında beyaz bir başlık, üzerinde beyaz bir gömlek varmış. Gazi, Hoca Ebu Nasr Samanî'yi görünce dili tutulmuş, şaşkınlıktan donakalmış. Şaşkınlığını üzerinden atınca Hoca Ebu Nasr Samanî'ye “Ey Hoca! Yüce Tanrı seni cennetine kabul etti mi?” diye sormuş. Hoca Ebu Nasr Samanî, “Yüce Tanrı beni cennetine kabul etti. Orada beni Kerbela şehitleri ile bir tuttu. Müritlerime söyle, gaza yolunu terk etmesinler. Tanrı için yapılan gazalara katılan kişilere büyük ödülleri var.” diye cevap vermiş.

Hoca Ebu Nasr Samanî ile gazi arasında geçen bu olay halk arasında dilden dile dolaşmış. Dönemin tarihçileri yazdıkları eserlerde halk arasında yayılan bu söylentiden de bahsetmişler. Hoca Ebu Nasr Samanî'nin “Gaza yolunu terk etmeyin” sözünü müritlerine miras olarak bıraktığını söylemişler.

Bu kâfirlerin belâsından da kurtulmuş olursunuz. Ne olur, üzülmeğin.” dedi.

Satuk Buğra Han Gazi bu sözleri duyunca çok çok mutlu oldu, çıkıp evlerine geldiler. Ertesi gün, tan ağarmış idi. Harun Buğra Han’ın bütün askerleri ve sipahileri puthanenin yapılacağı yerin çevresinde hazır olmuşlar, bekliyorlardı. Satuk Buğra Han Gazi’yi, Harun Buğra Han çağırıp şunları söyledi: “Ey oğul! Eğer siz hâlâ bizim dinimizde iseniz, bizim yaptıklarımızı yapınız. Bizim baş koyduğumuz işe siz de baş koyun. Biz bugün puthane yapmaktayız. Bu işe önce siz başlayın. İlk tuğlayı siz koyup duvarını örmeye başlayın, arkası gelir.” dedi.

Satuk Buğra Han Gazi, “Güzel söylediniz” deyip söylenenleri kabul etti, kollarını sıvayıp arkadaşları ile içlerinden, “Mescid niyetiyle” deyip iki tuğla alıp puthane yapılan yere getirip koydular. Dördüncü kere tuğla almaya gittiklerinde seslendiler.

Satuk Buğra Han’a seslenip: “Ey gözümün nuru, Ey oğul! Ciğerimin köşesi! Bundan sonra sizin nazik bedeninize ve kollarınıza iş yaptırmaya artık benim isteğim yok. Zaten şu yaptığınız işi de yaptırmamın bir amacı var idi. Artık sizden emin oldum. Bundan sonra ne yapmak isterseniz onu yapınız.”

7. Bölüm

Satuk Buğra Han, Hoca Ebu Nasr Samanî vefat ettikten sonra gazaya devam etti. Hitayların üzerine yürüdü. Onları yenerek İslamiyet’in Turfan bölgesine kadar yayılmasını sağladı. Uzun süren gazalar onu yormuştu. Son gazasına çıktığı zaman hastaydı. Bütün gün yarı baygın hâlde yatıyordu. Bir gün yarı baygın hâlde dinlenirken manevi dünyadan “Kaşgar’a dön” diye bir ses duydu. Ordusuna Kaşgar’a dönmek için buyruk verdi. Askerleri ile birlikte günlerce yürüyerek Kaşgar’a ulaştı.

Satuk Buğra Han, Kaşgar’a döndükten sonra bir yıl boyunca hastalığın pençesinde kıvrandı. Kendine geldiği zamanlarda yoldaşları ve Ebu Fettah ile sohbet ediyordu. Bu sohbetlerin birinde onlara, Ebu Fettah’ı vekili yaptığını söyledi. “Melekler, benim ruhumu dünyaya getirirken binlerce insanın ruhu temiz olarak bu dünyaya gelir ve yüz binlerce kirli işe karışır demişlerdi. Çok şükür, ne ben ne de Ebu Fettah kirli işlere karıştık.” dedi. Ebu Fettah, Satuk Buğra Han gibi bahadır bir savaşçı, Hoca Ebu Nasr Samanî gibi bilgili bir insandı. Satuk Buğra Han’ın hâline çok üzüliyordu. Ona, vekillik görevini en iyi şekilde yapacağına söz verdi.

dedi. O, bütün askerlerine izin verdi. Halk da işini yapıp dağıldı. Geç vakte kadar çalışıldı.

Satuk Buğra Han Gazi gece yarısı kalkıp yârenleri ile birlikte Hazret-i Hoca'nın huzuruna tekrar vardı. "Ey saygıdeğer hocamız! Buyurduğunuz gibi yaptık, kimse gerçekleri anlayamadı. Biz de kâfirlerin elinden kurtulup geldik." deyip durumu ayrıntılarıyla anlattı.

Satuk Buğra Han'ın Amcasına Karşı Ayaklanması

Sultan Satuk Buğra Han, Hoca Ebû'n Nasr Samanî'ye sordu: "Ey saygıdeğer hocamız! Ne zaman bu kâfirler bizim Müslüman olduğumuzdan haberdar olup sizin söylediklerinizi yapabileceğiz? Bunu öğrenebilir miyim?" dedi. Sonra Satuk Buğra Han Gazi, "Eğer uygun olur dersiniz, hücum edip Müslümanlıktan nefret edenleri kırayım. Belki de Yüce Tanrı bize zafer nasip eder." dedi.

Hazret-i Hoca Ebû'n Nasr Samanî: "Eğer gayret edersen cesur düşüncen gerçekleşir." deyip Sultan Satuk Buğra Han Gazi'ye istediği izni hiç tereddüt etmeden verdi. Satuk Buğra Han Gazi yüksek sesle duayı okudu: "Ey Hoca! [(ve) huve'l-kahiru fevka 'ibadihi...] yani Tanrı isterse kulları kahredebilir. İnşallah bu kâfirleri

Ebu Fettah, Satuk Buğra Han tarafından vekil yapıldıktan sonra devlet işleri ile ilgilenmeye başladı. Satuk Buğra Han'a verdiği sözü tutmaya çalıştı. Bir gün Hazreti Hızır, Ebu Fettah'ın kapısını çalarak Satuk Buğra Han'ın ecel şerbetini içmek üzere olduğunu söyledi. Ebu Fettah, bu duruma çok üzüldü. İçi yanıyordu. Şeyh Necmettin Attar'ı da yanına alarak Satuk Buğra Han'ın yanına gitti. Onunla son kez görüşüp helalleşmek istiyordu.

Şeyh Necmettin Attar ile Ebu Fettah, Satuk Buğra Han'ın huzuruna çıktılar. Satuk Buğra Han ayağa kalkamayacak kadar bitkin düşmüştü. Başucunda duran Ebu Fettah'a ve Şeyh Necmettin Attar'a yorgun bir sesle şunları söyledi:

- Ey yolda bana yoldaşlık eden dostlarım, ecel vakti geldi. Can kuşu tenden uçmak üzere. Sizlere vasiyetimdir, Hazreti Muhammet'in dinini koruyun. Çocuklarım çok küçükler. Onlara sahip çıkın ve iyi yetişmelerini sağlayın. Hayatınız boyunca mert insanlar olmaya çalışın. Ben bu dünyadan göçeceğim için üzülmeyin. Yüce Tanrı Kur'an-ı Kerim'de bir kulun ecel geldiği zaman öleceğini, ölümü ne bir saat ileri ne de bir saat geri alamayacağını söylüyor. Toprakta geldik tekrar toprağa döneceğiz.

kahreder ve onlara azap verir. Bizi bu hayırsızlara galip getirir.” dedi. Yine Satuk Buğra Han söyledi: “Ey saygıdeğer kişi! [tevekkeltu ‘ala’llahi vela hü resulullah] yani ben Yüce Tanrı’ya ümidimi bağladım. Yüce Tanrı, inşallah ümidimi gerçekleştirir. Yüce Tanrı’dan isteyiniz. Asker az olsun. Önemli olan isteğin bulunması. Ben gidip savaşıcağım.” dedi. Sonra saldırıya geçme konusunda görüş birliğine varıldı.

Halktan bazı kişiler de Müslüman oldular. Fakat kâfirlerden korktukları için bir yerde oturup sessizce Yüce Tanrı’ya kulluk yaptılar. Hazret-i Hoca Ebû’n Nasr Samanî diyordu ki: “Saygıdeğer bir kişi buraya gelecek.” Onu anlamışlardı. Altı aydır bir yerde toplanmışlardı. Altı yüz kişi bir araya toplanıp kendi aralarında böyle konuşuyorlardı.

Kısa bir hikâye: O gece geçti. Ondan sonraki gece, o akşam Satuk Buğra Han Gazi, kırk yâreni ile Hazret-i Hoca Ebû’n Nasr Samanî’nin huzuruna gelip seslendi: “Ey saygıdeğer hocamız! Artık gecikmenin ve bekleyip zaman kaybetmenin bir anlamı yok. Harekete geçiyoruz. İşimizin arkasına düşelim. Sabah tan vakti ağarınca kendimiz gitmemiz gereken yere gidelim.” dediler.

Hazret-i Sultan, Hazret-i Hoca Ebû’n Nasr Samanî ve bütün

Cenazemi Ebu Fettah yıkasın, kefenimi Şeyh Necmettin Attar diksin.”

Satuk Buğra Han, dostlarına son sözlerini söyledikten sonra dilinden şu mısralar dökülüverdi ve Hakk’ın rahmetine kavuştu:

*Akan gözyaşım denizlere dek ulaştı
Cebrail utanma perdemi yırtıp attı*

*Ey dost! Gönlündeki kuşu sen terbiye et
Kanatsız kuş olmaz derler, sensiz de cennet*

*İhlâslı olanlar dergâhın sırdaşıdır
Dergâhın sırdaşları ihlâslı kullardır*

*Miskin Han Satuk, kurtuluş yurduna varıp
Sefere çıktı, riyazeti azık alıp*

Tarihçiler, Satuk Buğra Han’ın dilinden dökülen mısraların onun son sözleri olduğunu yazdılar. Tarihçilerin eserlerinde anlattıklarına göre Satuk Buğra Han tıpkı Hazreti Muhammet gibi bir pazartesi günü vefat etmiş. Cenaze namazı binlerce kişi ile kılınmış. Cenazesi, Ebu Fettah tarafından yıkanmış, kefenini Şeyh Necmettin Attar dikmiş. Hayatının büyük bir kısmını gazalarda geçiren ermişlerin hakanı Satuk Buğra Han, Artuş şehrinde toprağa verilmiş. Toprağa verilirken mezarından

Müslümanları yanına alıp yola koyuldu. Harun Buğra Han'ın ordusunu hedef aldılar, sefere çıktılar. Hoca Ebû'n Nasr Samanî kollarını göğse doğru kaldırıp dua etmeye başladı: “Ey büyük Tanrım! Güzel ihsanlarınla kâfirlere ağır uyku ver. Müslümanlara zafer nasip et ve kâfirlere kötülük ver.” diye dua etti. Yüce Tanrı, Hoca'nın dileklerini yerine getirdi. Bu Hak dinin düşmanlarına ağır uyku verdi. Öyle ki belinden tutup götürsen farkında değillerdi.

Kısa bir hikâye: Bu İslam askeri, kâfirlerin ordusuna saldırdı. Orada dört bin at ahırda idi. Ot, arpa yiyip duruyorlardı. Onların hepsini aldılar. Savaş silahlarını da kendilerine yetecek kadar oradan aldılar. Bir aylık azığı da yanlarına aldılar. Bazı kâfirleri uykuda iken öldürüp yürüdüler. Fakat kâfirlerin hiçbiri duymadı bile.

Müslümanlar sabah aydınlık olana kadar yol yürüdüler. Sabah vaktinde Tivetağ'a ulaştılar. Ertesi gün öğle vakti olmuş idi. Harun Buğra Han kırk bin kişi ile gelip İslam askerinin çevresini kuşattı. Savaş düzenine girdi. Müslümanların yiğitleri ve kahramanları cenk silahlarını kuşandılar. Dağ deresinden gelip meydana girdiler, cenk etmeye başladılar. O gün akşam namazına

ve kul rabbi enzilni munzelen mubareken ve ente hayru'l-munzilîn¹⁷ ayetini söyleyerek ruhunun Yüce Tanrı'ya dua ettiğini duyanlar olmuş.

Satuk Buğra Han bu dünyadan göçtükten sonra onun soyundan gelenler İslamiyet'i yaymak, zalimlere ders verip mazlumlara korumak için gazalara devam etmişler. Satuk Buğra Han'ın Kaşgar'da yaktığı ateş önce tüm Türkistan'ı sonra da dünyayı aydınlatmış. Bütün ermişler, bilgeler, dervişler önce Tanrı'nın ve Hazreti Muhammet'in sonra da Satuk Buğra Han'ın adını anarak dua etmişler.

Mazlumlara kol kanat geren, düşmanlarına bile merhamet gösteren Satuk Buğra Han'ın ruhu şad olsun, mezarı ışıkla dolsun. Yüce Tanrı günahlarını bağışlasın, soyundan gelenleri doğru yoldan ayırmasın.

¹⁷ Allah'a, “Beni kutlu bir yere ulaştır. Sen ulaştıranların en hayırlısısın.” de.

kadar çok şiddetli savaş oldu. Müslüman olmayanlardan beş bin kişi cehenneme gitti. Müslümanlardan iki kişi yaralandı. Kâfirler kırıldı, yatıp yere düştüler. Ertesi gün İslam dini muhalifleri, yine altı bin kişi ile gelip meydana dizildi. O zamana kadar kâfirlerin arasında iken sonradan Müslüman halk tarafına kaçıp gelen İslam leşkeri sayısı altı bine ulaştı.

Kısa bir olay: O gün zaman ilerledikçe yüzden fazla savaş meydana geldi. Yedi gün boyunca her gün savaş yapıldı. Her gün kâfirler kırıldı. Sonunda Müslümanlar zaferi kazandı. İslam askerinin sayısı günden güne arttı, on iki bine ulaştı. Bu arada pek çok gün geçti. Müslümanların yiyeceği bitti. Artık besili atları kesmeye başladılar.

Bir gün Müslümanlar bir araya toplanıp Hoca Ebû'n Nasr Samanî'nin huzuruna gelip “Ey saygıdeğer hocamız! Biz daha ne kadar savaşacağız? Yiyecek tükendi, atlar zayıfladı ve yiğitler artık âciz oldu. Bizim sizden bir isteğimiz var.” deyip arz kıldılar.

Hazret-i Hoca: “Ey Müslümanlar! İstedığınızı söyleyin.” dedi.

Müslüman askerleri: “Ey saygıdeğer hocamız! Gece baskını yapalım. Yüce Tanrı ne nasip etti ise onu görelim.” dediler.

Hazret-i Hoca “İsteğiniz kabul edilmiştir.” dedi.

Müslümanlar, on iki bin kişi savaş silahlarını kuşandı, hazırlıklarını yaptılar, başlarında tuğları var idi. Atlarına binip gece baskını yaptılar. Yürüyüp kâfirlerin başına geldiler. Hazret-i Hoca Ebû’n Nasr Samanî, tekrar elini göğze kaldırıp dua etmeye başladı. Dua üzerine Yüce Tanrı, kâfirlerin kollarının dermanını kesti, kaygılandırdı ve onlara derin uyku verdi.

Satuk Buğra Han Gazi atından indi, kılıcını kınından çekti. Harun Buğra Han uyku hâlinde yatıyordu. Bir hizmetkârı çerçöp arasında mum yakmış oturuyordu. Harun Buğra Han’ın başını keseceğim diye kılıcı ona doğru yönlendirdi. Yine gönüllerinden geçti ki bu doğru değildir. Düşmanı uykuda öldürmek nâmertliktir. Bunu ancak cesareti olmayan âcizler yapar. Doğrusu şudur ki bu kâfiri uyandırıp imana davet etmeli. Şayet Allah’ın yoluna girerse, Yüce Tanrı’ya iman getirirse, Hazret-i Resulullah’ın dinine girerse güzel. Eğer razı olmaz ise işte ondan sonra başını keselim dediler.

Daha sonra kendi aralarında konuşmaya devam ettiler: “Her ne kadar kâfir olsa da adalet şarttır. Herkese âdil davranmak her zaman geçerlidir.” deyip

kılıcının ucunu ayaklarına dayayıp azıcık batırdı. Harun Buğra Han can acısı ile uyandı. Gördü ki Satuk Buğra Han gazi, kılıcını kından çıkarmış, ucunu kendisine dayamış, başında durmaktadır. Harun Buğra Han durumu fark edince: “Ey Sultan Satuk Buğra Han Gazi! Şu anda büyüklük sende. Bana niçin böyle yapıyorsun, sebep nedir?” dedi.

Satuk Buğra Han Gazi ona şöyle dedi: Bana bunları sorma. Ayağa kalk, vaktini fırsat ve ganimet say. Hemen: *[La ilahe illa'llah; Muhammeden resulu'llah]* de, salavat getir.” dedi. O Yüce Tanrı'yı tanımaz, kalbi mühürlenmiş kişi kabul etmedi. Satuk Buğra Han Gazi, doğruları kabul ettirmek için ona pek çok şey söyledi. O cehennem yolcusu Müslüman olmadı.

Satuk Buğra Han Gazi, kılıç kullanmayı çok iyi biliyordu. Onu rahatlıkla orada öldürebilirdi. Ama yapmadı. Karşıdaki kişinin onun üzerinde tuz hakkı, babalık hakkı vardı. Kendisi bir şey yapamazdı. Ama tuz hakkı ve babalık hakkı olsa da bir de Tanrı'nın emri vardı. Bu durumda dua etti: “Ey Yüce Tanrı'm! Sen Kahhar sıfatınla gazap kıl, bu kâfirin saadeti de kandisi de yere batsın.” dedi. Satuk Buğra Han Gazi'nin, o şerefli insanın duaları kabul olundu. Hemen dünya sallanmaya başladı, Harun Buğra

Han'ın olduğu yer yarıldı. Toprak onu içerisine doğru çekmeye başladı.

Satuk Buğra Han Gazi, ona ısrarla seslendi: “Ey kâfir! Gördün mü? Hadi imana gel! İslamiyet’i kabul et! Kabul edersen ben sana dua edeceğim, Yüce Tanrı seni bu beladan kurtarsın, diyeceğim.” diye nasihat etti.

Harun Buğra Han cevap verdi: “Ey Sultan Satuk! Yere girmeyi tercih ederim. Senin dinine girerek Müslüman olup senin söylediklerini söyleyeceğime, senin istediklerinin olacağına, yere girerim. Yere girmeyi tercih ederim.” deyip kabul etmedi.

Sultan Satuk Buğra Han Gazi, bu durum karşısında çok öfkeleni. Yeniden dua etti. Harun Buğra Han’ı yer tamamen tutup yok etti. O kaybolup gitti. İşte o anda, o mutluluk zamanında güneş yeniden doğdu ve her yer aydınlık oldu.

Satuk Buğra Han’ın Zaferi ve Türklerin Topluca İslamiyet’i Kabulü

Sultan Satuk Buğra Han: “Ey velîler! İslam’ın davulunu benim adıma dövmeye başlayın. Minareye çıkıp: *‘Devir Sultan Satuk Buğra Han devridir.’* diye söyleyin. Bunları söyleyen güzel insan evliyalarındandır. Herkese duyurun, namazın ezanını yüksek sesle okuyun” diye emir verdi.

Tellallar davul çalmak ile meşgul oldular. Müslüman olmayan halk, İslam askerinin galip geldiğinden haberdar oldu. Herkes cenk silahlarını kuşandı, Müslümanlar, Müslüman olmayanlar ile namaz başlayıncaya kadar cenk ettiler. Bazıları, “atın aşık kemiğine kadar kan yürüdü” ve bazıları da “tırnağına kadar her yer kan doldu” derler. Ama doğrusu şudur ki yerin yüzü tamamen kan oldu.

Kısa bir hikâye: O gün Yüce Tanrı’nın inâyeti ile Hazret-i Muhammed Mustafa *[salla’llahu ‘aleyhi vesellem]* ‘nın yardımları ile yirmi bin kişi Müslüman oldu. Onlar imanın mutluluğu ile müşerref oldu. Gaziler zafer kazandı. Müslüman olmayanlar yenildi. O gün Satuk Buğra Han Gazi’de pek çok keramet görüldü. Bu kerametlerden birisi Harun Buğra Han’ın, Satuk Buğra Han Gazi’nin duası ile yere batmasıdır. Yine başka bir kerameti de kılıçta görüldü. Satuk Buğra Han Gazi’nin kılıcı bütün halkın kılıcına denk idi. Her ne zaman düşmana uzatsa kırk kez uzar, düşmanı biçerdi. O kadar çok kişi katletti ki anlatılamaz. Şöyle anlattılar: Yine bir başka kerameti de atıdır. Satuk Buğra Han Gazi’nin atının ağzından ateş çıkar, düşmanların tarafına doğru gider ve onları yakardı.

Müslüman olmayanlar bu olaydan sonra bölük bölük Sultan Satuk Buğra Han'ın karşısında kelime-i şahadet getirip Müslüman oldular. O gün Hazret-i Sultan Satuk Buğra Han'a "*gazilik*" unvanı verdiler. Bazıları o zaman Satuk Buğra Han'ın on iki buçuk yaşında olduğunu söylerler.

Herkes bilsin ki Satuk Buğra Han Gazi, mutluluk ve huzura çok küçük yaşta ulaştı. İslam'ın mutluluğu ile müşerref olup gazilik unvanını aldı. İslamiyet'i serbest etti. Ama şu iyi bilinsin ki Satuk Buğra Han Gazi on iki buçuk yaşlarında gaza ile meşgul oldu. Bu olaydan sonra da yaz aylarında Müslüman olmayanlar ile gaza yaptı. Kış aylarında ise Yüce Tanrı'ya ibadet ederdi.

Satuk Buğra Han Gazi, doksan altı yaşına kadar yaşadı. Ta Belh şehrinin önündeki Amuderya yani Ceyhan nehrine kadar, bu tarafta da batı tarafında Ketek denilen yere kadar, kuzey tarafında Karakurum denilen yere kadar kılıcıyla Müslüman olmayanları Müslüman yapıp Hazret-i Resulullah'ın dinini ve şeriatini kabul ettirip yaygın hâle getirdi.

Satuk Buğra Han Gazi'nin Mucizeleri

Kısa bir hikâye: Sultan Satuk Buğra Han Gazi bir gün yine gönlü kalkıp av yapmaya gitmek istedi. Bütün arkadaşları ile atlanıp sahra tarafına ava

çıktı. Av avlayıp yürüdüler. Karşılarına bir geyik çıktı. Sultan Satuk Buğra Han Gazi geyiği kovalamaya başladı. İyice gözledi, dört ferseng yerden ok atıp geyiği yıktı. O geyiği tutup boğazladılar, derisini yüzüp hazırladılar. Ateş yakıp kebab yapmak ile meşgul oldular. O sırada Satuk Buğra Han Gazi'nin yârenleri de geldi. "Kebabı yiyelim ama bunun tuzu yok." dediler. Satuk Buğra Han Gazi göğsüne doğru bakıp dua etmeye başladı. Gaipten bir parça tuz peyda oldu. O tuz ile kebabı yediler. Tuzun artan kısmını Sultan Satuk Buğra Han Gazi bir dağ tarafına taşıdı. O dağ baştan ayağa tuz oldu. Bu tuz dağı kıyamete kadar tükenmeyecek durumdadır.

Hazret-i Sultan'ın çok çok kerametleri var. Bu kerametler halkın arasında çok bilinir ve meşhurdur. Herkes bilsin ki Hazret-i sultan Satuk Buğra Han Gazi; peygamberlerin sonuncusu, bütün güzelliklerin tacı Muhammed Mustafa *[salla'llahu 'aleyhi vesellem]* 'nın aziz ve temiz ruhlarından terbiye almış ve Üveysî olmuş idi. Onda Hazret-i Süleyman'ın özellikleri var idi. Ama şu gayet açıktır ki Hazret-i Hoca Ebû'n Nasr Samanî'den eğitim alıp kemale erdi. Hazret-i Sultan Satuk gazalarla meşgul olduğu için hiç müridi olmadı. Herhangi bir kişiyi yanına alıp kemale erdiremedi.

Kısa bir hikâye: bir yıl atlanıp Hıtay tarafına gazaya çıktılar. Yüce Tanrı'nın inayeti ile ta Turfan'a kadar İslamiyet'i kabul ettirdiler. Satuk Buğra Han Gazi günlerce yürüdü, yolda hastalandı, yolu kaybetti. Bu hastalık hâlinde Satuk Buğra Han Gazi'ye "Kaşgar'a dön!" diye işaret oldu.

Satuk Buğra Han Gazi'nin Hastalanması

Satuk Buğra Han Gazi günlerce yol yürüyüp Kaşgar'a ulaştı. Hasta oldu, bir yıl boyunca hasta olarak yattı. Sonra o hastalık zamanlarında bir gün bütün yârenlerini yanına çağırıp onlara seslendi: "Ey yârenler! Durumu öğrenmenizi istedim. Vaktiyle benim ruhumun arştan bu dünyaya gelmesi sırasında, melekler ruhumu getiriyorken gökyüzünün her tabakasında bana şöyle söylediler: "Yüz binlerce senin gibi temiz ruh, bulanık yerden dünyaya gelir. Onlar dünyada yüz bin kirli şeye karışır, günaha batar." deyip beni uyardılar. El-hamdülillah, meleklerin dediği gibi hiçbir kirli işe bulaşmadım." dedi.

Satuk Buğra Han Gazi bu sözleri söylerken, bir Üveys halkı var idi. Dünyada günah işlemeyen kaç kişi var ki diye düşündü. Sultan Satuk Buğra Han'ın sözlerini inkâr etti. Sultan Satuk Buğra Han Gazi'yi inkâr ettiği ona malum oldu.

Hemen bu dervişin dervişlik yolunu bağladı ve veliliğini yok etti. Hazret-i Sultan'ın mübarek gönülleri kırıldı. Hemen o anda bu dervişin velayeti yok oldu. Daha sonra hiçbir şekilde dervişliğinin yolu açılmadı.

Kısa bir hikâye: Bu derviş, Satuk Buğra Han Gazi'yi inkar ettiğine binlerce kez pişman oldu. Sonunda Hazret-i Ebu'l Fettah'ı, Şeyh Necmeddin-i Attar'ı aracılığıyla kıldı. Ziyadesiyle dua etti, Hazret-i Hoca Ebû'n Nasr Samanî'nin ruhundan şefaât istedi. İnkârına tövbeler kılıp Satuk Buğra Han Gazi'nin ayaklarına kapandı.

Hazret-i Hoca Ebû'l Fettah, Şeyh Necmeddin Attar, Hoca Alemdar bu dervişin affedilmesi isteğini Satuk Buğra Han Gazi'den dilediler. Satuk Buğra Han Gazi, onun ayıbını affetti, bu derviş için hep birlikte Fâtîha okudular. Derhal bu dervişin dervişlik yolu açıldı, onun gönlüne delilik düştü.

Kısa bir hikâye: Satuk Buğra Han Gazi, bir süre hastalık ile mücadele ettikten sonra ecel geldi. Bir gün oturmuş konuşuyorlardı. Derviş suretinde bir kişi içeri girip “şey’ullah” dedi. Hazret-i Sultan: “Bu nasıl bir kişi, acaba bunun niyeti nedir?” diye düşündü. “Ey derviş! Sen ne istiyorsun?” dedi. Orada bu derviş: “Ey âlemin sultanı! Akıllı kişi her işi işaret ile bilebilir, bazen konuşmak iyi

değildir.” dedi. Satuk Buğra Han Gazi’ye malum oldu ki Azrail, emanetini almaya gelmiş.

**Hoca Ebû’n Nasr Samanî’nin Oğlu
Hoca Ebû’l Fettah ve Satuk Buğra
Han Gazi**

Daha önce başka bölümlerde anlatılmıştı. Hazret-i Hoca Ebû’n Nasr Samanî’nin oğlu Hoca Ebû’l-Fettah, Satuk Buğra Han Gazi’nin halifesi idi. O Hoca Ebû’l Fettah; keramet, velayet, gaza kılmak ve bahadırılık konularında Satuk Buğra Han Gazi ile konuşurdu. Bazı sebeplerden dolayı Satuk Buğra Han Gazi her zaman yârenlerine şöyle derdi: “Halife Hoca Ebû’l Fettah’ı sıradan insan gibi görmeyin. O çok bilgili, keramet sahibi ve cesur bir insandır.” Ama bir zaman sonra Hoca Ebû’l Fettah, harp sırasında yaralandı. Zaman zaman ona nöbet geliyordu. Nöbet geldiği zaman sarhoş develer gibi ağzından köpük gelirdi. Bu sebepten dolayı Hazret-i Hoca Ebû’l Fettah’a “Buğra” derlerdi. Satuk Buğra Han Gazi ile keramet, bahadırılık ve kuvvette denk oldukları için Hoca Ebû’l Fettah’ın mübarek adını “Buğra”, “Buğra Han” verdiler.

İşte bu bakımdan Hoca Ebû’l Fettah, zamanın emiri ve Allah’ın sevgilisi Şah-ı Merdan Hazret-i Ali’nin *[keremu’l-lahu vechehu]* temiz

ruhlarından terbiye almış ve cezbeyle tutulmuş olması yönüyle Hoca Ebû'l Fettah'a kahramanlıkta, güçlülükte Satuk Buğra Han'dan başka [hiçbir] kişi denk değildi, yani kahramanlıkta, güçlülükte Satuk Buğra Han'dan başka [hiçbir] kimse onunla yarışamazdı.

Satuk Buğra Han Gazi'nin Tanrı'ya Yürümesi

Bir gün Hazret-i Hoca Ebû'l Fettah, halvethanesinde oturuyordu. Hazret-i Hoca Hızır gelip selam verdi: “Ey Ebû'l Fettah! Neler yapıyorsun, hangi işler ile meşgul olup oturuyorsun? Hadi kalk bakalım. Vaktimiz dar, fırsat ganimet, Yüce Tanrı'nın dergâhı da yakın. Bu diyarlarda İslam'ı kabul ettiren Hazret-i Sultan Satuk Buğra Han Gazi'nin yanına gidelim, şimdi Azrail, İslam dinini daha da kutsal yapan, yeryüzünün süsü, İslam'ın ve Müslümanların güneşi, milletin dininin mumu, gerçek ehlinin delili, âriflerin padişahı ve İslam dininde yürüyenlerin öncüsü yani Hazret-i Sultan Satuk Buğra Han Gazi *[kaddesa'llahu sırrahu'l-aziz]* ‘ye ecel erişti.” diye haber verdi.

Fırsatı ganimet bilip sohbet ettiler. Sohbet sırasında Hoca Ebû'n Nasr Samanî'nin oğlu Hoca Ebû'l Fettah: “Ey Hızır! Benim bu durumdan haberim var

idi. Sizin gelmenizi bekledim, o yüzden geciktim.” dedi. Hazret-i Hoca Ebû'l Fettah, Hazret-i Hızır ile yola çıktılar. Yürüdüler, gitmeleri gereken yere ulaştılar. Sultan Satuk Buğra Han'ın hizmetkârları önlerine geldi: “Ey Hoca Ebû'l Fettah! Yolda çok yorulmuşsunuz. Halvethanesine, Hazret-i Hoca Hızır ile girdiğinizi görürse Satuk Buğra Han Gazi çok mutlu olur.” Karşılıklı selamlaşıp mutluluğu paylaştılar, oturdular.

Hazret-i Sultan bu azizi gördü: “Tam korku anında geldiler. Ben sizlere bakıp bekliyordum, oturuyordum.” dedi. Benim amacım sizler ile hayırlaşmak idi. Benim ruhumun şahbazı, asıl vatanım arştır. Şundan dolayı uçmaktan telaşlandım. Şirin can kuşu, ten kafesinin çevresinden uçup gitme endişesi taşıyor. Uçana kadar fırsatı ganimet bilip bir fâsıl sohbet daha yapalım. Çünkü bu yolda dostlardan ve kardeşlerimden her iki dünyada da ayrı olmak çok zor olacak. Ama kulluğun mertebesi için ne ilaç kullanmak gerektir? Ne olursa olsun, Yüce Tanrı'nın kazasına rıza vermek gerek. Her ne zaman olursa olsun ecel oku denk gelince ölümün şerbetini tadacaksın. Onu ertelemek elbette mümkün değildir.”

Kısa bir söz: Yüce Tanrı, Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyuruyor: [*...fa iza ca'e ecelehum (fe) la yeste' hirune sa'aten ve*

la yestakdimun]. Yani kula ecel ne zaman gelirse o saat ölür. Ne onu bir saat geciktirebilir ne de geri alabilir. Tanrı bu şekilde söylemiştir.

Bir tabakta kızıl gül, iki renkli bir elma, bir camda şerbet burada, yerde hazır oldular. Gökyüzündeki bütün melekler oturan kişilerin gözüne göründüler. Satuk Buğra Han Gazi'ye malum oldu ki dar vakit gelmişti. Hemen halka nasihat etmeye başladı. Şunları söyledi: “Ey halife Ebû'l Fettah! Benim vasiyetim size şudur: Peygamberimizin dinini koruyun. Şeriatini biz size teslim ettik. Ona çok hassasiyet gösterin. Benim çocuklarım küçük kaldı. Onların terbiyesiyle ilgilenip yetişmelerini sağlayın. Çocuklarım bu dünyada yanlış bir iş yapsa kıyamet günü Yüce Tanrı'nın huzurunda ben utanırım. Ey Abdü'l Fettah! Bana benzeyin. Benim yürüdüğüm yolda yürüyün. Ahiretin yüz aklığını bulun. Ben daha fazla konuşmayayım artık. Siz akıllı kişiler olarak himmetinizi esirgemeyin. Merdane olun, *[hak subhanehu ve te'ala]*'dan doğruluk isteyin. Kâinatın serveri, bütün varlığın özü yani Hazret-i Muhammed Mustafa'nın ruhundan medet ve yardım isteyin. Beni ileriki zamanlarda yâd edin.” dedi. Oradakiler ağladılar.

Hazret-i Hızır ile ahiret seferi için izin alıp vedalaştılar. Sonra Hoca Abd'ül

Fettah, Şeyh Necmeddin Attar, Hoca Alemdar’a seslenip şunları söyledi: “Ey Buğra’m Hoca Abdü’l Fettah! Beni siz yıkayınız. Şeyh Necmeddin kefenimi diksin. Hoca Alemdar ise kabrimi düzenlesin.” deyip vasiyet etti.

Daha sonra kendi aralarında konuştular. “Yüce Tanrı’ya güvenip bel bağladık. Gam yemeyiniz, üzülmeyiniz. Tanrı’nın gerçek dostları ölmez. Sonuçta sadece halkın gözünden yok olur. Topraktan olan vücut, toprağa gidip toprak olacaktır. Ruh öz hâlinde sonsuza kadar kalacaktır. Sonunda sizler bile bırakıp geleceksiniz.” deyip bir tabakta bir kıvılcık gül, bir elma alıp el sürdüler. Bir elmayı bölüp yediler. Camdaki şerbetten içtiler. “*El-hamduli’llah, el-hamdu li’llah*” deyip kelime-i tayyibeni ve kelime-i şahadeti okudular. Ondan sonra yükseldi, üç merteye döndü, şu beyitleri okudu. Beyitler:

Akan gözyaşım deryaya / denize ulaştı (bu kadar çok ağladım)

(Cebrail), utanma perdemi / pendesini baştan ayağa yırttı

Benim yüzümü seher vakti yüce menzile tutar

Firdevs cennetinde otururken Mustafa görür

*Ey dost! Gönül kuşunu çok terbiye edip
huzur buldu*

*Kanatsız kuş olmayacağı gibi, sensiz
cennet de olmaz*

*İhlaslı olan kişi dergâhın mahremi /
sırdaşı oldu*

*Dergâhın mahremi / sırdaşı olan kişiler
ihlaslı oldu*

*Âşıkı miskin Sultan Satuk, kurtuluş evine
/ yurduna varıp*

*Riyazeti seçerek yalnız / tek başına sefere
çıktı*

Bu beyitleri okuduktan sonra canını Hakk’a teslim etti. O gün düşünbe günü idi. Kuşluk vaktinde Hazret-i Resulullah’ın sünnetleriyle daru’l fenadan daru’l bekaya göçtüler. Hazret-i Resulullah da düşünbe günü kuşluk vaktinde âleminden göçüp gitmişti.

Satuk Buğra Han Gazi’nin Cenaze Töreni

Kısa bir hikâye: Her tarafa insanlar gönderdiler. Bütün halk toplanıp geldi. Sultan Satuk Buğra Han Gazi’nin cenazesini hazırlayıp vasiyetlerini yerine getirdiler. Hazret-i Hoca Abdü’l Fettah onun cenazesini yıkadı. Sonunda Sultan Satuk Buğra Han Gazi’nin cenazesini

hazırladılar, “Teberreke” okudular, tabutu alıp namazgâha bıraktılar. Hazret-i Sultan Satuk Buğra Han Gazi’nin namazına iki yüz kemale erişmiş yetkin velî, âlimlerden yetmiş kişi, gazilerden yirmi iki bin kişi, toplam otuz yedi bin seksen yedi kişi katıldı. Hazret-i Sultan Satuk Buğra Han Gazi’yi Kaşgar’da Aştınartuş’ta Meşhed denilen yere defnettiler. Henüz mezarın ağzına tuğla koyulmamıştı ki Hazret-i Sultan Satuk başını kaldırıp mezarda oturdu ve güzel sesi ile şu ayeti okudu: “[*(ve kul) rabbi enzilni munzelen mubareken ve ente hayru’l – munzilîn*]. Yani “Ey Yüce Tanrı! Mübarek yerleri sen biliyorsun. Sen bütün her şeyi verensin.” dedi. Daha sonra ululara yakışır bir şekilde kible tarafına bakıp yattı.

Cenazeye katılan halk mezarın ağzına tuğla dizip sonra toprak attılar. Bu olay, dört yüz yirmi dokuz tarihinde meydana geldi. Bazıları şöyle anlatıyor: Sultan Satuk Buğra Han’ın cenazesi götürülürken yüzüne örtü takan bir kişi arslana binmiş, cenazeyi taşıyan halktan tabutu alıp kayboldu diye rivayet ederler. Bazıları da halk, Hazret-i Sultan Satuk Buğra Han’ın kaybolduğunu söyler. Ama doğrusu şudur: Hazret-i Sultan Satuk Buğra Han Gazi dünyadan göçtü. Cenazesi, Artuş’ta Meşhed’e defnedildi.

Kısa bir hikâye: O gece gazilerden bir kişi, âlimlerden üç kişi, halktan üç kişi Hazret-i Sultan Satuk Buğra Han'ın padişahlık yapıp kalabalık bir asker ile ava gittiğini görmüşler. Sonra gelip ona sormuşlar: “Ey ulu kişi! Yüce Tanrı size nasıl davrandı?” diye sormuşlar. Hazret-i Sultan Satuk: “Ey yârenler! Yüce Tanrı, o dünyada verdiği mutluluğun yüz katını da burada verdi. Ey gaziler! Dostlara söyleyin. Bana çok güzel bir makam nasip oldu. Benim yürüdüğüm yolda yürüsünler. Benim yaptığım işleri yapınlar. Benim bulduğum mutluluğu bulurlar ve yine halifem Hoca Abdü'l Fettah'a söyleyin. Beni çok çok ansın. Benim karşıma tarafsız gelsinler.” dedi.

O zaman Hoca Abdü'l Fettah, canugönül ile kabul etti. Aşk zevki galip geldi. Üç mertebe döndü, sonra: “*Bismi'llahi'r-rahmani'r-rahim,* Ey Yüce Tanrı'm! Hiç engel yok, canımı al.” dedi.

O zaman Hazret-i Sultan Satuk'un ruhu hazır olup dostuna seslendi: “Ey Hoca Abdü'l Fettah! Sizin itikadınıza ve ihlasınıza rahmet olsun. Bu arada ne yapın yapın, hangi şartlarda olursa olsun memleketi koruyunuz. Benim çocuklarımı eğitin, iyi insan olsunlar, kemale erişsinler. Ondan sonra benim karşıma gelin.” dedi.

Kısa bir hikâye: Hoca Abdü'l Fettah, üç yıl daha ömür sürüp ondan sonra dünyadan göçtü. Hoca Abdü'l Fettah, mezara koyulduğunda, Hazret-i Sultan Satuk gibi şu ayeti okudu: *[rabbi la tezerni munzelen mubareken ve ente hayru'l-munzilin]* Onun ayet okuyuşunu herkes duydu. Bu ayetin manası yukarıda söylendi. Mezar başında bekleyen halk, bu sesi işitip feryat etti.

Hazret-i Hoca Abdü'l Fettah mezarından seslendi: “Ey halk! ‘*uskutu rahmekumu’llah.*’ Yani yok olun. Yüce Tanrı size rahmet kılsın. Bu sesi işitip mest oldular. O gece Şeyh Necmeddin Attar, Hoca Abdü'l Fettah’a, “Yüce Tanrı size ne için geldi?” diye sordu. Hazret-i Hoca Abdü'l Fettah el sallayıp “Ey Şeyh Necmeddin! Benim ruhum Hazret-i Sultan Satuk Buğra Han’ın ruhuyla birlikte yürüdü. Dünyanın çilesinden kurtuldu. Tanrı’nın dostları için ölmek ile diri kalmanın hiçbir farkı yoktur. Nasıl görünürsen görün, bunun önemi yok.” deyip kaybolup gitti.

4.2. Özgün Metin B1 Düzeyine Uyarlanırken Yapılan İşlemler

Demir (2020) tarafından günümüz Türkçesine aktarılan Satuk Buğra Han Destanı B1 düzeyine uyarlanırken özgün metindeki bölümler üzerinde değişiklikler yapılmıştır. Okurun metindeki olay örgüsünü anlamasını kolaylaştırmak amacıyla yapılan bu değişiklikler şu şekildedir:

1. Özgün metinde “Hazret-i Muhammet ile Satuk Buğra Han Gazi’nin Miraç’ta Karşılaşması”, “Satuk Buğra Han’ın Ruhı ile Sahabelerin Tanışması”, “Satuk Buğra ve Kırk Arkadaşının Sahabeyi Ziyareti”, “Hazret-i Muhammet ile Satuk Buğra Han’ın Hocası Ebû’n Nasr Samanî” alt başlıkları ile okuyucuya sunulan bölümler uyarlama çalışması yapılırken birleştirilmiştir.
2. Özgün metinde “Hoca Ebû’n Nasr Samanî’nin Doğuşu”, “Hazret-i Muhammed ile Hoca Ebû’n Nasr Samanî’nin Haberleşmesi”, “Hazret-i Muhammed’in Hoca Ebû’n Nasr Samanî’yi Türkistan’a Göndermesi”, “Hoca Ebû’n Nasr Samanî’nin Kutbluğu” alt başlıkları ile okuyucuya sunulan bölümler uyarlama çalışması yapılırken birleştirilmiştir.
3. Özgün metinde “Hoca Ebû’n Nasr Samanî’nin Tanrı’ya Yürümesi” alt başlığı ile okuyucuya sunulan bölüm olay akışı göz önünde bulundurularak uyarlanmış metnin 6. bölümüne alınmıştır.
4. Özgün metinde “Satuk Buğra Han Gazi’nin Dünyaya Gelişi”, “Satuk Buğra Han Gazi’nin İslamiyet’i Kabul Edişinde İlk Adım” alt başlıkları ile okuyucuya sunulan bölümler birleştirilmiştir.
5. Özgün metinde “Satuk Buğra Han Gazi ile Hoca Ebû’n Nasr Samanî’nin Karşılaşması”, “Satuk Buğra Han Gazi’nin Arkadaşlarının İslamiyet’i Kabulü” alt başlıkları ile okuyucuya sunulan bölümler birleştirilmiştir.
6. Özgün metinde “Satuk Buğra Han’ın Üvey Babası Harun Buğra Han ile Mücadelesi”, “Satuk Buğra Han’ın Amcasına Karşı Ayaklanması”, “Satuk Buğra Han’ın Zaferi” ve “Türklerin Topluca İslamiyet’i Kabulü”, “Sultan Satuk Buğra Han Gazi’nin Mucizeleri” alt başlıkları ile okuyucuya sunulan bölümler birleştirilmiştir.
7. Özgün metinde “Satuk Buğra Han Gazi’nin Hastalanması”, “Hoca Ebû’n Nasr Samanî’nin Oğlu Hoca Ebû’l-Fettah”, “Satuk Buğra Han Gazi’nin Tanrı’ya

Yürümesi”, “Sultan Satuk Buğra Han Gazi’nin Cenaze Töreni” alt başlıkları ile okuyucuya sunulan bölümler birleştirilmiştir.

Özgün metinde yer alan ve metnin anlamına doğrudan katkı sunmayan Arapça ifadeler silme tekniği kullanılarak metinden çıkartılmıştır. Bu ifadeler şunlardır:

1. Kaddesa’llahu ruhahu ve tayyibehu’llahu merkadehu ve ifada ‘ala rü’üsü’l-salikin birehu ve ihsanehu
2. ‘‘aleyhi’s-selam
3. Salla’llahu ‘aleyhi vesellem
4. Mutahhar-ı sahibu’t-tarîku’l-imam ‘ale’t-tahkîku’ş-şeyhî’ş-şefik katil-i zındık ve fi’l-gar

Özgün metinde yer alan bazı Arapça ve Farsça kelimeler değiştirme tekniği kullanılarak Yazılı Türkçenin Kelime Sıklığı Sözlüğü’nde yer alan karşılıkları ile değiştirilmiş veya kelimenin anlamını karşılayacak şekilde oluşturulan cümleler metnin uyarlanmış hâline eklenmiştir. Değiştirme tekniği kullanılarak metnin uyarlanmış hâline eklenmiş olan kelimeler şunlardır:

1. Evliya kelimesi Yazılı Türkçenin Kelime Sıklığı Sözlüğü’nde de yer alan ermiş kelimesi değiştirilmiştir.
2. Farsça olan şehinşah kelimesi Türkçe karşılığı olan hakanlar hakanı ifadesi ile değiştirilmiştir.
3. Arapça olan nur kelimesi Yazılı Türkçenin Kelime Sıklığı Sözlüğü’nde de yer alan ılık kelimesi ile değiştirilmiştir.
4. Arapça olan resulullah ifadesi Türkçe karşılığı olan Tanrı’nın elçisi ifadesi ile değiştirilmiştir.
5. Evliya gaziler ifadesinin Türk tarihinde ve kültüründe önemli bir yeri olan alperen tipini anlattığı düşünülmüş ve alperen kelimesi ile değiştirilmiştir.

Özgün metin B1 düzeyine uyarlanırken genişletme tekniğinde de faydalanılmış ve Miraç olayının ne olduğu okurun seviyesi de göz önünde bulundurularak metnin uyarlanmış hâline eklenmiştir. Özgün metinde adları geçen tarihî şahsiyetler ile ilgili bilgiler metnin uyarlanmış hâlinde dipnot olarak verilmiştir.

Satuk Buğra Han Destanı B1 düzeyine uyarlanırken özgün metinde cümle düzeyinde de değişiklikler yapılmıştır. Özgün metinde yer alan kimi cümleler sözdizimi düzeyinde değiştirim tekniği kullanılarak düzenlenmiştir. Çalışmada, bu teknik bütün bölümlerde kullanılmamıştır. Çünkü özetleme tekniğinin kullanıldığı ve olay örgüsü göz önünde bulundurularak yeniden oluşturulan bölümler de mevcuttur. Sözdizimi düzeyinde değiştirim tekniğinin kullanıldığı bölümlerde cümlelerin yerleri de değiştirilmiştir. Çalışmada yer alan ve sözdizimi düzeyinde değiştirim tekniği kullanılarak düzenlenen cümleler şu şekildedir:

Ö.C. Sultan oğlu Sultan, Hakan oğlu Hakan [*olan Satuk Buğra Han*]; küfür ve isyan dönemlerini ortadan kaldıran, son dönem peygamberi, şariat ve dine değer kazandıran, yeryüzünün ve dönemin padişahı, imanının nurunun mazharı, peygamberlerin sonuncusunun [*salla'llahu 'aleyhi vesellem*] dostu, milletleri ortaya çıkaran (görünür kılan) Allah'ın dostu, Hz. Peygamberden terbiye alan, dinlerinin her bir adını aşikâr kılan, müşrik, kâfir ve münafıkları kutlu kılıcıyla yok eden mukaddes bir kişi olarak tanınmıştır.

U.C. *Sultan oğlu sultan olan Satuk Buğra Han, İslamiyet'i kabul eden ilk Türk hükümdarıdır. İsyân dönemlerini sona erdirip dine değer kazandırmıştır. Son peygamberin ve Allah'ın dostu olmuştur. O, terbiyesini Hazreti Muhammet'ten almıştır. Satuk Buğra Han, Müslümanlara eziyet edenlere karşı mücadele eden ulu bir kişi olarak tanınmıştır.*

Açıklama: Sıralı cümle bölünerek yeniden yazılmıştır. Satuk Buğra Han'ın İslam dinini kabul eden ilk Türk hükümdarı olduğu bilgisi genişletme tekniği kullanılarak cümleye eklenmiştir. Parantez içinde verilen ve metnin anlamına doğrudan katkı sunmayan cümleler çıkartılmıştır.

Ö.C. Kılıçların kıvılcımları, şirk ve sapkınlık içinde olanlara yol gösterici, yol göstericilerin yol göstericisi, önderlerin önderi, yıkılmış düşmüş [kimseleri] görüp onların yardımına yetişen, mazlumların yardımına koşan, çaresizlerin en sevimlisi, aynı zamanda evliyaların padişahı, sufilerin tacı, gazilerin şehinşahı Hazret-i Sultan Satuk Buğra Han Gazi'nin zikri [*kaddesa'llahu ruhahu ve tayyibehu'llahu merkadehu ve ifada 'ala rü'üsü'l-salikin birreehu ve ihsanehu*] daima sürsün.

U.C. *Kılıcının kıvılcımları doğru yoldan sapanlara yol gösterici olan, çaresiz kalmış kişilerin ve mazlumların yardımına koşan, ermişlerin padişahı, Hakanlar hakanı Satuk Buğra Han'ın adı her zaman gönüllerde yaşasın.*

Açıklama: Bu cümle dilek ve temenni bildirmektedir. Bu sebeple metnin uyarlanmış hâlinde son kısımda bu cümleye yer verilmiştir. Arapça ve Farsça olan kelimeler Türkçe karşılıkları ile değiştirilmiştir. Aynı ya da benzer anlamı karşılayan kelimeler, cümleyi kısaltarak anlaşılabilirliği artırmak adına çıkartılmıştır. Parantez içinde verilen ve cümlelerin anlamına doğrudan katkı sunmayan Arapça ifade çıkartılmıştır. “Zikri daima sürsün” ifadesi ile Satuk Buğra Han’ın adının çağlar boyunca anılması temenni edilmiştir. Bu ifade aynı anlamı karşılayan “gönüllerde yaşasın” ifadesi ile değiştirilmiştir.

Ö.C. Allahuteala onun ruhunu şad etsin.

U.C. *Allah onun ruhunu şad etsin.*

Açıklama: “teala” sıfatı cümleden çıkartılmıştır.

Ö.C. Allahuteala, onun kabrini onu sevenlerden eksik etmesin.

U.C. *Allah mezarının başından onu sevenleri eksik etmesin.*

Açıklama: “teala” sıfatı cümleden çıkartılmıştır. Kabir kelimesi mezar kelimesi ile değiştirilmiştir. Dilek ve temenni bildiren bu cümle bölümün son kısmına eklenmiştir.

Ö.C. Onun iyilik ve güzelliklerini dil ile tarif etmek mümkün değildir.

U.C. *Satuk Buğra Han’ın yaptığı iyilikleri kelimeler ile anlatmak mümkün değildir.*

Açıklama: Cümleyi anlaşılır hâle getirebilmek adına “Satuk Buğra Han” özne olarak cümleye eklenmiştir.

Ö.C. Âkillerin akli onun önünde perişan olur.

U.C. *Akıllı ve bilge insanlar, onun aklının karşısında perişan olurlar.*

Açıklama: Arapça olan “âkil” kelimesi “akıllı ve bilge insanlar” ifadesi ile değiştirilmiştir.

Ö.C. Onun sözü mucizevidir. Onun sözü gayb hazinelerinin anahtarıdır.

U.C. *Satuk Buğra Han’ın sözü mucize gibidir ve manevi dünyadaki hazinelerin anahtarıdır.*

Açıklama: İki cümle birleştirilerek uyarlanmış metne eklenmiştir. Cümlelerin anlaşılabilirliğini artırmak adına “Satuk Buğra Han” özne olarak cümleye eklenmiştir. “gayb” kelimesi ile manevi dünyanın kastedildiği düşünülmüştür. Bu nedenle “gayb”

kelimesi “manevi dünya” ifadesi ile cümleye eklenmiştir. Uyarlanmış cümlede “gibi” benzetme edatı da kullanılmıştır.

Ö.C. Onun tatlı dili, Allah’ın kelamının tefsiridir.

U.C. *Tatlı dilli bir hükümdardır. Onun tatlı dili, Allah’ın sözlerinin anlaşılmasına yardımcı olur.*

Açıklama: Özgün cümle ikiye bölünerek Satuk Buğra Han’ın tatlı dilli bir hükümdar olduğu ayrıca belirtilmiştir. Tefsir kelimesi cümleden çıkartılmış ve kelimenin anlamını karşılayacak şekilde oluşturulan ifadeler uyarlanmış cümleye eklenmiştir.

Ö.C. Onun kılıcı ve oku, imtihan ve tecrübe eden sözünden bir parçayı andırır.

U.C. *Satuk Buğra Han’ın kılıcı ve oku, muhatabını tartan sözlerine benzer.*

Açıklama: Arapça kökenli kelimeler cümleden çıkartılarak aynı anlamı karşılayacak şekilde oluşturulan ifadeler uyarlanmış cümleye eklenmiştir.

Ö.C. Ayın parlaklığı onun cihanın güneşi gibi olan yüzünün önünde mahcup olur.

U.C. *Ay, onun güneşe benzeyen yüzünün karşısında mahcup olur.*

Açıklama: Uyarlanmış cümle, özgün metindeki anlam korunarak yeniden yazılmıştır.

Ö. C. Onun ayakları altındaki müşerref zemin, ulûhiyet denizindeki su kuşlarının barınağı gibidir.

U. C. *Onun ayağını bastığı kutlu toprak cennet denizindeki su kuşlarının barınağı gibidir.*

Açıklama: Arapça kelimeler Türkçe karşılıkları ile değiştirilerek cümle yeniden yazılmıştır.

Ö.C. [Allahuteala] binlerce nurunu, parlak kandillerinin şulelerini bu değerli insanın vücudunda birleştirmiş, bunları onun vücudunda görünür kılmıştır. Onun ışıklarıyla bütün âlem aydınlanmıştır.

U.C. *Allah, kandillerdeki parıltılara benzeyen ışığını Satuk Buğra Han’ın vücuduna katmış, onun ışıyla bütün dünya aydınlanmıştır.*

Açıklama: Aynı anlama gelen kelimeler cümleden çıkartılarak anlaşılabilirlik artırılmaya çalışılmıştır. Arapça kökenli kelimeler Türkçe karşılıkları ile değiştirilmiştir.

Ö.C. Rüstem-Dâstân'ın kolunun kuvveti, Şâh-ı Merdân [Hz.Ali]'in himmeti, şanı yüce Emîr Hamza'nın cesareti ile Sultan Satuk Buğra Han, kâfirleri İslam'a yani Hak dergâhına yöneltti. Câhil toplulukları cehaletten kurtarıp doğru yola ulaştırdı.

U.C. Rüstem Dâstân'ın kolunun kuvvetini, Hazreti Ali'nin gayretini, şanı yüce Emîr Hamza'nın cesaretini kuşanan Satuk Buğra Han, insanları Hak dergâhına yöneltmiş ve cehaletten kurtarmıştır.

Açıklama: İki cümle “ve” bağlacı kullanılarak birleştirilmiştir. “Şah-ı Merdân” ifadesi ile kastedilen kişi Hz. Ali olduğu için bu ifade çıkartılmıştır.

Ö.C. Allahuteala, engin kudreti ve geniş hikmeti ile bu değerli insanı yarattı. Sonra da Hazret-i Peygamber [salla'llahu 'aleyhi vesellem]'in dininin daha çok insana kabul ettirilmesini, o değerli insana bahşetti.

U.C. Allah engin kudreti ve geniş hikmeti ile yarattığı Satuk Buğra Han'ı, Hazreti Muhammet'in dinini daha çok insana ulaştırmak ile görevlendirmiştir.

Açıklama: İki cümle birleştirilmiş ve özgün cümledeki anlam korunarak yeniden söylenmiştir.

Ö.C. Hazret-i Sultan Satuk Buğra Han Gazi, bu dünyada henüz vücuda gelmeden önce onun ruhunu, Miraç Gecesi Yüce Tanrı, bütün diğer peygamberlerin ruhunu Hazret-i Peygamber'e [‘aleyhi's-selam] tanıtırken, onun ruhunu da tanıttı.

U.C. Hazreti Muhammet Miraç'a çıktığında diğer peygamberlerin ruhlarının yanında Satuk Buğra Han'ın ruhunu da gördü.

Açıklama: Uyarlanmış metinde Miraç olayının ne olduğu genişletme tekniği kullanılarak verilmiştir. Miraç olayı açıklanırken Tanrı'nın Satuk Buğra Han'ın ruhunu da Hazreti Muhammet'e tanıttığından bahsedilmiştir. Daha sonra yukarıda verilen özgün cümlede sözdizimi düzeyinde değiştirim yapılmış ve cümle, özgün hâlindeki anlam korunarak yeniden söylenmiştir.

Ö.C. Burada, yüce yerde bile bulunduğuna göre çok önemli bir kişidir diye düşündü.

U.C. “Satuk Buğra Han'ın ruhu yüce bir yerde bulunduğu için önemli bir kişi olmalı” diye düşündü.

Açıklama: Anlaşılabilirliği artırmak adına özgün cümledeki anlam korunmuş ve cümle yeniden söylenmiştir.

Ö.C. Hazret-i Muhammed, bu kişiyi çok merak etti. Onun kim olduğunu, hiç beklemeden, Hazret-i Cebrail'e sordu:

U.C. *Onun kim olduğunu çok merak etti ve Cebrail'e sordu. Cebrail, ona şu cevabı verdi:*

Açıklama: Cümle, özgün hâlindeki anlam korunarak yeniden söylenmiştir.

Ö.C. Hiç ara vermeden ve terk etmeden Satuk Buğra Han'ın ruhuna günde bin bir kez peygamber ve sahabeler Fâtiha okudular.

U.C. *Hazreti Muhammet ve sahabeler, her gün ara vermeden Satuk Buğra Han'ın ruhu için bin bir kez Fatiha suresini okudular.*

Açıklama: Cümle, anlaşılabilirliği artırmak için düzenlenmiştir ve özgün hâlindeki anlam korunarak yeniden söylenmiştir.

4.3. Satuk Buğra Han Destanı'nın Türkçe - Türkçe Sözlük Çalışması

- Ayet : Kur'an-ı Kerim'de yer alan cümleler.¹⁸
- Ahiret: İnsanların öldükten sonra ruhlarının gideceğine inanılan yer.
- Alperen: Eski Türklerde hem savaşçı hem de bilge olan insanlar için kullanılan bir ünvan.
- Azık: İnsanların uzun yolculuklara çıkarken yanlarına aldıkları yiyecek ve içeceklerle verilen ad.
- Aksatmak: Bir işi gereken şekilde yapamamak.
- Barınak: Yerleşmek ve yaşamak için uygun şartlara sahip yer.
- Başbuğ: Eski Türklerde orduyu yöneten kişi için kullanılan ünvan.
- Binek: Üzerine binilerek bir yerden başka bir yere gitmemizi sağlayan araçlar.
- Bağdaş Kurmak: Sağ ayağı sol uyluğun, sol ayağı sağ uyluğun altına alarak oturmak.
- Buyruk: Bir şeyin yapılması ya da yapılmaması için söylenen söz / Emir.
- Baskın: Hızlı ve beklenmedik saldırı.
- Cihangir: Ülkeler fetheden, savaşlarda başarı gösteren hükümdarlar için kullanılan bir ünvan.
- Cenk: Devletlerin bütün ilişkilerini keserek giriştikleri silahlı mücadele / Savaş.
- Dergâh: İnsanların toplanarak birlikte Tanrı'ya ibadet ettikleri, törenler düzenledikleri yer / Tekke.
- Emîr: Komutan, vali, bey anlamlarında kullanılan bir ünvan.
- Ermiş: Hâli ve davranışları sebebiyle halk tarafından Tanrı'nın sevgili bir kulu olduğuna inanılan, olağanüstü yeteneklere sahip olan kişiler / Eren, aziz, evliya.
- Ezan: Müslümanlara namaz vaktinin geldiğini bildirmek için yapılan çağrı.
- Ecel: Hayatın sonu, ölüm zamanı.
- Gazi: Savaşta sağ olarak dönen kişiler için kullanılan bir ünvan.

¹⁸ Sözlük çalışmasında yer alan kelimelerin anlamları <https://sozluk.gov.tr> adresinden alınmış, hedef kitle göz önünde bulundurularak daha basit bir şekilde ifade edilmiştir.

- Gaza: İslam dinini korumak ve yaymak için yapılan savaşlar.
- Hazret: Yüce olarak kabul edilen kişileri övmek amacıyla adlarının önüne getirilen ünvan.
- Heybetli: Görünüşüyle korku ve saygı uyandıran kişi.
- Huri:Cennette yaşadığına inanılan dişi varlıkların adı.
- Haydut: Silahlı soygun yapan, yol kesen, adam öldüren kişiler / harami.
- Helalleşmek: İnsanların uzak veya tehlikeli bir yere gidecekleri zaman birbirlerini affetmelerini istemesi.
- İmarethane: Yoksullara yiyecek dağıtmak için kurulmuş hayır kurumu.
- İbadet: İnsanların Tanrı'ya inandıklarını göstermek için yaptıkları işlerin hepsi.
- Kuşanmak: Takmak, giymek.
- Kıvılcım: Demir, taş vb. maddelerin çarpışmasıyla ortaya çıkan küçük ateş parçaları.
- Kandil: İçinde sıvı yağ bulunan bir aydınlatma aracı.
- Kalpak:Hayvan postu veya kumaştan yapılmış başlık.
- Keçe: Keçi kılından elde edilen kumaş.
- Kefen: Ölen kişinin gömülmeden önce sarıldığı beyaz bez.
- Kur'an-ı Kerim: Müslümanların kutsal kitabı.
- Kâfir: Müslüman olmayanlara verilen ad.
- Kervan: Uzak yerlere yolcu ve eşya taşıyan hayvan ve insan topluluğuna verilen ad.
- Konaklamak: Uzun yolculuk sırasında bir yerde durup dinlenmek.
- Mahcup Olmak: Utanmak.
- Mürit: Bir tarikat şeyhine bağlanan kişi.
- Miras: Bir insana ölen bir yakınından kalan her şeye verilen ad.
- Miskin: Tembel insan.
- Mazlum: Haksızlığa uğramış ve zulüm görmüş kişi.
- Namaz: Müslümanların günde beş kere yaptıkları ibadet.
- Oruç: Müslümanların Tanrı'ya ibadet etmek amacıyla yeme, içme vb. şeyleri bir süre yapmamaları.
- Peygamber: Tanrı'nın buyruklarını insanlara iletme için görevlendirildiğine inanılan kişi.

- Parıltı: Göze çarpan ışık parçası.
- Put: Tanrı gibi olağanüstü güçlere sahip olduğuna inanılan cansız nesne.
- Puthane: Putların bulunduğu yer.
- Rekat: Namaz ibadetinde yer alan bir bölüm.
- Riyazet: İnsanın kendi isteklerini bir kenara bırakabilme gücü.
- Sahabe: Hazreti Muhammet döneminde yaşamış, onu görmüş ve onunla sohbet etmiş kişiler.
- Sünnet: Hazreti Muhammet'in yaptığı, Müslümanlarca da yapılması gereken davranışlar.
- Sevap: İyi bir davranış karşısında Tanrı'nın vereceğine inanılan ödöl.
- Sure: Kur'an-ı Kerim'in bölümlerine verilen ad.
- Soylu: Herkes tarafından tanınan, köklü bir aileden gelen kişi.
- Şeyh: Bir tarikatta en yüksek dereceye ulaşmış kişiler için kullanılan bir ünvan.
- Tatlı Dilli: Güzel konuşan insan.
- Tarikat: Aynı dinin birtakım yorum ve uygulama farklılıklarına dayanan kollarına verilen ad.
- Toy: Eski Türklerde devlet işlerinin konuşulduğu toplantı meclisi.
- Tuz Hakkı: Bir kişinin iyilik yaptığı başka bir kişi üzerindeki manevi hakkı.
- Tuđ: Eski Türklerin savaşlarda ordunun önüne koydukları, üzerinde altın bir top ve at kıllarından yapılmış püsküllerin olduğu şan ve şöhreti simgeleyen direk.
- Töre: Bir milletin benimsediği yaşama biçiminin, davranış şekillerinin, gelenek ve göreneklerin hepsine verilen ad.
- Tellal: Herhangi bir olayı halka duyurmak için çarşı veya pazarlarda yüksek sesle bağıran kişi.
- Usulca: Yavaş bir şekilde.
- Üveysilik: Bir insanın görmediği kişilerden manevi yolla eğitim aldığına inananların oluşturduğu tarikat.
- Ürpermek: Korkunun etkisiyle insan vücudundaki kılların dikleşmesi.
- Vuruşmak: Savaşmak.
- Vekil: Birinin kendi işlerini yapması için yetki verdiği kişi.
- Vasiyet: Bir kişinin öldükten sonra yapılmasını istediği şeyler.

4.4. Satuk Buğra Han Destanı'nın Etkinlik Örnekleri

1. Etkinlik

Etkinliğin Adı: Okuyalım, Tamamlayalım

Beceri: Okuma

Kazanım: B1.O.2.¹⁹

Seviye: B1

➤ **Aşağıdaki kelimeleri kullanarak boşlukları tamamlayınız.**

söylentiler / heybetli / toy / olağanüstü / yoldaş

- Hoca Ebu Nasr Samanî, oğlunu yanına.....olarak aldı.
- Harun Buğra Han'ın buyruğuyla.....kuruldu.
- Tavşan aniden durdu vebir adama dönüştü.
- Satuk Buğra Han'ın nasıl Müslüman olduğuyla ilgili dilden dile dolaşmış.

2. Etkinlik

Etkinliğin Adı: Cevaplayalım

Beceri: Okuma

Kazanım: B1.O.2.²⁰

Seviye: B1

➤ **Aşağıdaki soruları cevaplayınız.**

1. Satuk Buğra Han, Kaşgar'a döndükten sonra bir yıl boyunca hastalığın pençesinde kıvrandı.

Yukarıdaki cümlede yer alan altı çizili sözün anlamı hangisi olabilir?

- A) mücadele edip kazanmak
- B) ağır bir hastalığı yenmek
- C) vefat etmek
- D) herhangi bir durumun veya kişinin etkisinde kalarak acı çekmek

¹⁹ Söz varlığı unsurlarını bağlamdan hareketle anlamlandırır.

²⁰ Söz varlığı unsurlarını bağlamdan hareketle anlamlandırır.

2. İki ordu Tivetağ'da karşı karşıya geldi.

Yukarıdaki cümlede yer alan altı çizili sözün anlamı aşağıdakilerden hangisi olabilir?

- A) birdenbire karşılaşmak
- B) savaşmak için bir yerde karşılıklı bulunmak
- C) yapılan savaşta iki ordunun büyük kayıplar vermesi
- D) barış yapılarak iki ordunun savaşmadan geri çekilmesi

3. Hazreti Hızır, Satuk Buğra Han'a cevap verdikten sonra aniden ortadan kayboldu.

Yukarıdaki cümlede yer alan altı çizili sözün anlamı aşağıdakilerden hangisi olabilir?

- A) beklenmedik bir anda ve hızlıca
- B) yavaş bir şekilde
- C) uzun bir süre sonra
- D) sinirli bir şekilde

3. Etkinlik

Etkinliğin Adı: Eşleştirelim

Beceri: Okuma

Kazanım: B1.O.4.²¹

Seviye: B1

➤ Aşağıdaki deyimleri anlamlarıyla eşleştiriniz.

- 1- Hakk'ın rahmetine kavuşmak Ölmek, vefat etmek ()
- 2- Dili tutulmak Çok sinirlenmek ()
- 3- Küplere binmek Çok üzölmek ()
- 4. İçi yanmak Şaşkınlıktan konuşamamak ()

4. Etkinlik

Etkinliğin Adı: Sıralayalım

Beceri: Okuma

Kazanım: B1.O.35.²² **Seviye:** B1

²¹ Bağlamdan hareketle mecazlı ve / veya kalıp ifadeleri anlamlandırır.

²² Metinlerde olay ve bilgileri zaman ve mantık akışına göre sıralar.

➤ **Destandaki olay akışına göre cümleleri sıralayınız.**

- Satuk Buğra Han gazaya çıktı ve hastalandı. ()
- Satuk Buğra Han hükümdar oldu. ()
- Sahabeler, Hazreti Muhammet’e neden sürekli Fatiha suresini okuduklarını sordular.()
- Satuk Buğra Han ve yoldaşları Müslüman olduklarını herkese söylemeye karar verdiler.()
- Hazreti Muhammet, Cebrail’e Satuk Buğra Han’ın kim olduğunu sordu. ()
- Satuk Buğra Han avdayken Hazreti Hızır ile karşılaştı.
- Satuk Buğra Han, Harun Buğra Han ile savaştı ve savaşı kazandı. ()

5. Etkinlik

Etkinliğin Adı: Gruplandırılma

Beceri: Okuma

Kazanım: B1.O.53.²³

Seviye: B1

➤ **Aşağıdaki cümleleri doğrudan ve dolaylı anlatım cümleleri olarak gruplandırınız.**

- Muaz Cebel, Hazreti Muhammet’e “Ruhu için Fatiha suresini okuduğumuz Satuk Buğra Han kimdir?” diye sordu.
- Hoca Ebu Nasr Samanî, onlardan Müslüman olduklarını kimseye söylememelerini istedi.
- Satuk Buğra Han, yoldaşlarına “Artık benim sırrıma ortak oldunuz.” dedi.
- Hoca Ebu Nasr Samanî, hizmetkârlarından yanlarına gelen kişi için armağanlar hazırlamalarını istedi.

Doğrudan Anlatım Cümleleri	Dolaylı Anlatım Cümleleri

²³ Metinlerdeki dolaylı anlatım içeren ifadeleri belirler.

6. Etkinlik

Etkinliğin Adı: Özetleyelim

Beceri: Okuma

Kazanım: B1.O.70.²⁴

Seviye: B1

➤ Okuduğunuz Satuk Buğra Han Destanı'nı özetleyiniz.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

²⁴ Okuduklarını özetler.

BÖLÜM V

TARTIŞMA

5.1. Tartışma

Bu bölümde alanyazında yer alan çalışmaların ışığında yabancı dil öğretimi sürecinde metin uyarlama çalışmalarına nasıl yaklaşıldığı belirtilmeye çalışılmış ve “Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Bağlamında Satuk Buğra Han Destanı’nın B1 Düzeyine Uyarlanması” başlıklı araştırmamızın alanyazında nasıl karşılık bulabileceğine ilişkin hususlar tartışılmıştır.

Yabancı bir dili öğrenmek geçmişten günümüze dek olan süreçte bir ihtiyaç olarak görülmüştür. İnsanoğlu, eski çağlardan beri kendi ana dilinin dışında bir dili öğrenme ihtiyacı duymuştur. Farklı nedenlerden dolayı duyulan bu ihtiyaç yabancı dil öğretimi ile ilgili gerek uygulama sahasında gerek akademik düzeyde pek çok çalışmanın yapılmasındaki temel öğedir. Son yıllarda dünya kamuoyunda Türk tarihine ve kültürüne karşı oluşan ilgi Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenmek isteyen bireylerin artmasını sağlamış ve bu alanla ilgili çalışmalar hız kazanmıştır. Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi ile ilgili en temel meselelerden birisi materyal sorunudur. Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen bireylerin ders sürecinde gerçekleşen öğrenmelerini pekiştirecek nitelikte materyallere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu ihtiyaca paralel olarak bireylerin ana dili kullanıcılarına yönelik hazırlanmış kısa hikâye, roman vb. eserleri öğrenme süreçlerinin bir parçası hâline getirdikleri saptanmıştır (Atalay, 2021). Alanyazında bu durumun bireylerin Türkçe öğrenme süreçlerini olumsuz olarak etkilediği belirtilmiştir (Aktan, 2019 ; Barın,2004). Bu bağlamda dil düzeylerine uygun olarak hazırlanacak yardımcı okuma materyallerinin hem bu sorunu çözmede

hem de Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen bireylerin okuma-anlama becerilerini geliştirmede etkili materyaller olarak kullanılabileceği söylenebilir.

Yukarıda bahsedilen hususlar Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yönelik yapılan uyarlama çalışmalarının hız kazanmasını sağlamıştır. Yapılan çalışmaların önemli bir kısmını modern edebiyatımıza ait edebî nitelik taşıyan metinler oluştururken Türkçenin köklü geçmişini yansıtan destan, efsane, masal gibi türlere çok az yer verildiği görülmüştür. Çalışmanın, Türk dilinin tarihî derinliğini yansıtan bir edebî türün Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi sürecinde nasıl kullanılabileceğini göstermesi bakımından alanyazına katkı sağlayacağı söylenebilir.

Ayrıca alanyazında yer alan çalışmalarda özgün metinlerin mi yoksa uyarlanmış metinlerin mi yabancı dil öğretme sürecinde kullanılması gerektiği ile ilgili pek çok tartışma yapılmıştır (Şimşek, 2022). Satuk Buğra Han Destanı'nın B1 düzeyine uyarlandığı bu çalışmanın Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen bireylerin seviyelerine uygun okuma metinleriyle buluşmasının Türkçe öğrenmeye karşı motivasyonlarını artıracak düşüncesi etkili olmuştur.

Satuk Buğra Han Destanı, Türklerin İslamiyet'i kabulünü ve Müslüman ilk Türk hükümdarı Satuk Buğra Han'ın efsanevi hayatını anlatmaktadır. Bu çerçevede düşünüldüğünde Satuk Buğra Han Destanı'nın Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılmasının özellikle farklı dini kimliklere sahip bireylerde olumsuz tutum ve fikirler oluşmasına neden olacağı düşünülebilir ancak bu metnin bir destan olduğu, destan metinlerinin hem ulusal hem de evrensel öğeleri bünyelerinde barındırdıkları, çalışmanın ana omurgasını oluşturan Satuk Buğra Han Destanı'nın Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen bireylerce ilgi ile karşılanabileceği ve ortak kültür öğeleri üzerinden öğrenmeye karşı motivasyonlarını artırabileceği, uyarlama işlemi sırasında olumsuz tutum ve fikirlerin oluşmasına neden olabilecek birtakım öğelerin metinden çıkarıldığı göz önünde bulundurulmalıdır.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuç ve Öneriler

Bu bölümde bulgular kısmında elde veriler yorumlanmaya çalışılacak ve “Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Bağlamında Satuk Buğra Han Destanının B1 Düzeyine Uyarlanması” başlıklı çalışmadan hareketle önerilerde bulunulacaktır.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanında eksikliği hissedilen materyal sorununun çözümüne katkı sunmak amacıyla hazırlanan bu yüksek lisans tezi B1 düzeyi dil kullanıcılarının faydalanabileceği bir yardımcı okuma materyali oluşturmak için hazırlanmıştır. Çalışma kapsamında Türk edebiyatına ait Satuk Buğra Han Destanı TMV TYDOÖP’de yer alan ortaöğretim (lise) B1 düzeyi izlenice tablosundaki kazanımlar ve dil yapıları listesi göz önünde bulundurularak uyarlanmıştır. Uyarlama sürecinde alanyazında yer alan farklı uyarlama tekniklerinden ve Göz (2019) tarafından hazırlanan sıklık sözlüğünden faydalanılmıştır. Metnin uyarlanmış hâli Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanında görev yapan üç okutmana gönderilmiş, onlardan Şimşek (2022)’ten uyarlanan uyarlanmış metin değerlendirme formunu kullanarak metni değerlendirmeleri istenmiş ve alınan dönütler çerçevesinde metne son hâli verilmiştir. Metin uyarlandıktan sonra TYDOÖP’de yer alan kazanımları gerçekleştirmeye ve okuma-anlama becerisini geliştirmeye yönelik etkinlik örnekleri hazırlanmıştır. Okurların metni anlamasını kolaylaştırmak amacıyla uyarlanmış metinden hareketle Türkçe-Türkçe sözlük çalışması yapılmış, bu sözlükte öğrencilerin anlamını bilmedikleri tahmin edilen kelimelerin TDK Güncel Türkçe Sözlük’teki anlamlarına yer verilmiştir.

Özgün metin B1 düzeyine uyarlanırken alanyazında yer alan farklı uyarlama tekniklerinden faydalanılmıştır. Bazı bölümlerde cümle düzeyinde düzenlemeler yapılmış, bazı bölümler ise olay örgüsüne bağlı kalınarak hedef seviyeye uygun cümleler ile yeniden yazılmıştır. Özgün metin üzerinde yapılan değişiklikler çalışmanın bulgular kısmında açıklanmıştır.

Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Bağlamında Satuk Buğra Han Destanının B1 Düzeyine Uyarlanması başlıklı çalışmadan hareketle şu önerilerde bulunulabilir:

- Bu çalışmadan hareketle Türk edebiyatına ait farklı destanlar farklı seviyelere uyarlanabilir.
- Farklı destanların uyarlanması ile elde edilen metinler kullanılarak dört temel dil becerisini geliştirmeye yönelik etkinlikler hazırlanabilir.
- Bu araştırmada yapılan Satuk Buğra Han Destanı uyarlaması kullanarak sesli kitap veya elektronik kitap oluşturulabilir.
- Bu araştırmada yapılan Satuk Buğra Han Destanı uyarlaması kullanarak tiyatro metinleri oluşturulabilir.
- Bu araştırmada yapılan Satuk Buğra Han Destanı uyarlaması kullanarak ortak kültür öğeleri üzerinden etkinlikler yapılabilir.

KAYNAKLAR

- Aytan, T., Çakır, T., Belikara, P., & Ustaoglu, S. (2018). *Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde sabahattin ali 'nin ayran, ayşe filiz yavuz'un kabak tatlısı ve ömer seyfettin'in üç nasihat hikâyelerinin a2 seviyesine uyarlama denemeleri*. V. Yıldız Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi.
- Aktan, F. (2019). *Yabancılar Türkçe öğretiminde Halide Edip Adivar'ın Himmet Çocuk hikâyesinin b1-b2 düzeyinde sadeleştirilmesi ve etkinlik hazırlanması*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çanakkale 18 Mart Üniversitesi.
- Atalay, A. (2021). *Aytül Akal'ın kızım ben çocukken... adlı kitabının yabancılar Türkçe öğretimi a1-a2 seviyesi bağlamında sadeleştirilmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İnönü Üniversitesi.
- Aksan, D. (2020). *Türkçeye yansıyan Türk kültürü* (4. Basım). Bilgi Yayınevi.
- Alpar, M. (2013). Yabancı dil öğretiminde kültürel unsurların önemi. *Journal of Language and Linguistic Studies*, 9(1), 95-106.
- Ay, S. (2020). *Yabancılar Türkçe öğretimi için Sait Faik Abasıyanık'ın Birtakım İnsanlar adlı hikâyesinin b1 seviyesine sadeleştirilmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Akdeniz Üniversitesi.
- Barın, E. & Güzel, A. (2020). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi* (3. Baskı). Akçağ Yayınları.
- Bakan, H. (2012). *Yabancılar Türkçe öğretiminde metin dilbilimsel ölçütler çerçevesinde bir sadeleştirme denemesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi.
- Barın, E. (2004). Yabancılar Türkçe öğretiminde ilkeler. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD) Dergisi*, (1), 19-30.
- Bölükbaş, F. (2015). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde okuma metinlerinin dil düzeylerine göre sadeleştirilmesi. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 924-935.
- Boratav, P. N. (1995). *100 soruda Türk halk edebiyatı* (9. Baskı). Gerçek Yayınları.
- Bulut, H. (2024). *Eflatun Cem Güney'in derlediği masalların yabancılar Türkçe öğretiminde b1-b2 seviyesine uyarlanması*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- CEFR (2021). *Diller için Avrupa ortak başvuru metni: Öğrenme, öğretme, değerlendirme*.
- Coşkun, E. (2002). Okumanın hayatımızdaki yeri ve okuma sürecinin oluşumu. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 11.
- Çelik, M. E. (2018). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde otantiklik ve otantik metinlerden yararlanma. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 7(21), 791-806.
- Demir, A. & Açıık, F. (2011). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kültürlerarası yaklaşım ve seçilecek metinlerde bulunması gereken özellikler. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 30, 51-72.
- Demir, N. (2020). *Satuk Buğra Han Destanı* (3. Basım). Ötüken Yayınları.
- Demirel, Ö. (2021). *Yabancı dil öğretimi; dil pasaportu-dil biyografisi-dil dosyası* (13. Baskı). Pegem Akademi.

- Erdem, İ. (2009). Yabancılar Türkçe öğretimiyle ilgili bir kaynakça denemesi, *Journal of Turkish Studies*, 4(3), 888-937
doi: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.709>
- Er, O., Biçer, N., & Bozkırlı, K. Ç. (2012). Yabancılar Türkçe öğretiminde karşılaşılan sorunların ilgili alan yazını ışığında incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 1(2), 51-59.
- Eroğlu, S. (2015). *Metin dilbilimsel ölçütler çerçevesinde Ömer Seyfettin'in Üç Nasihat hikâyesinin yabancılar Türkçe öğretimi için sadeleştirme denemesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi.
- Elçin, Ş. (2019). *Halk edebiyatına giriş* (16. Baskı). Akçağ Yayınları.
- Fişekçioğlu, A. (2023). *Edebî metinler ve yabancı dil olarak Türkçe öğretimi*. Köksal, D. & Bulgan, G. (Editörler), *Edebiyat metinlerinin Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde işlevi içinde* (s.1-20). Nobel Yayıncılık.
- Göçer, A. ve Moğul, S. (2011). Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi ile ilgili çalışmalara genel bir bakış. *Journal of Turkish Studies*, 6(3), 797-810.
doi: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.2470>
- Göz, İ. (2019). *Yazılı Türkçenin kelime sıklığı sözlüğü*. TDK Yayınları.
- Gürler, S. (2017). *Ömer Seyfettin'in hikâyelerinin yabancılar Türkçe öğretiminde a1-a2 seviyesine uyarlanması*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Günay, V. D. (2009). *Neyi, nasıl okuruz ya da okumalıyız? Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Hakemli Dergisi*, 1(2), 1-15.
- Güneş, F. (2007). *Türkçe öğretimi ve zihinsel yapılandırma* (1. Baskı). Nobel Yayıncılık.
- Hafif, A. (2024). *Yabancılar Türkçe öğretiminde Reşat Nuri Güntekin'in Aşk Mektupları ve Bir Yudum Su hikâyelerinin b1 seviyesine uyarlanması*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi.
- İpek, E. (2018). *Yabancılar Türkçe öğretiminde metin dilbilimsel ölçütler çerçevesinde Mustafa Kutlu'nun ya tamammül ya sefer isimli hikâyesinin sadeleştirilmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi.
- İşcan, A. & Yassıtış, T. (2018). Yabancılar Türkçe öğretimi ders kitaplarında kültür aktarımı: Yedi İklim Türkçe öğretim seti örneği (B1-B2 Düzeyi). *Aydın Tömer Dil Dergisi*, 3(1), 47-66.
- Kaya, N. (2019). *Türk destanlarının yabancılar türkçe öğretiminde kullanılacak metne uyarlanması*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi.
- Kutlu, A. (2015). *Yabancılar Türkçe öğretiminde Ömer Seyfettin'in Kaşığı ve Perili Köşk hikâyelerinin a1-a2 seviyesine uyarlanması*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi.
- Kırkkılıç, H. A. & Sevim, O. (2012). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi*. A. Kılınç, A.Şahin (Editörler) *Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde Türk kültür ve edebiyatının yeri içinde* (s. 359-386). Pegem.
- Kaymaz, Z. (2018). *Yabancılar Türkçe öğretiminde Sabahattin Ali'nin Apartman ve Köpek isimli hikâyelerinin a1-a2 seviyelerine uygun sadeleştirme çalışması*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yıldırım Beyazıt Üniversitesi.
- Kaplan, M. (2021). *Dil ve kültür* (38. Baskı). Dergâh Yayınları.
- Mıçooğulları, M. (2021). Yabancılar Türkçe öğretiminde dinleme becerisi: Otantik materyal olarak TRT Dinle ve radyo tiyatroları. *Uluslararası Karamanoğlu Mehmetbey Eğitim Araştırmaları Dergisi*. 2021 Yunus Emre ve Türkçe Yılı Türkçe Öğretimi Özel Sayısı, 14-21.

- Memiş, M. (2016). Yabancı dil eğitiminde eğitim ortamı ve kültür aktarımı. *Journal of Turkish Studies*, 11(19), 605-616.
doi: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9506>
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber* (S.Turan, çev.). Nobel Yayıncılık (Orijinal çalışmanın basım tarihi 2009).
- Oğuztürk, O. (2019). *Tarihsel metinlerin yabancılara Türkçe öğretiminde materyal geliştirme açısından incelenmesi (Dede Korkut örneği)*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İnönü Üniversitesi.
- Özbay, M. (2006). *Türkçe özel öğretim yöntemleri-I* (I. Baskı). Öncü Kitap.
- Öz, F. (2001). *Uygulamalı Türkçe öğretimi* (4. Baskı). Anı Yayıncılık.
- Özmen, C. (2019). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde metin değiştirim teknikleriyle öykülerin yeniden oluşturulması*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi.
- Öztürk, A. (2000). *Çağları içinde Türk destanları*. (4. Baskı). Alioğlu Yayınevi.
- Sevcihan, A. (2021). *Yabancılara Türkçe öğretiminde Ömer Seyfettin'in Pembe İncili Kaftan hikâyesinin b1 seviyesine uyarlama çalışması*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi.
- Sekitmen, R. (2021). *Kültürel aktarım bağlamında yabancılara Türkçe öğretiminde halk anlatılarından yararlanma*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi.
- Şimşek, E. (2022). *Yabancılara Türkçe öğretiminde efsane metinlerinin dinleme metni olarak b1 seviyesine uyarlanması*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gaziantep Üniversitesi.
- Şimşek, T. & Gündüz, O. (2019). *Anlatma teknikleri-I uygulamalı okuma eğitimi el kitabı* (3. Baskı). Grafiker.
- Tayşi Karakuş, E. (2017). *Uygulamalı Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi el kitabı. Dil Becerileri-Anlama (Dinleme ve Okuma Becerileri) içinde* (s. 297). Kesit Yayınları.
- Türkiye Maarif Vakfı (2020). *Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi programı*. Türkiye Maarif Vakfı.
- Temizyürek, F. & Birinci, F. G. (2016). Yabancı Dil Öğretiminde Otantik Materyal Kullanımı (Using Authentic Materials in Foreign Language Teaching). *Bartın University Journal of Faculty of Education*, 5(1), 54-62.
- Toğrul, D. (2024). *Piktes projesi kapsamında hazırlanan aslı hikâye serisinin kültürel etkileşim ve değerler eğitimi açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi.
- Uslu Üstten, A. & Haykır, T. (2019). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde metin seçimi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(20), 1633-1642.
- Ungan, S. (2021). *Millet olma sürecinde dil ve kültürün önemi*. Boylu, E. (Editör), *Soru ve cevaplarla yabancı dil olarak Türkçe öğretimi el kitabı içinde* (s. 97-102). Pegem Akademi.
- Uygur, N. (1996). *Kültür Kuramı* (7. Basım). Yapı Kredi Yayınları.
- Yaşar, A. (2019). *Yabancılara Türkçe öğretiminde metin uyarlama ve Memduh Şevket Esendal'ın Pazarlık hikâyesinin a2 seviyesine göre uyarlanması*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dumlupınar Üniversitesi.
- Yılmaz, Y. (2021). *Yabancılara Türkçe öğretimi kapsamında Ömer Seyfettin'in bazı hikâyelerinin b1 seviyesine uyarlanması*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi.

Yayan, H. (2019). *Yabancılarla Türkçe öğretiminde Refik Halit Karay'ın Eskici ve Testi adlı hikâyelerinin a2 seviyesine uyarlanması*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi.

Yılmaz, İ. & Şeref, İ. (2013). Araplara Türkçe öğretmek amacıyla hazırlanmış Kaşgarlı Mahmut Türkçe Öğretim Seti'nde kültür aktarımı. *Journal of Turkish Studies*, 8(4), 1479-1498.

doi: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.4738>

<https://sozluk.gov.tr>

EKLER LİSTESİ

EK 1. Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Programında Yer Alan Ortaöğretim (lise) Kademesi B1 Düzeyi Okuma Becerisi Kazanımları ve Dil Yapıları

Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Programı Ortaöğretim (lise) kademesi okuma becerisi kazanımları ve dil yapıları (Türkiye Maarif Vakfı, 2020, s.265).

Tema Numarası	Okuma	Dil Yapıları
1. Tema	Görsellerle oluşturulmuş bir metindeki iletileri belirler. Söz varlığı unsurlarını bağlamdan hareketle anlamlandırır. Karmaşık metinlerdeki karşılaştırma unsurlarını belirler. Bir metinden istenilen bilgileri seçer. Gerekçelendirilmiş görüş ve önerileri belirler. Gözlem ve izlenim içeren ifadeleri belirler. Harita, kroki, grafik, tablo, zaman çizelgesi gibi görsellerden ihtiyaç duyduğu bilgileri seçer. Öznel ve nesnel yargıları ayırt eder. Metnin içeriğine ilişkin tahminlerde bulunur.	A1 ve A2’de Öğrenilen Kip ve Zamanlar Sıfat Fiil (-An, -Dik) Zarf fiiller (-IncA, -DIğ için, bu sebeple/bu yüzden/-DAn dolayı) Soru İfadeleri (Nerede? Ne zaman? Niçin? Nereye? Nasıl? ...)
2. Tema	Bir haber metnindeki yer, kişi, konu/olay ve zamanla ilgili bilgileri belirler. Metinlerdeki istek, ihtiyaç, şikâyet vb. içeren ifadeleri ve temel iletiyi belirler. Karmaşık bilgiler içeren duyuru, ilan, afiş/broşür, reklam metinlerinden ihtiyaç duyduğu bilgileri seçer. Gazete, dergi ve çoklu ortamlardan ihtiyaç duyduğu bilgileri seçer. Tercih/teklif bildiren cümleleri ayırt eder. Bilinen ve güncel konulardaki metinleri anlar. Toplumsal yaşam alanlarında kullanılan kelime ve kalıp ifadeleri tanır. Gerekçelendirme ifadelerini belirler.	-mAyI seviyorum. İsim fiiller +...mAyI ... mAyA tercih ederim... fakat, ancak, ama, vehayut Fiillerde etkenlik ve edilgenlik
3. Tema	Metinde geçen kültürel özelliklere ilişkin bilgileri belirler. Söz varlığı unsurlarını bağlamdan hareketle anlamlandırır. Karmaşık bilgiler içeren duyuru, ilan, afiş/broşür veya reklam metinlerinden ihtiyaç duyduğu bilgileri seçer. Metin içi ve/veya metinler arası karşılaştırmalar yapar. Görsellerle oluşturulmuş bir metindeki iletileri belirler. Kültürel bağlamlara (gelenekler, kutlama, davet, tebrik, teşekkür, temenni, bayram, taziye,anma vb.) uygun kalıp ifadeleri ve anlamlarını belirler.	Şimdiki ve Geniş Zamanın Hikâyesi ve Rivayeti (-yordu/ -İrdİ)/ (-yormuş/-İrmİş) -E doğru, -A karşı, -A değin/ -A dek - A kadar kadar, gibi, -İp, -ArAk

Tema Numarası	Okuma	Dil Yapıları
4. Tema	Bir şeyin/işin yapılmasına ilişkin tarif ve yönergeleri takip eder. Kültürel bağlamlara (gelenekler, kutlama, davet, tebrik, teşekkür, temenni, bayram, taziye, anma vb.) uygun kalıp ifadeleri ve anlamlarını belirler. Metinde geçen kültürel özelliklere ilişkin bilgileri belirler. Aynı konuda yazılmış metinleri içerik açısından karşılaştırır. Metinlerde olay ve bilgileri zaman ve mantık akışına göre sıralar. Metinlerdeki istek/ihtiyaç, şikâyet vb. içeren ifadeleri ve temel iletiyi belirler. Metinde geçen kişisel bakım ve sağlıkla ilgili bilgileri seçer. Sayısal ifadeleri tanır. Metinlerdeki örtük iletileri belirler.	-mAII/-mAk lazım/-mAk gerek /-mAk şart Gereklilik+Hikâye (mAII(y)DI) DAn dolayı, -In yüzünden / sayesinde öncelikle, dolayısıyla, yanı sıra
5. Tema	Bir konuyla ilgili görüşlerini gerekçelendirerek açıklar. Konuşmalarında onay/kabul/ ret veya ekleme ifadelerini kullanır. Bir konu hakkındaki duygu veya düşüncelerini/görüşlerini örneklendirir. Geçmiş veya gelecekle ilgili (kişi, durum, olay vb.)duygu ve düşüncelerini anlatır. İlgi alanına giren bir konuda görsellerle desteklenmiş sunum yapar. Konuşmalarında gerekçelendirme ifadelerini kullanır. Gözlem ve izlenim içeren konuşmalar yapar. Yazılı/sözlü bir metni kendi cümleleriyle aktarır.	Hikâye ve Rivayet Bileşik Zamanlar (Şimdiki ve Geniş Zamanın Hikâyesi + Rivayeti) Sıfat fiiller (-Dİk), -Dık + iyelik -AcAk + iyelik, -mİş, / -An (için, -dan beri, -A göre) bile, sanki, yalnız, ne var ki, aksine varsayalım ki/varsayıyorum/diyelim ki Günden güne, her geçen gün, öncelikle, özellikle, örneğin -Dİğİ için, bu sebeple/yüzden -DAn dolayı
6. Tema	Metinlerde olay ve bilgileri zaman ve mantık akışına göre olarak sıralar. Metnin konusunu ve temel iletisini belirler. Okuduklarından hareketle çıkarımlar yapar. Bir metinden istenilen bilgileri seçer. Plan/tasarı/hayalleri anlatan bir metni anlar Gazete, dergi ve çoklu ortamlardan ihtiyaç duyduğu bilgileri seçer. Karmaşık metinlerdeki karşılaştırma unsurlarını belirler. Gerekçelendirilmiş görüş ve önerileri belirler. Okuduklarında biyografik bilgileri belirler. Okuduklarını özetler.	Gelecek Zamanın Rivayeti (-AcAkmİş) (-SAyDI), (SAymİş) Eğer/Keşke İsim fiiller (-mA, mAk,-İş) +... mAyI ... mAyA tercih ederim mAkAnsa... -mAYI tercih ederim artık -mAk için/amacıyla/üzere mAsI için

Tema Numarası	Okuma	Dil Yapıları
7. Tema	Kullanım kılavuzlarındaki yönlendirmeleri takip eder. Talimat içeren yönlendirmeleri takip eder. Kişi, yer veya varlıklarla ilgili ayırt edici özellikleri belirler. Gazete, dergi ve çoklu ortamlardan ilgi alanına giren metinleri bulur. Bilgisayar vb. teknolojik araçlardaki yönerge ve bildirimleri anlar. Plan/tasarı/hayallerini anlatan bir metni anlar. Metinlerdeki istek/ihtiyaç, şikâyet vb. içeren ifadeleri ve temel iletiyi belirler. Metindeki anahtar kelimeleri belirler. Tekrar bildiren ifadeleri belirler. Metinlerdeki dolaylı anlatım içeren ifadeleri belirler. Metinlerde sıkça karşılaşılan kısaltmaları anlar.	Zarf Fiiller (-Ir ..-mAz, DIğIndA, -DIğI zaman) -DIktAn sonra / -mAdAn önce Edatlar (-A karşın/rağmen) -mAsInI istemek -DAn başka -A göre İse ... öngörülüyor/ tahmin ediliyor. -DIğInI ...-mAk, -AcAğInI ...-mAk yine, yine mI
8. Tema	Öyküleyici metinlerdeki olay örgüsü, yer, zaman ve kişileri belirler. Öyküleyici bir metnin konusunu, ana fikrini belirler. Bağlamdan hareketle mecazlı ve/veya kalıp ifadeleri anlamlandırır. Mizahi unsurları belirler. Kişi, yer veya varlıklarla ilgili ayırt edici özellikleri belirler. Karmaşık betimleyici ifadeleri belirler. Metinlerde olay ve bilgileri zaman ve mantık akışına göre sıralar. Metinlerdeki dolaylı anlatım içeren ifadeleri belirler. Metinleri vurgu, tonlama, durak özelliklerine uygun biçimde okur. Geçmişe ilişkin olay/durum/bilgileri anlatan metinleri anlar. Okuduklarını özetler.	Hikâye-Rivayet Bileşik Zamanlar Eğer/Keşke Duyulan ve Görülen Geçmiş Zaman Ünlemler (hadi canım sen de!, vah vah!, yazık!) demiş diye sormuş/diye cevap vermiş hâlbuki, lâkin -mAsInI istemek yine, yine mI

Tema Numarası	Okuma	Dil Yapıları
9. Tema	Mesleklerle ilgili özellikleri belirler. Gerekçelendirilmiş görüş ve önerileri belirler. Plan/tasarı/hayalleri anlatan bir metni anlar. Eğitim veya iş hayatıyla ilgili metinleri anlar. Karmaşık bilgileri çeren duyuru, ilan, afiş/ broşür veya reklam metinlerinden ihtiyaç duyduğu bilgileri seçer. Metindeki anahtar kelimeleri belirler. Metindeki genelleme/şart/varsayım veya olasılık bildiren ifadeleri ayırt eder. Tavsiye/uyarı bildiren cümleleri ayırt eder. Tercih/teklif bildiren cümleleri ayırt eder. Metinlerdeki dolaylı anlatım içeren ifadeleri belirler. Resmî veya özel yazışmalardaki kelime ve kalıp ifadeleri belirler. E-posta veya mektuplardaki iletileri anlar. Yorum ve değerlendirme içeren ifadeleri ayırt eder.	Yeterlilik/Yeterlilik Fiili+Zaman Ekleri -(isim)ken Geniş Zamanın Şartı ve İstek Kipinin Hikâyesi Şayet/ Eğer / Keşke -DİğInI ...-mAk, -AcAğInI... -mAk istemek/söylemek/iddia ediyorlar/öngörüyorlar/ öne sürüyorlar -Dİğİ için, bu sebeple/bu yüzden/-DAn dolayı
10. Tema	Tartışma içeren metinlerdeki temel düşünceleri belirler. Gazete, dergi ve çoklu ortamlardan ihtiyaç duyduğu bilgileri seçer. Harita, kroki, grafik, tablo, zaman çizelgesi gibi görsellerden ihtiyaç duyduğu bilgileri seçer. Okuduklarından hareketle çıkarımlar yapar. Onay/kabul/ret/ veya ekleme ifadelerini belirler. İlgi alanlarına yönelik sosyal medya metinlerini takip eder. Metindeki genelleme/şart/varsayım veya olasılık bildiren ifadeleri ayırt eder. Metin içi ve/veya metinler arası karşılaştırmalar yapar. Gerekçelendirilmiş görüş ve önerileri belirler. Kişisel bilgi ve görüş isteyen/bildiren metinleri (röportaj, anket vb.) anlar. Tahmin ifadeleri içeren bir metni anlar. Teknolojiyle ilgili söz varlığını belirler. İş mektuplarındaki iletileri belirler.	Zarf Fiiller: -DıkÇA -Dİğİ için -DİğIndAn dolayı -İp, -ArAk -mAz -mademki

EK 2. Uyarlanmış Metin Değerlendirme Formu

Uyarlanmış Metin Değerlendirme Formu (Şimşek, 2022)

	Hiç katılmıyorum	Biraz katılmıyorum	Kararsızım	Biraz katılıyorum	Çoğunlukla katılıyorum
Bilinmeyen sözcük sayısı fazladır.					
Anlamı bilinmeyen sözcükler bağlamdan hareketle anlaşılabilir.					
Sözcüğün alışılmamış kullanımına yer verilmiştir.					
Metinde geçen sözcükler günlük hayatta kullanılır.					
Soyut anlamlı sözcükler fazladır.					
Cümleler seviyeye göre uzundur.					
Bir cümlede birden fazla ileti bulunmaktadır.					
Anlam karışıklığı oluşturacak cümleler vardır.					
Örtülü anlama sahip cümleler fazladır.					
Anlatım bozukluğu olan cümlelere yer verilmiştir.					
Düzeğin gerektirdiği dil bilgisi konuları esas alınmıştır.					
Metin ilgi çekicidir.					
Metin güdüleyicidir.					
Metin tutarlıdır.					
Kültürel etkileşimi engelleyecek din, dil, ırk ayrımı yapan ifadelere yer verilmiştir.					
Metin yardımcı okuma materyali olarak kullanılabilir.					

ÖZ GEÇMİŞ

Eray Gelmez, ilk ve ortaöğrenimini Kahramanmaraş'ta tamamladı. 2019 yılında Kilis 7 Aralık Üniversitesi Türkçe öğretmenliği bölümünden mezun oldu. Bu süreçte II. Uluslararası Balkanlarda Türkçe Öğretimi ve Türkoloji Sempozyumunda sunulan “Rumeli Coğrafyasını Tarihî Açıdan Anlatan Türk Televizyon Dizilerinde Türk Kültürünün Aktarımı” başlıklı bildiride yazarlık yapmıştır.

VİTAE

Eray Gelmez completed his primary and secondary education in Kahramanmaraş. He graduated from Kilis 7 December University, Department of Turkish Teaching in 2019. Still works as a Turkish language instructor at Afrin Faculty of Education. In this process, II. He wrote the paper titled "Transmission of Turkish Culture in Turkish Television Series Explaining the Geography of Rumelia from a Historical Perspective" presented at the International Symposium on Turkish Language Teaching and Turcology in the Balkans.